

Dr. Kincses Áron

**A nemzetközi vándorlás területi hálózatai
a Kárpát-medencében, 2011–2017**

Központi Statisztikai Hivatal

Műhelytanulmányok 12.

Dr. Kincses Áron

**A nemzetközi vándorlás területi hálózatai
a Kárpát-medencében, 2011–2017**

Budapest, 2020

© Központi Statisztikai Hivatal, 2020

ISBN 978-963-235-546-7

ISBN 978-963-235-547-4 (online)

A könyv megírását a Bolyai Kutatási Ösztöndíj támogatta. A kötet a Központi Statisztikai Hivatalban készült, és a szerző az adatvédelmi követelményeket maradéktalanul szem előtt tartva végezte munkáját.

Felelős kiadó:

Dr. Vukovich Gabriella

Lektor:

Dr. Tóth Géza

Szerző:

Dr. Kincses Áron

Másodlagos publikálás csak a forrás megjelölésével történhet!
A tanulmány a szerző véleményét tükrözi, amely nem esik szükségképpen egybe a KSH hivatalos álláspontjával.

A kiadvány kialakítása egyedi, annak tördelési, grafikai, elrendezési és megjelenési megoldásai a KSH tulajdonát képezik. Ezek átvétele, alkalmazása esetén a KSH engedélyét kell kérni.

Internet: www.ksh.hu

Tartalom

1. Bevezetés	7
2. Az elemzés keretei, az adatok forrása	8
3. A külföldi kötődésű népesség Magyarországon	10
3.1. Létszám és állampolgárság.....	10
3.2. Demográfiai, iskolázottsági és munkaerőpiaci jellemzők	14
4. A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség területi jellegzetességei	19
4.1. Általános területi eloszlások és különbségeik	19
4.2. Korcsoportok szerinti különbségek.....	25
4.3. Állampolgárság szerinti különbségek	29
4.4. Iskolai végzettség szerinti különbségek	32
4.5. Gazdasági aktivitás szerinti különbségek.....	35
4.6. A külföldi kötődésű népesség területi koncentrációja.....	39
4.6.1. Abszolút koncentrációk	39
4.6.2. Relatív koncentrációk.....	44
4.7. A külföldi kötődésű és a lakónépesség területi elhelyezkedésének különbségei és okai.....	46
5. A Magyarországon élő, külföldi kötődésű népesség Kárpát-medencei vándorlási forrásterületei	53
5.1. A Magyarországra vándorlás romániai forrásterületei	53
5.2. A Magyarországra vándorlás ukrainai forrásterületei	57
5.3. A Magyarországra vándorlás szerbiai forrásterületei	60
5.4. A Magyarországra vándorlás szlovákiai forrásterületei.....	62
5.5. A Magyarországra vándorlás osztrák, horvát és szlovén forrásterületei....	64

6. A Magyarországon élő, Kárpát-medencei forrásterületekről származó lakosság száma és a születési régiók szerinti jellemzői	66
6.1. A külföldi kötődésű népesség száma születési régiók szerint	66
6.2. A külföldi kötődésű népesség demográfiai, munkaerőpiaci és szociológiai jellemzőinek kapcsolata a születési régiókkal	69
7. Nemzetközi vándorlási hálózatok a Kárpát-medencében, 2011, 2017	83
7.1. A forrás- és célterületek kapcsolatai	83
7.2. Vándorlási területi hálózatok.....	91
8. Összefoglaló	99
Irodalomjegyzék	103
Ábra-, táblázatjegyzék.....	112

Megjegyzés:

A százalék- és viszonyszámok számítása kerekítés nélküli adatokból történt. Az adatok és a megoszlási viszonyszámok kerekítése egyedileg történt, ezért a részadatok összegei eltér(het)nek az összesen adatoktól.

1. Bevezetés

A kiadvány a Magyarországon élő, külföldi kötődésű népesség¹ 2011 és 2017 közötti létszámát, társadalmi, demográfiai és gazdasági tulajdonságait mutatja be, feltárva a vándorlási forrásterületeket és a Kárpát-medencei magyar népesedési hatásokat. Demográfiai, közgazdaságtani, szociológiai és geográfiai szempontból a Magyarországot érintő vándorlás kutatásában inkább a fogadó területeken jelentkező hatások vizsgálatát helyezi előtérbe, e hatások alapvetően két okra vezethetők vissza. Egyrészt a magyarországi következmények elemzése ezt a megközelítési módot igényli, másrészt a forrásterületek többnyire nehezen azonosíthatóak be, ami bonyolulttá teszi a Kárpát-medencére kiterjedő kutatásokat. A hivatalos statisztikai adatok és az adatösszekapcsolások lehetővé teszik a beazonosítást és a vándorlás átfogó – jelenlegi országhatárokon átívelő – vizsgálatát. Az elemzés tehát annyiban lépi túl a nemzetközi vándorlás klasszikus tanulmányozását, hogy nem pusztán a magyarországi célterületek szerint vizsgálja a vándorlást, hanem a forrásterületek beazonosításával össze is köti azokat a fogadó területekkel, hálózatnak tekintve azokat.

A nemzetközi vándorlásban részt vevőket széleskörűen értelmezzük, ezért nem pusztán a külföldi állampolgárok, hanem a külföldön született, honosított magyar állampolgárok mozgását is a középpontba helyezzük. A kötet *A nemzetközi migráció Magyarországon és a Kárpát-medence magyar migrációs hálózatai a 21. század elején* című könyv (Kincses 2015) folytatásának tekinthető. Előbbi a külföldi állampolgárokra fókuszált, jelen kötet viszont – a honosítások figyelembevételével – a kutatásba bevonja az összes, Kárpát-medencében született, Magyarországon élő nemzetközi vándort, biztosítva ezzel a vizsgálatok kvázi zárt rendszerét.

¹ A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség két csoportját a kiadványban egységesen külföldi állampolgárok és külföldön született magyar állampolgárok elnevezéssel szerepeltetjük.

2. Az elemzés keretei, az adatok forrása

A külföldi kötődésű népességről több forrásból, túlnyomó részben olyan adminisztratív nyilvántartásokból – adatállományokból vagy regiszterekből – nyerhetünk adatokat, melyeket a közigazgatási szervek (adóügy, társadalombiztosítás stb.) annak érdekében hoztak létre, hogy azok a saját, jogszabályban meghatározott igazgatási feladatainak végrehajtását támogassák (Gárdos et al. 2008). Ezekben az esetekben elsődlegesen nem a statisztikai, kutatási igények határozzák meg a koncepciót és a tartalmat, a célsokaság egységeit, az adatok vonatkozási idejét és a definíciókat. Az adatok felhasználását megnehezíti, hogy a jogszabályok változásával e nyilvántartások tartalma, szerkezete módosulhat. Mindez azt jelenti, hogy az esetek egy részében a statisztika igényeinek megfelelő információk közvetlen megszerzése ezekből az adatrendszerekből bonyolulttá válik, ugyanakkor az adatok rendszeresen, megbízhatóan, hivatalos okmányokkal alátámasztottan rendelkezésre állnak.

A Belügyminisztérium (BM) adminisztratív adatbázisában azok a külföldi állampolgárok szerepelnek, akik az adott év január 1-jén legalább 12 hónapra szóló tartózkodásra jogosító engedéllyel rendelkeznek (a hontalanokkal, a menekültekkel és az oltalmazottakkal együtt). A külföldön születettek szintén (a hontalanokkal, a menekültekkel és az oltalmazottakkal együtt) azok a külföldi, valamint magyar állampolgárok, akiknek születéskori lakóhelye a mai Magyarország területén kívül található.

A censusadatok előnye az adminisztratívakkal szemben az, hogy mindenkít az életvitelszerű lakóhelyének településéhez lehet kötni, a kérdőívben megkérdezett összes változójával együtt. Ez Magyarország összes lakosáról lehetővé teszi életkörülményeinek, gazdasági, képzettségi és szociális hátterének megismerését, sőt statisztikai célra területi bontásban is. Az összeírást ugyanis az egész országban egyidejűleg, azonos tartalommal és egységes módszertani alapon végzik. Az adatfelvétel azokra terjed ki, akik magyar állampolgárok és az ország területén életvitelszerűen élnek, vagy ha külföldön vannak, akkor csak átmenetileg (12 hónapnál rövidebb ideig) tartózkodnak ott; illetve azokra a külföldi állampolgárokra és hontalan személyekre is vonatkozik, akik az ország területén meghatározott ideje tartózkodnak. A külföldi állampolgárok közül nem vesszük számba a diplomáciai testületek tagjait és családtagjaikat; az országgyűlés vagy a kormány határozata alapján esetlegesen hazánkban állomásozó külföldi fegyveres erők tagjait; illetve a turizmus (pi-

henés, kirándulás, vadászat stb.), látogatás, gyógykezelés, üzleti tárgyalás stb. céljából hazánkban tartózkodó személyeket. A cenzusadatok azonban nem állnak rendelkezésre olyan gyakorisággal, mint az adminisztratív nyilvántartások megfelelő adatai.

Az elemzésben a téma szempontjából releváns magyar adminisztratív adatbázisok (Személyiadat- és lakcímnnyilvántartás, a BM külföldiekre vonatkozó nyilvántartásai² [továbbiakban BM-nyilvántartások]), valamint a népszámlálás és mikrocenzus 2011. és 2017. évi állományi adatait használjuk fel³. A területi hatások vizsgálatához az elemzések alapjául szolgáló adatok nem voltak közvetlenül elérhetők, külön besorolásukra volt szükség. A nemzetközi vándorlások Kárpát-medencei forrásterületének feltérképezése hozzájárul a Kárpát-medencét érintő vándorlási folyamatok mélyebb megértéséhez. Az adminisztratív adatforrásokban a jelenlegi országok szerinti besorolások automatizáltak, a külföldi települések listájában azonban gépelési hibák, elírások, különböző nyelveken megadott városnevek nehezítették az előrehaladást. Egy-egy nagyobb város neve például többszázféleképpen rögzített, illetve sok esetben olyan településrészeket adtak meg, melyek régebben voltak csak önállóak⁴.

Az elemzéshez mindkét (adminisztratív, cenzus) típusú adatforrás együttes alkalmazására volt szükség, mert mindegyik tartalmaz olyan információkat, melyek a másiktól hiányoznak (például: a mikrocenzusban vannak iskolai végzettségre, gazdasági aktivitásra vonatkozó adatok, melyek nem részei a BM nyilvántartásának, ami viszont tartalmazza a születési településeket).

² A Személyiadat- és lakcímnnyilvántartás tartalmazza a magyarok, a hontalanok, a menekültek és az oltalmazottak, míg a többi külföldi állampolgár adatát a – korábbi Bevándorlási és Menekültügyi Hivatalból 2019. július 1-jétől rendvédelmi szervvé alakult – BM Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF) tartja nyilván.

³ Ezen időpontok választásának indoka, hogy ez az a két utolsó év, amikor Magyarországon népszámlálás, illetve mikrocenzus (2016. október 1-jei eszmei időpont) volt, ezekre az évekre lehetséges (2011. és 2017. január 1-jei adminisztratív állományokkal) a különböző típusú adatok összekapcsolása.

⁴ Néhány példa:

- Székelyhidegkút (románul Vidacutu Român, németül Kaltenbrunnen) hajdani falu a mai Romániában, Hargita megyében. Magyarhidegkút és Oláhhidegkút 1926-os egyesítéséből keletkezett. A falu északi része Magyar-, nyugati része Oláhhidegkút. Jelenleg Hidegkút településrésze. Hidegkút (románul Vidăcut) ma falu Romániában, Hargita megyében, és közigazgatásilag Székelyandrásfalvához tartozik.
- Horthyvára: Máriamajor (szerbül Степановићево/Stepanovićevo, 1941 és 1944 között Horthyvára, 1941-ben rövid ideig Bácsbadikfalva nevet viselte), ma Újvidék községhez tartozó falu Szerbiában, a Vajdaságban, a Dél-bácskai körzetben.
- Kadicsfalva – (Cadiseni) ma Székelyudvarhely városrésze (a krónikák szerint 1566-ban a Kadichfalva nevet viselte).
- Csekelaka (románul: Cecălaca) falu Romániában, Maros megyében, és közigazgatásilag ma Cintos községhez tartozik.

Ezért a két adatforrás összekapcsolására volt szükség⁵, amihez egy többlépcsős kulcsrendszert alkalmaztam nemek, születési év, hónap, a magyarországi lakóhely településének neve, a közterület neve és a házsám információk felhasználásával. Ahol szükséges volt, aránybecslést használtam⁶.

A 2011. évi népszámlálási adatokhoz kapcsoltam hozzá az adminisztratív adatokat (népszámlálás vonatkozásában ez a forrása a hivatalos statisztikai adatoknak), míg 2017-re a BM-nyilvántartáshoz illesztettem a mikrocenzus információit (népszámláláson kívüli években az adminisztratív állományok adják a hivatalos statisztikát). Ezért a 2017. évi megoszlások kismértékben eltérhetnek a mikrocenzus eredményeitől. Így mindkét vizsgált évre egy-egy összekapcsolt állomány állt rendelkezésre, és a kiadványban ezeket az adatokat ismertetem. Ennek az eljárásnak az az előnye, hogy az adatbázisokban lévő egyes változók megoszlásai külön-külön megegyeznek az eredeti állományok szerintiakkal, és ez azokra a keresztábrázatokra is igaz, melyek információi mindkét forrásból származnak.

3. A külföldi kötődésű népesség Magyarországon

A következőkben a hazánkban élő külföldi kötődésű népesség létszám és állampolgárság szerinti, valamint demográfiai, iskolázottsági és munkaerőpiaci jellemzőit vizsgáljuk.

3.1. Létszám és állampolgárság

Hazánk nemzetközi vándorlási tere folyamatosan szélesedik, Magyarországon is megfigyelhetők a globális vándorlási tendenciák (Hatton–Williamson 2005): a jelenleg hazánkban élő külföldi állampolgárok 175 különböző országból érkeztek, tehát szinte nincs a világnak olyan része, ahonnan ne jöttek volna hozzánk külföldiek. Az Európán kívülről érkezettek döntő többsége nem magyar anyanyelvű. Az Európából érkezők aránya folyamatosan csök-

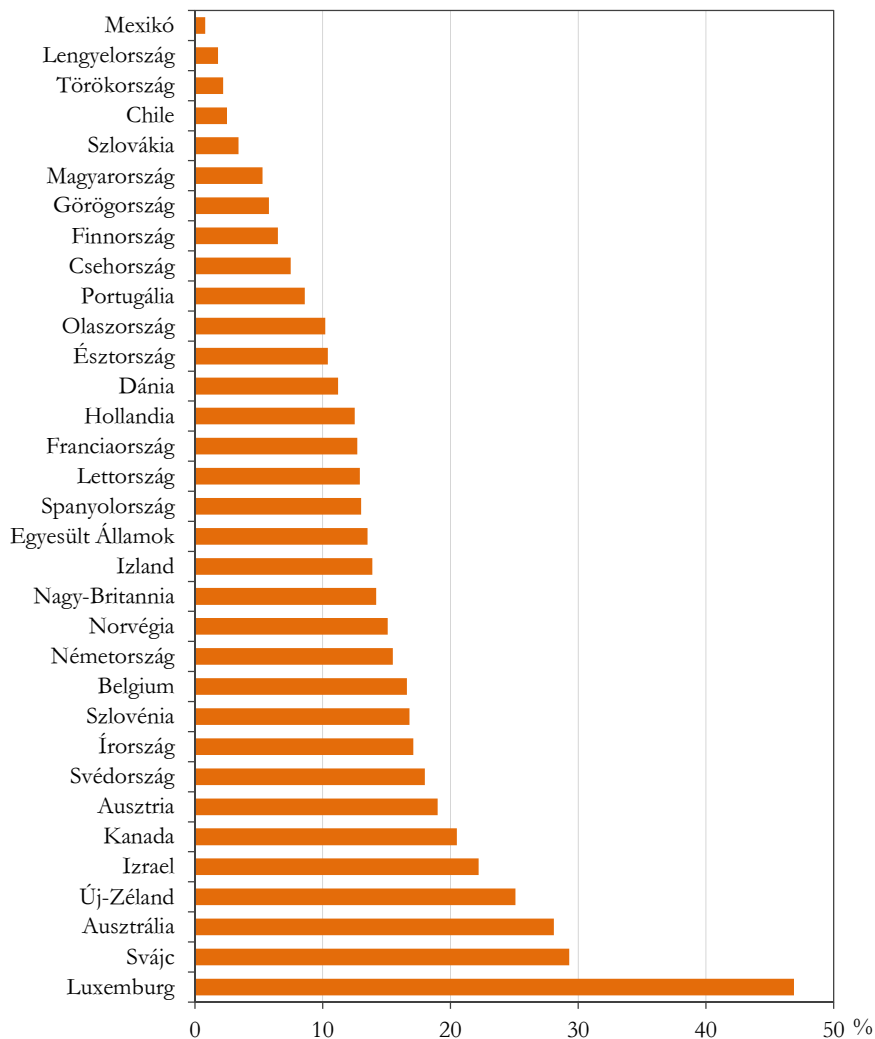
⁵ A munkában a KSH Népszámlálási és népesedésszisztiikai főosztály főosztályvezetője Kovács Marcell és szakértői, Ináncsi Zita és Novák János nélkülözhetetlen segítséget nyújtottak. Támogatásukat ezúton is köszönöm.

⁶ Az összekapcsolások a különböző adatbázisok között 60–75%-ban voltak sikeresek. Az egyes rész-csoportokban nem volt szignifikáns eltérés az összekapcsolási arányokban. Aránybecslést csak a két eredeti adatállomány különböző változói keresztábrázatainak vizsgálata során alkalmaztam, tehát az iskolai végzettség, a gazdasági aktivitás, az anyanyelv és a gyermeket nevelő háztartások születési régiók szerinti elemzésénél.

ken: míg 1995-ben a külföldiek 89%-a kontinensünkről érkezett, addig arányuk 2017-re 65%-ra mérséklődött.

1. ábra

A külföldön született népesség aránya egyes országokban, 2017*

* Lengyelország adata 2011. évi.

Forrás: Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) állandó migrációs jelentéstételi rendszere (Système d’observation permanente des migrations – SOPEMI), 2018.

Ugyanakkor Magyarország globális értelemben (Hatton–Williamson 2005, Krugman–Venables 1996, Venables 1998, Tóth et al. 2014) nem tekinthető tipikus befogadó országnak. Egyrészt a vándorlás volumene, népességhez viszonyított aránya jelentősen elmarad a nagy befogadó országokétól

(1. ábra), másrészt a vándorlásban megfigyelhető globális tendenciák csak kismértékben éreztetik hatásukat. Hazánk, bár csökkenő mértékben, de továbbra is az európaiak számára jelent célpontot, így inkább a kis távolságú nemzetközi vándorlások jellemzik. Ez főként egyirányú mozgás, azaz a szomszédos országokból nagyságrendekkel többen érkeznek hazánkba, mint fordítva.

Európán belül a szomszédos országok kiemelt aránya összefügg a határokon átívelő nyelvi, kulturális kapcsolatokkal. Tehát, az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következményei ma is meghatározó szerepet játszanak a Kárpát-medence vándorlási folyamataiban (Tóth 2005).

Magyarország esetében tehát nemcsak a hazai viszonyok a meghatározók a nemzetközi vándorlás vizsgálatában, hanem a szomszédos országok magyar népességének az általános jellemzői is. A környező országok gazdasági helyzete, kisebbségi politikája, továbbá nem csak Magyarország vonzó hatása mutatkozik meg abban, hogy milyen mértékű legális nemzetközi vándorlással lehet és szükséges jelenleg, valamint a következő évtizedekben is számolnunk (Tóth 1997).

A Magyarországon élő nemzetközi vándorokat sokszor a Magyarországon élő külföldi állampolgárokra leegyszerűsítve vizsgálják. Ugyanakkor a vándorlásban érintett népességcsoport ennél sokkal nagyobb létszámú, struktúrája pedig összetettebb.

Ha pusztán az említett populációt vizsgáljuk, akkor azt találjuk, hogy a hazánkban élő külföldi állampolgárok 2011. évi 143 197 fős létszáma 2017-re mindössze 5,5%-kal (151 132 főre) növekedett. A globális vándorlási tendenciák hatására 2017-ben például már több kínai állampolgár tartózkodott Budapesten, mint román. Azonban ez az adat további magyarázatra szorul.

A bevándorlás hatásainak, mértékének vizsgálata során nem feledkezhetünk meg a honosítások hatásaitól: a külföldön született, de már Magyarországon élő magyar állampolgárokról⁷, akiknek létszáma jelentősen meghaladja a külföldi állampolgárokét. *A két említett csoport együttesen fedi le a vizsgált célsokaságot, a Magyarországon élő, külföldi kötődésű népességet (a külföldi állampolgárok és a külföldön született magyar állampolgárok diszjunkt halmazai együt-*

⁷ Az egyszerűsített honosítási eljárás keretében magyarországi lakcímmel nem rendelkező személyek vizsgálata nem része a kiadványnak. Ennek bevezetésével mintegy tízszer annyian szereztek meg a magyar állampolgárságot, mint ahány belföldi, számuk 2011 és 2015 között már közel 650 ezer fő volt (KSH 2017).

tesen alkotják ezt a csoportot). E csoporton belül a külföldi állampolgárok aránya folyamatosan csökken: a 2011. évi 37-ről 2017-re 29%-ra.

1. táblázat

A külföldön született magyar állampolgárok és a külföldi állampolgárok az állampolgárság országa/születési helye szerint

Állampolgárság országa/születési hely	2011. január 1.			2017. január		
	külföldi állampolgár	külföldön születettek magyarok	külföldi kötődésű népesség összesen	külföldi állampolgár	külföldön születettek magyarok	külföldi kötődésű népesség összesen
Németország	16 987	7 294	24 281	18 627	16 039	34 666
Szlovákia	8 246	25 195	33 441	9 519	17 376	26 895
Ausztria	3 936	2 897	6 833	4 021	7 102	11 123
Nagy-Britannia	2 602	1 184	3 786	3 081	8 578	11 659
Franciaország	2 201	1 123	3 324	2 523	2 156	4 679
Hollandia	2 058	461	2 519	2 814	1 208	4 022
EU28	85 414	183 761	269 175	76 270	248 524	324 794
Ukrajna	11 820	23 953	35 773	5 774	59 272	65 046
Szerbia	7 752	21 306	29 058	2 312	37 497	39 809
Európa egyéb	7 536	8 764	16 300	14 838	5 463	20 301
Európa összesen	112 522	237 785	350 307	99 194	350 756	449 950
Kína	8852	939	9791	19 111	415	19 526
Vietnám	2358	728	3086	3 256	825	4 081
Irán	1 523	163	1 686	2 444	248	2 692
Ázsia egyéb	9 571	2 930	12 501	15 126	5 051	20 177
Ázsia összesen	22 304	4 760	27 064	39 937	6 539	46 476
Egyesült Államok	3 022	1 924	4 946	3 198	5 294	8 492
Kanada	484	807	1 291	513	2 218	2 731
Amerika egyéb	1 237	1 054	2 291	1 686	1 637	3 323
Amerika összesen	4 743	3 785	8 528	5 397	9 149	14 546
Nigéria	1 015	105	1 120	1 475	192	1 667
Egyiptom	472	176	648	1 182	567	1 749
Afrika egyéb	1 366	909	2 275	3 328	1 639	4 967
Afrika összesen	2 853	1 190	4 043	5 985	2 398	8 383
Ausztrália és Óceánia	775	350	1 125	619	1 284	1 903
Összesen	143 197	247 870	391 067	151 132	370 126	521 258

Forrás: KSH-adatok.

2017-ben a Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség létszáma 521 258 fő volt (33%-kal emelkedett 2011 óta), és a lakónépességen belüli aránya meghaladta az 5%-ot. A vizsgált célsokaság nem tartalmazza azokat a kivándorló magyarokat, akik visszatértek Magyarországra (127 ezer fő). Ezek az adatok árnyalják Magyarország negatív nemzetközi vándorlási egyenlegét is (Juhász et al. 2017).

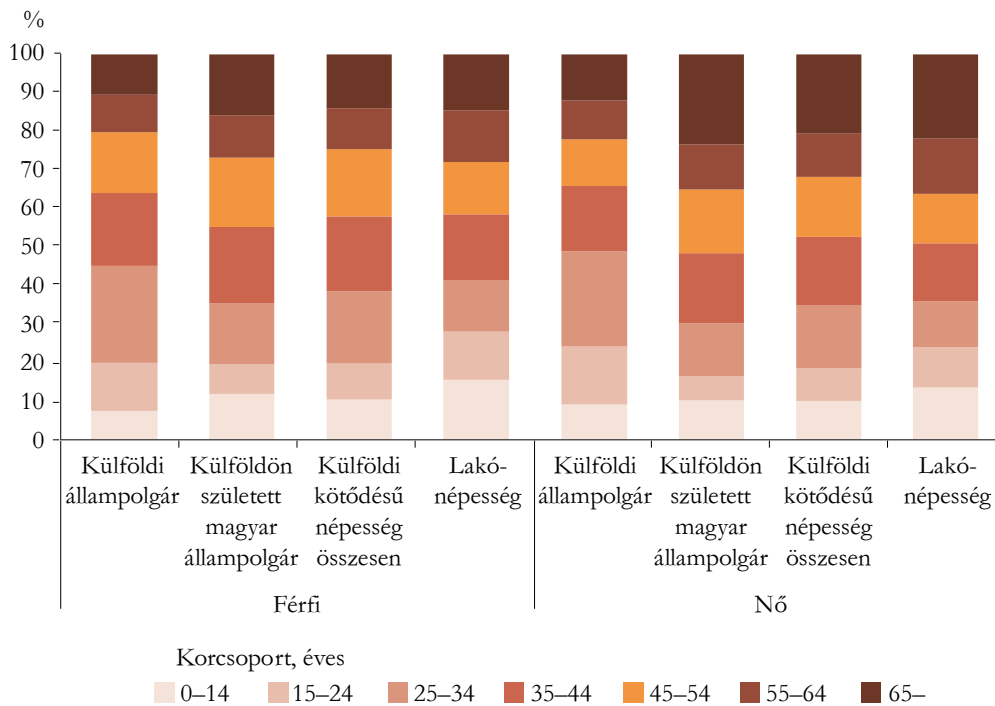
A honosítottak többsége a szomszédos országokból származik. 2011-ben 288 024-en éltek a Kárpát-medence országaiból érkezettek hazánkban, számuk 2017-re 22%-kal emelkedett (352 506 főre, közülük 313 ezren magyar nemzetiségűek voltak). Ma a Romániában született, Magyarországon élők létszáma magasabb, mint (az ország második legnagyobb városa) Debrecen teljes lakosságáé. A vizsgált időszakban egyedül a Szlovákiából érkezők száma csökkent, a többi szomszédos országban születetteké dinamikusan emelkedett, legnagyobb arányban, 81%-kal az Ukrajnából bevándorlóké.

A 2011 és 2017 között a növekedés – az egyszerűsített honosítások (2011) hatására – strukturális átrendeződésekkel is járt: 34%-kal, 24 ezer fővel csökkent a Magyarországon élő, szomszédos országokból érkezett, nem magyar állampolgárok száma, ugyanakkor a szomszédos országokban született Magyarországon élő honosítottak száma ennél jóval nagyobb mértékben, 41%-kal (89 ezer fővel) emelkedett. Az egyszerűsített honosítások hatása kiemelkedő a nem EU-tagország Ukrajnához és Szerbiához kötődő magyarországi népesség körében.

3.2. Demográfiai, iskolázottsági és munkaerőpiaci jellemzők

Több vizsgálat is kiemeli azt, hogy Magyarországon a külföldi kötődésű népesség fiatalabb az őshonos populációnál (Gödri 2012), így a vándorlásnak fiatalító hatása van. Ez az állítás a külföldi állampolgárokra (38,8 év az átlagéletkor) és különösen a nőkre igaz. A külföldön született magyar állampolgárok átlagéletkora (43,9 év) azonban a lakónépességét (41,7 év) is meghaladja. 2011 és 2017 között a külföldi kötődésű népesség átlagéletkora jelentősen csökkent (47,1-ről 42,6 évre). Ennek hátterében a rendszerváltás után hazánkba bevándorló, mára időskorú népesség fokozatos elvesztése (halálozása) áll. A nem Magyarországon születettek között alacsonyabb a gyermekkorúak és összességében magasabb az aktív korúak aránya. Különösen igaz ez a külföldi állampolgárokra.

*A lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség nemek, valamint korcsoportok szerint,
2017. január 1.*

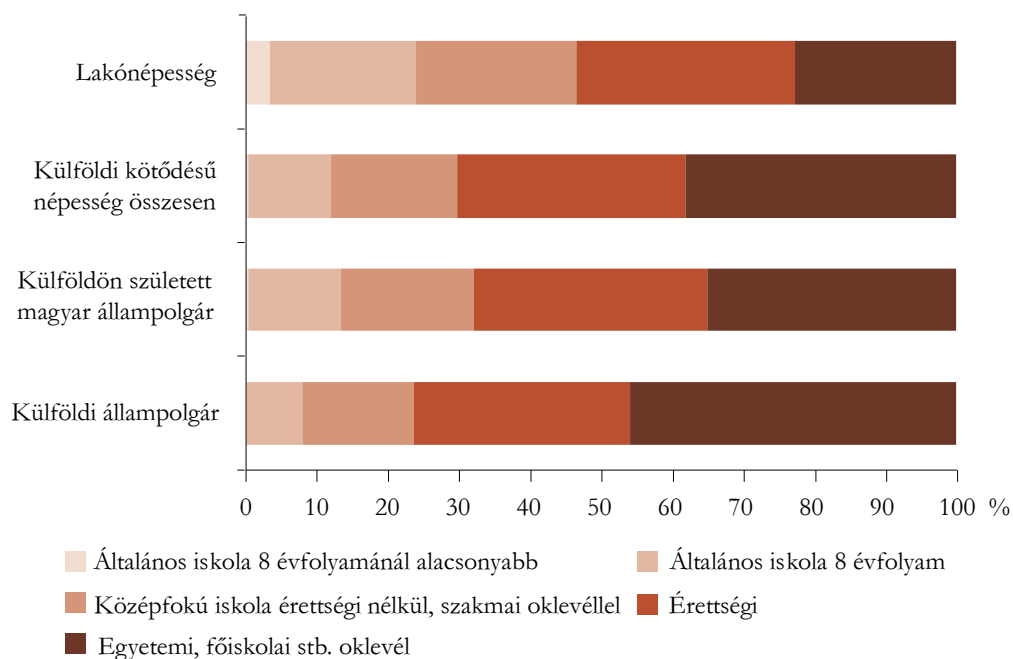

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi kötődésű népesség iskolai végzettsége magasabb a Magyarországon születettekénél: 2017-ben a Magyarországon élő külföldi, 25 éves és idősebb népesség csaknem 46%-a, a külföldön született magyar állampolgárok több mint harmada felsőfokú végzettséggel rendelkezett. Az iskolai végzettség szerinti jelentős eltérések nagyrészt a korszerkezet különbségeire vezethetők vissza.

A lakónépesség és a külföldi kötődésű (25 éves és idősebb) népesség iskolai végzettség szerint, 2017. január 1.

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Az iskolai végzettséggel összefüggésben a nemzetközi vándorok Magyarországon a rendszerváltás óta magas foglalkoztatottsági rátával rendelkeznek. A lakónépesség gazdasági aktivitása megközelíti a külföldi kötődésű népességét, a munkanélküliségi rátája azonban már kedvezőbb a másik két vizsgált népességcsoporténál. Az inaktív keresők nagy része nyugdíjas, illetve gyermekgondozás (nevelés) címén ellátásban részesülő. Mindkét jogcím inkább az őshonos, mintsem a külföldi kötődésű népességben gyakoribb. Az eltartottak csoportján belül a lakónépesség tizede nappali tagozatos tanuló, a nemzetközi vándorok körében viszont a ráta 14 és 23% közötti.

*A 25–64 éves külföldi kötődésű népesség és a lakónépesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint,
2017*

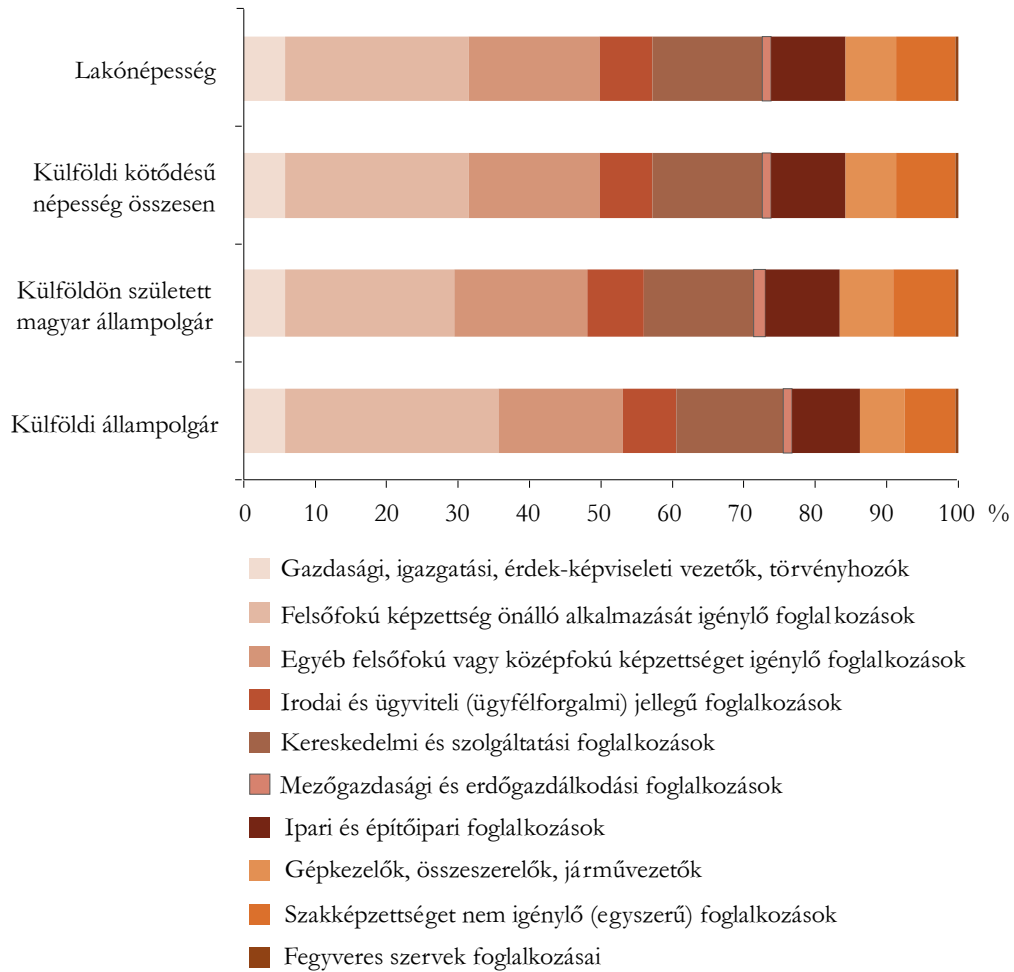
(%)

Gazdasági aktivitás	Külföldi állampolgár	Külföldön született magyar állampolgár	Külföldi kötődésű népesség összesen	Lakónépesség
Foglalkoztatott	81,3	80,2	80,5	75,1
Munkanélküli	3,8	3,7	3,8	3,5
Gazdaságilag aktív népesség együtt	85,1	83,9	84,3	78,6
Inaktív kereső	7,6	11,0	10,0	17,3
Eltartott	7,3	5,1	5,7	4,1
Gazdaságilag nem aktív népesség együtt	14,9	16,1	15,7	21,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A jelenlegi, illetve az utolsó foglalkozásokat, munkaköröket tekintve a külföldi állampolgárok a *felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozásokban* enyhén felülreprezentáltak a lakónépességhez képest, ami a felsőfokú végzettséggel rendelkezők magas arányával magyarázható. Összességében megállapíthatjuk, hogy a külföldi kötődésű népesség foglalkozások szerinti eloszlása nem különbözik jelentősen a lakónépességétől, mintegy jelezve azt, hogy a vizsgált időszakban a piaci igények váltak meghatározóvá Magyarországon, amihez a munkaerő-kínálat is alkalmazkodott.

A 25–64 éves lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség megoszlása foglalkozási főcsoportok szerint, 2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

4. A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség területi jellegzetességei

A külföldi kötődésű népesség általános területi eloszlása után a fejezetben sorra vesszük annak korcsoportok, állampolgárság, iskolai végzettség, gazdasági aktivitás szerinti eltéréseit, az abszolút és a relatív koncentrációt, valamint bemutatjuk a vizsgált népességcsoportnak a lakónépességtől eltérő területi elhelyezkedését és annak okait.

4.1. Általános területi eloszlások és különbségeik

A külföldiek területi elhelyezkedésére általánosságban a nagyvárosok felülreprezentáltsága jellemző (Rédei 2007). A nemzetközi vándorlás elsődleges célterületei a nagyvárosi centrumtérsegek (Samers 2002, Dövényi 2011), ahol kulturális-etnikai sokszínűség figyelhető meg, és a munkalehetőségek széles spektruma áll rendelkezésre. Magyarországon is hasonló tendencia érvényesül.

3. táblázat

A Magyarországon tartózkodó népességcsoportok megoszlása településtípusok szerint

Népességcsoport	Budapest kerületei	Megyeszékhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
	2011				
Külföldi állampolgárok	39,5	17,3	20,5	22,7	100,0
Külföldön született magyar állampolgárok	28,9	20,1	29,4	21,6	100,0
Külföldi kötődésű népesség összesen	32,9	19,1	26,1	22,0	100,0
Lakónépesség	17,4	20,4	32,6	29,6	100,0
	2017				
Külföldi állampolgárok	48,3	17,1	16,3	18,3	100,0
Külföldön született magyar állampolgárok	26,9	19,1	28,9	25,1	100,0
Külföldi kötődésű népesség összesen	33,1	18,5	25,3	23,2	100,0
Lakónépesség	17,9	20,0	32,5	29,5	100,0

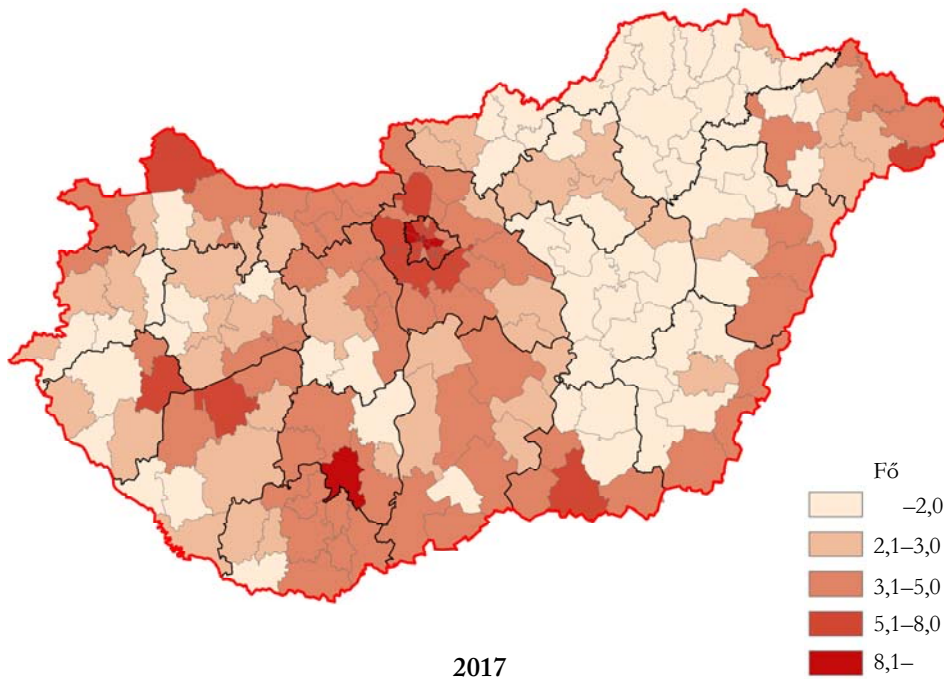
Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

2011-ben míg a fővárosban a lakónépesség 17,4, addig a külföldi állampolgárok 39,5%-a élt. 2011 és 2017 között a fővárosban élők aránya a lakónépesség esetében nem változott számottevően, a külföldi állampolgárok esetében azonban közel 50%-ra emelkedett. Ennek hátterében részben a külföldi nők fővárosi koncentrációja áll, ami a *családegyesítéssel* kapcsolatos motivációkra, illetve a vándorlás feminizálásának erősödésére (Pető 2008) vezethető vissza. A többi településtípus esetében a külföldi kötődésű népesség alulreprezentált a lakónépességhez képest. Míg a külföldön született magyar állampolgárok aránya a községekben jelentős mértékben nőtt, addig a többi településtípusban visszaszorult. A községekbe, nagyközségekbe költözők teljesen más demográfiai és munkaerőpiaci tulajdonságokkal rendelkeznek, mint a nagyobb városokba költözők. Ennek az az oka, hogy a nagyvárosokba érkezők elsődleges motivációja a munkavállalás, így míg az odaérkezők az átlagosnál fiatalabbak és magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, addig a községekben letelepedő külföldiek idősebbek, akiket a rekreációs lehetőségek és a természeti értékek, a szülőföld közelsége vonzott oda.

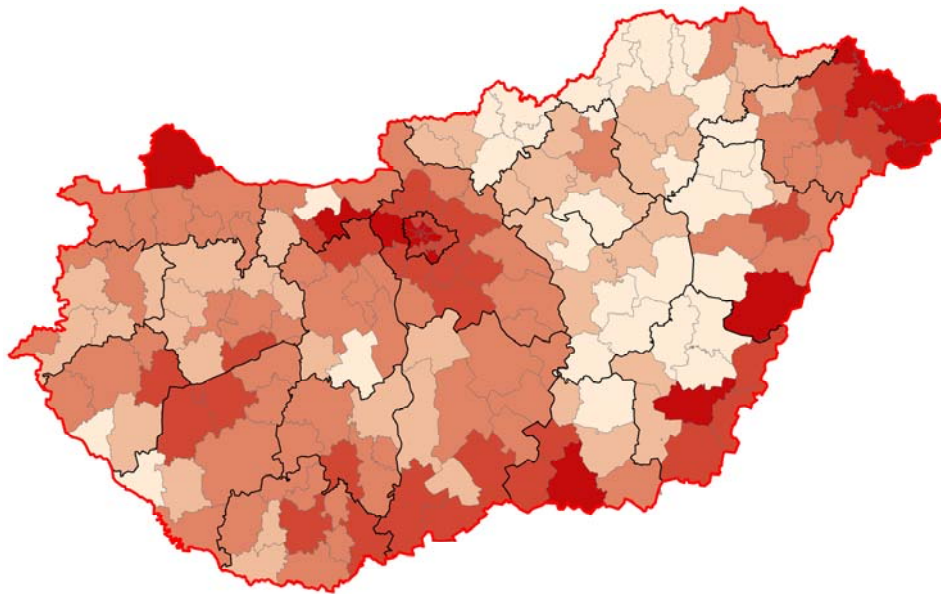
A nemzetközi vándorlásban (a lakónépességből a külföldi állampolgárok, a külföldön született magyar állampolgárok, így a külföldi kötődésű népesség aránya szerint) leginkább érintett területi egységek 2011-ben Budapest (3,5, 3,9, így 7,4%), Pest megye (1,4, 3,3, így 4,7%) és Csongrád-Csanád megye (1,8, 2,9, így 4,7%) voltak. A járások szintjén Budapest VI. (13,9%), V. (13,6%), VII. (11,8%), VIII. (10,5%), II. (10,1%), X. (9,8%), IX. (8,9%), XII. (8,8%) kerületeiben, valamint a Bonyhádi (8,4%), a Szegedi (6,4%), a Budakeszi (6,7%), az Érdi (6,3%), a Mosonmagyaróvári (6,3%) járásokban kiemelkedő volt a külföldi kötődésű népesség aránya.

A külföldi kötődésű népesség száz lakosra jutó száma járásonként

2011

2017

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

2017-re tovább erősödött Budapest vonzó hatása (a külföldi állampolgárok, a külföldön született magyar állampolgárok, együtt a külföldi kötődésű népesség aránya: 4,2, 5,7, együtt 9,9%), ahol csaknem minden 10. lakos külföldi kötődésű volt. A fővárost sorrendben Csongrád-Csanád megye 6,7, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 6,5, Pest megye 5,8, Baranya megye 5,1, Győr-Moson-Sopron megye 5,1%-os arányával követte. Budapest V–VII. kerületeiben 20% körüli a külföldi kötődésűek aránya. Kiemelkedett a Csengeri (17,5%), a Vásárosnaményi (16%) és a Fehérgyarmati (14,3%) járás aránya, valamint Budapest I–II., VIII–XIII. és XXIII. kerületeinek aránya 10% feletti.

2011 és 2017 között a külföldi kötődésű népesség aránya legnagyobb mértékben Szabolcs-Szatmár-Bereg (235%), Hajdú-Bihar (143%), Győr-Moson-Sopron (141%), Vas (140%) megyében és Budapesten (134%) emelkedett. A Vásárosnaményi járásban létszámuk megötszöröződött, a Fehérgyarmati és a Békési járásokban pedig megnégyszereződött.

A belföldi vándorlásokról megállapítható, hogy a kedvezőbb munkaerőpiaci pozíciókkal rendelkező társadalmi csoportok inkább a jobb gazdasági mutatókkal és imázssal rendelkező, a települési hierarchia magasabb fokán lévő területekre, a nagyobb településekre vándorolnak (Bálint-Obádovics 2017), ezzel is erősítve a társadalomszerkezet térbeli különbségeit, az eltérő presztízsű társadalmi csoportok területi elkülönülését.

A nemzetközi vándorlásra az előbbieket csak részben jellemzőek. A jövedelmi lehetőségek mellett ugyanis fontosabb szerep jut a turisztikai úti célok területi elhelyezkedésének és a természeti környezetnek is (például a Balaton vonzó hatása a nyugat-európai nyugdíjasok számára) (Dövényi 2011). Ezért a külföldi kötődésű népesség területi eloszlása különbözik a Magyarországon születettektől. Az általuk előnyben részesített térségekben az országos arányukat jelentősen meghaladják.

Három térséget emelhetünk ki vándorlási szempontból, ahol általánosan és tartósan nagyobb számban és arányban vannak jelen a vizsgált vándorlási csoportok Magyarországon: Közép-Magyarországot, a határ menti járásokat és a Balaton térségét.

Budapest és Pest megye nagyobb távolságból vonzza a vándorokat, ugyanis itt él a legtöbb Európán kívülről érkezett külföldi. Körükben a lakónépességénél magasabb a foglalkoztatottak aránya, alacsonyabb az átlagéletkor és magasabb az iskolai végzettség. Itt elsősorban a gazdaságilag aktív, magasabban kvalifikált külföldi állampolgárok telepednek le. A vizsgált időszakban

Budapest globálisan is vándorlási célterületté vált. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) adatai alapján a személyi jövedelemadó-bevallást készítő külföldi állampolgárok (a külföldön született magyar állampolgárokról nem áll rendelkezésre adat) aránya a lakónépességéhez képest közel 2%. Ők fizetik be a személyi jövedelemadó több mint 3%-át. Közép-Magyarországon az előbbi arányok 5%-nál is magasabbak.

Magyarországon, ahová a nemzetközi vándorok legnagyobb része még mindig a szomszédos országokból érkezik, a külföldi kötődésű népesség területi megoszlásában meghatározó szerepe van a célterületek elhelyezkedésének is. Az új lakóhely választásában tehát a gazdasági centrumterületek mellett a *határ menti térségek* is fontos szerepet játszanak, ahol kevésbé sokszínű az állampolgárság szerinti összetétel, ugyanis leginkább a határ másik oldaláról érkezők telepednek le. Magyarországra a nemzetközi vándorok nagy része a szomszédos országokból érkezik, ezért a területi megoszlásukban meghatározó szerepe van a célterületek térbeli elhelyezkedésének is. Az új lakóhely választásában tehát a gazdasági centrumterületek mellett a szomszédos fekvésű – periferikus – térségek is fontos szerepet játszanak, míg esetükben a vándorlási hajlandóság a gazdasági különbségekkel egyenes, addig a topográfiai távolsággal fordított arányban áll (Karácsonyi–Kincses 2010).

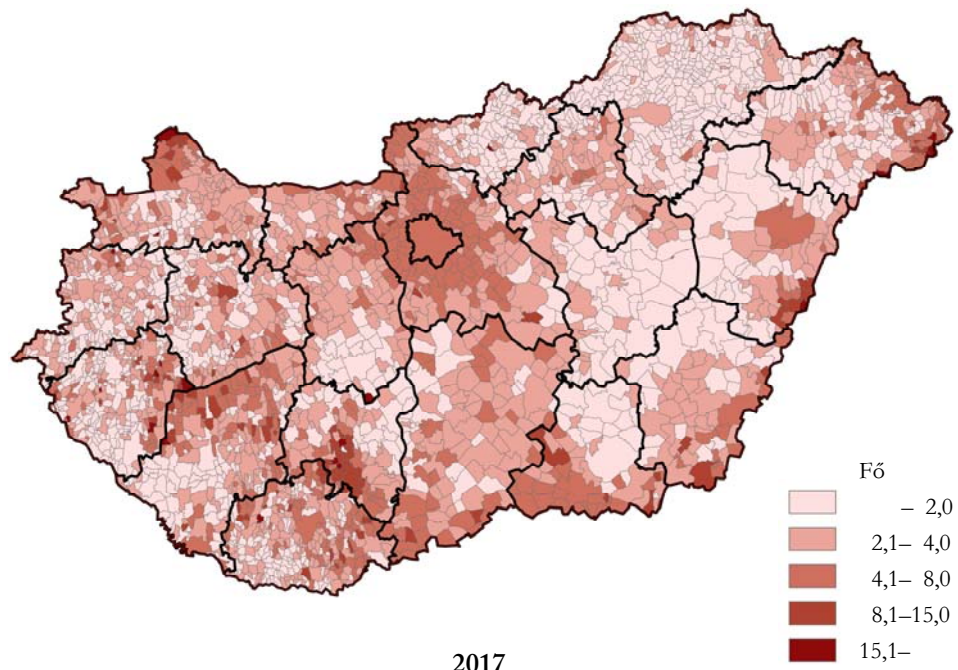
A határ régiókat a telephelyelméletek hagyományosan hátrányos területnek tekintették, a vámhatárok vagy a potenciális katonai fenyegetés miatt (Anderson–O’Down 1999). Kedvezőtlen megítélésük a globálissá váló piaci folyamatok és a nagy nemzetközi gazdasági integrációk, egyezmények korában megváltozott. A határ régiók egyre inkább aktív kontakttérre (Nemes Nagy 1998, Nijkamp 1998, Van Geenhuizen–Ratti 2001), a vándorok számára vonzó területekké alakulnak át.

A *Balaton* térségét főképpen a német, az osztrák, a holland és a svájci nyugdíjasok, idősebb korúak választják új lakóhelyül, a nyugdíjak jobb vásárlóerejének kihasználása, illetve a rekreációs lehetőségek és a természeti értékek miatt. Sok esetben a költözést megelőzően turistaként (Illés 2013, Kincses 2014a) már a célterületekről részletes információval rendelkeznek. Az időskorú nemzetközi vándorlás volumene jelentősen növekedett a vizsgált időszakban.

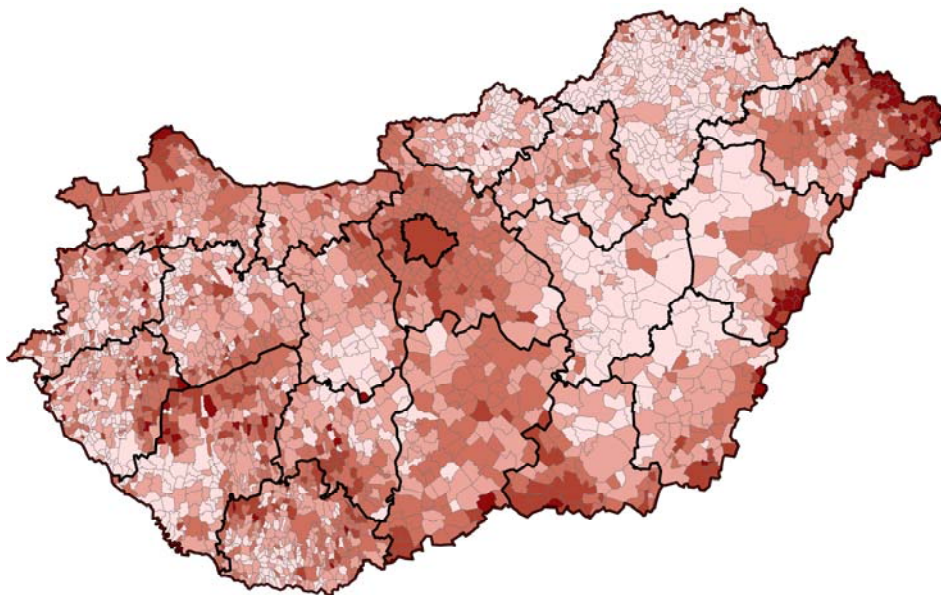

A külföldi kötődésű népesség ezer lakosra jutó száma

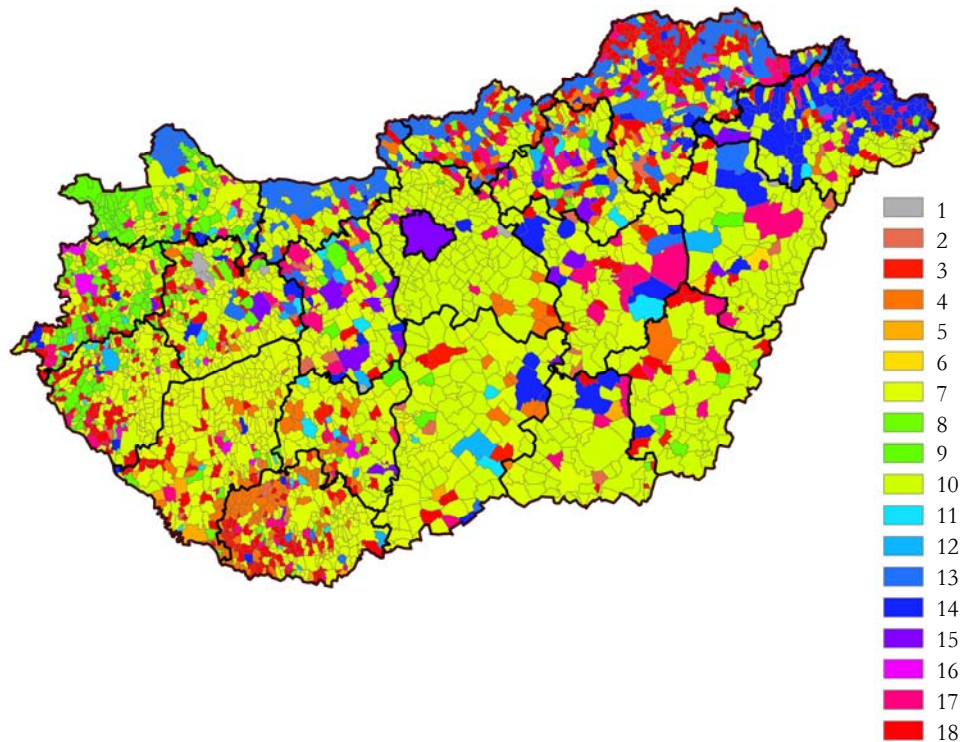
2011

2017

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

Magyarország települései a legtöbb ott élő külföldi állampolgár szerint, 2017

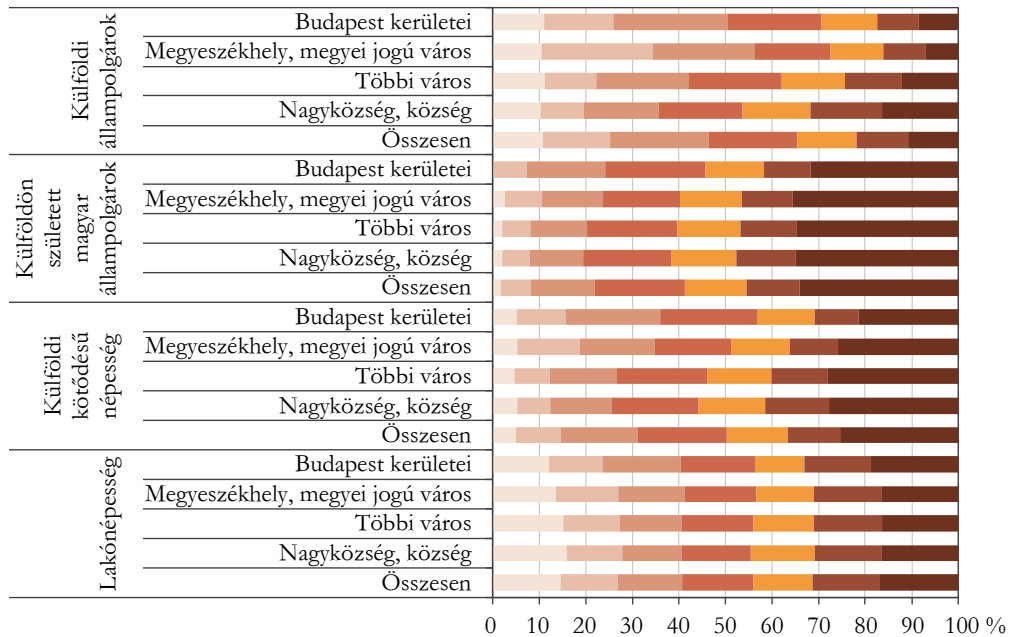
Megjegyzés: 1 = amerikai; 2 = angol; 3 = belga; 4 = holland; 5 = horvát; 6 = lengyel; 7 = német; 8 = olasz; 9 = osztrák; 10 = román; 11 = svájci; 12 = szerb; 13 = szlovák; 14 = ukrán; 15 = kínai; 16 = orosz; 17 = egyéb; 18 = nincs külföldi.

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

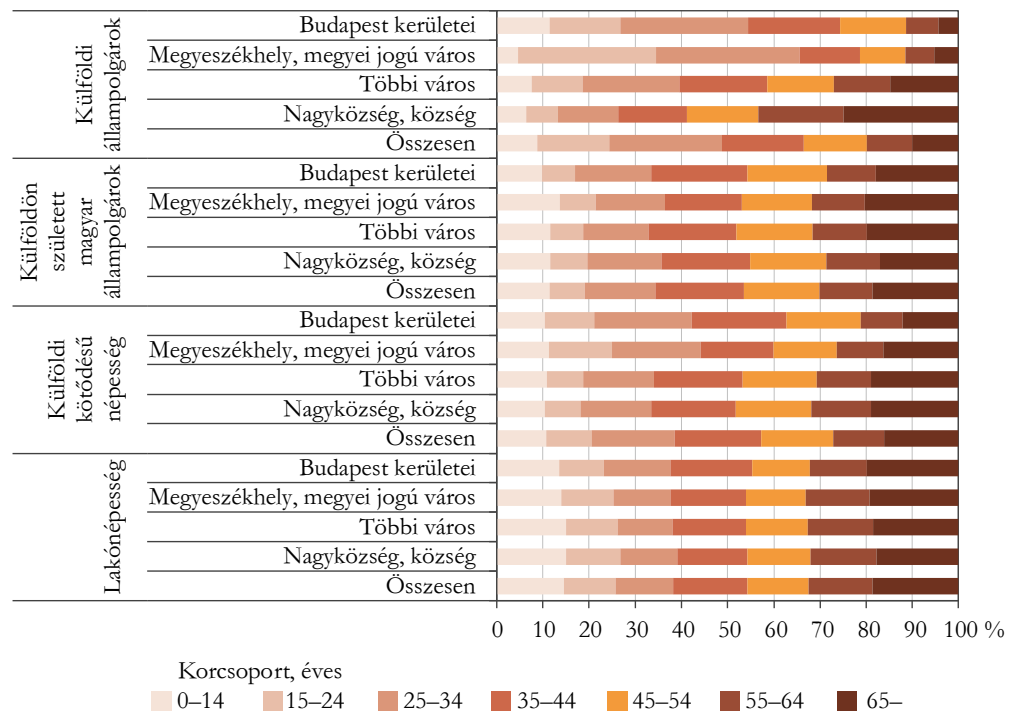
4.2. Korcsoportok szerinti különbségek

A lakónépesség átlagéletkorában (2011-ben 41,2, 2017-ben 41,6 év) nincsenek nagy különbségek településtípus szerint. 2011-ben a budapesti népesség átlagéletkora volt a legmagasabb (41,7 év), ami 2017-re 42,1 évre növekedett (ráadásul itt a legalacsonyabb a 0–14 évesek aránya). 2011-ben a községekben élők átlagos életkora 1,3 évvel, 2017-ben pedig 0,9 évvel volt alacsonyabb a fővárosban élőkénél. Ez a szub- és reurbanizációs hatások (a fiatalok kiköltözése Budapestről, az idősebbek visszaköltözése) indukálta belföldi vándorlásokkal (Kincses–Langerné Rédei 2012), a születésszámok területi különbségeivel és az előregedő községek kistelepüléseken belüli alacsony arányával (KSH 2011) magyarázható.

Az egyes népességcsoportok korcsoportos megoszlása településtípusok szerint
2011

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi állampolgároknak míg Budapesten és a nagyvárosokban – a lakónépességgel ellentétben – a legalacsonyabb az átlagéletkora, addig a községekben a legmagasabb. A kistelepüléseken élő nem magyar állampolgárok negyede 60 év feletti, a Budapesten élő külföldiek 69%-a 25–64 éves. A külföldön született magyar állampolgárok minden településtípuson átlagosan idősebbek (átlagéletkoruk 44,2 év) a lakónépességnél, így a külföldi kötődésű népesség Budapesten és a megyei jogú városokban fiatalabb, a kisebb településeken idősebb, mint a lakónépesség. Összességében a külföldi kötődésű népesség egy évvel idősebb az őshonos népességnél. Ennek elsődleges oka, hogy körükben alacsonyabb a 14 év alattiak aránya (mindössze 10%, míg a lakónépességben 15%), viszont 8 százalékponttal magasabb az aktív korúaké.

2011 és 2017 között a külföldön született magyar állampolgárok átlagéletkora jelentősen csökkent, főként a kisebb településeken. Ennek hátterében a rendszerváltás után hazánkba bevándorló, napjainkra időskorú népesség fokozatos elvesztése (halálozása) húzódik meg.

4. táblázat

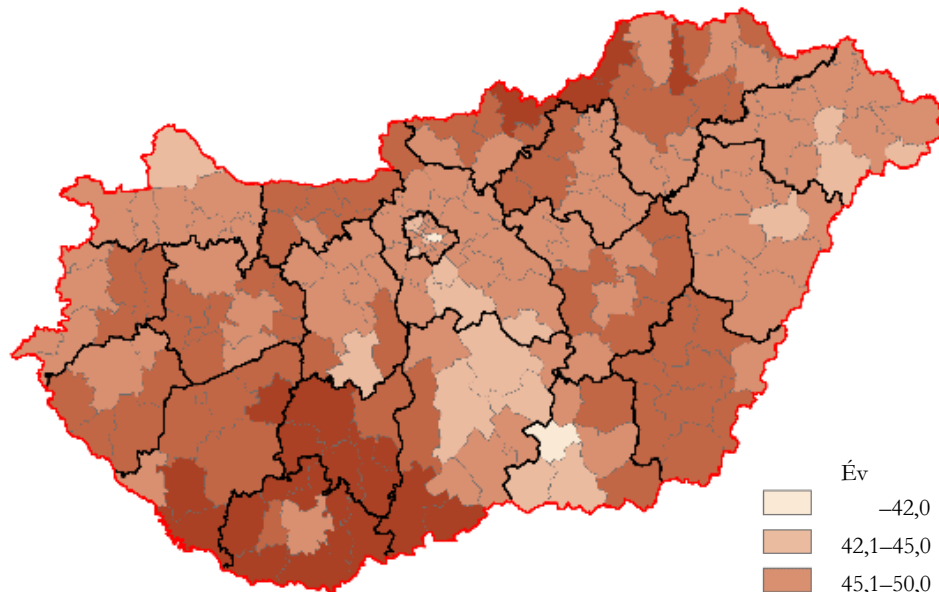
A Magyarországon tartózkodó külföldi kötődésű népesség átlagéletkora településtípusok szerint (év)

Népességcsoport	Budapest kerületei	Megyeszékhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
	2011				
Külföldi állampolgárok	36,9	35,0	40,2	43,0	38,7
Külföldön született magyar állampolgárok	49,5	52,9	54,2	52,8	52,1
Külföldi kötődésű népesség összesen	44,8	46,2	49,0	49,2	47,1
	2017				
Külföldi állampolgárok	35,2	34,0	42,6	49,2	38,8
Külföldön született magyar állampolgárok	44,5	43,9	44,8	43,4	44,2
Külföldi kötődésű népesség összesen	41,8	41,0	44,2	45,1	42,6

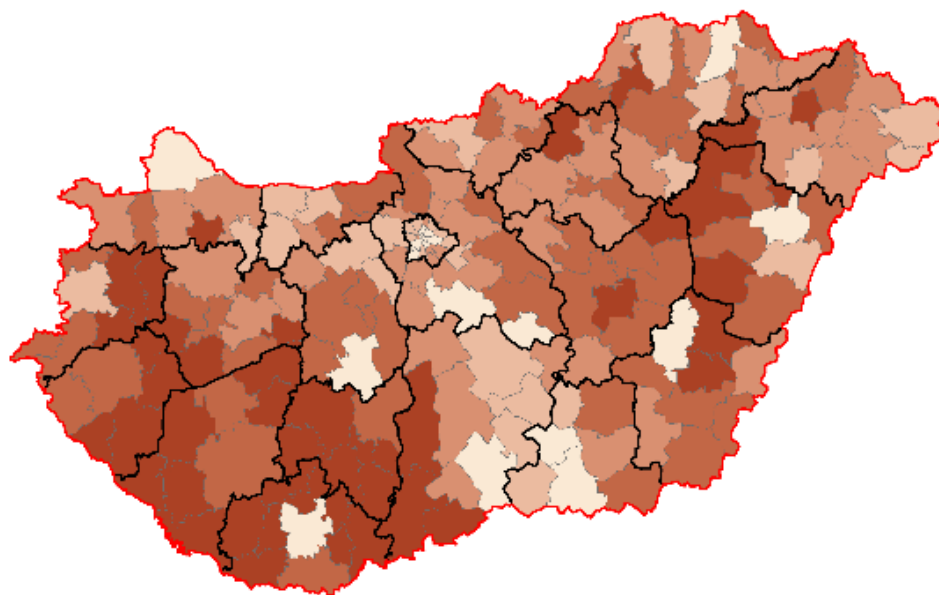
Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi kötődésű népesség átlagéletkora járásonként

2011

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Horizontális területi felosztás szerint is jellegzetesek a különbségek a nemzetközi vándorok átlagéletkorában. Míg a külföldi kötődésű népesség az ország középső részén a legfiatalabb (munkavállalási célú vándorlás), addig a határ menti járásokban, a Balaton környékén és a Dél-Dunántúlon a legidősebb. Ez a különbség a vizsgált időszakban tovább nőtt. A korcsoportok szerinti különbségek a vándorlás motivációival függhetnek össze. Egyértelműen a nyugat-magyarországi járásokban, főleg a Balaton környékén jellemző az őshonosnál idősebb népesség, ami elsősorban az időskorúak e térségben megnövekedett vándorlásával (Illés 2013) magyarázható.

4.3. Állampolgárság szerinti különbségek

Jelentősek a különbségek a külföldi kötődésű népesség állampolgárság és születési ország szerinti hazai területi eloszlásában. Minél messzebből érkeznek a nemzetközi vándorok, annál inkább a főváros válik elsődleges célterületükké (Rédei 2007). Míg az Európán kívüli népesség a települési hierarchiának megfelelően oszlik el, addig az európaiak számára a főváros és a kisebb települések egyaránt fontos szerepet töltenek be. Az európai idősebb népesség számára a községek, a fiatalabbak számára a nagyvárosok jelentenek vonzó célpontot. Legnagyobb arányban a holland, a svájci, az osztrák és a német állampolgárok élnek a községekben.

5. táblázat

A Magyarországon tartózkodó külföldi kötődésű állampolgárok megoszlása településtípusok szerint, földrészenként

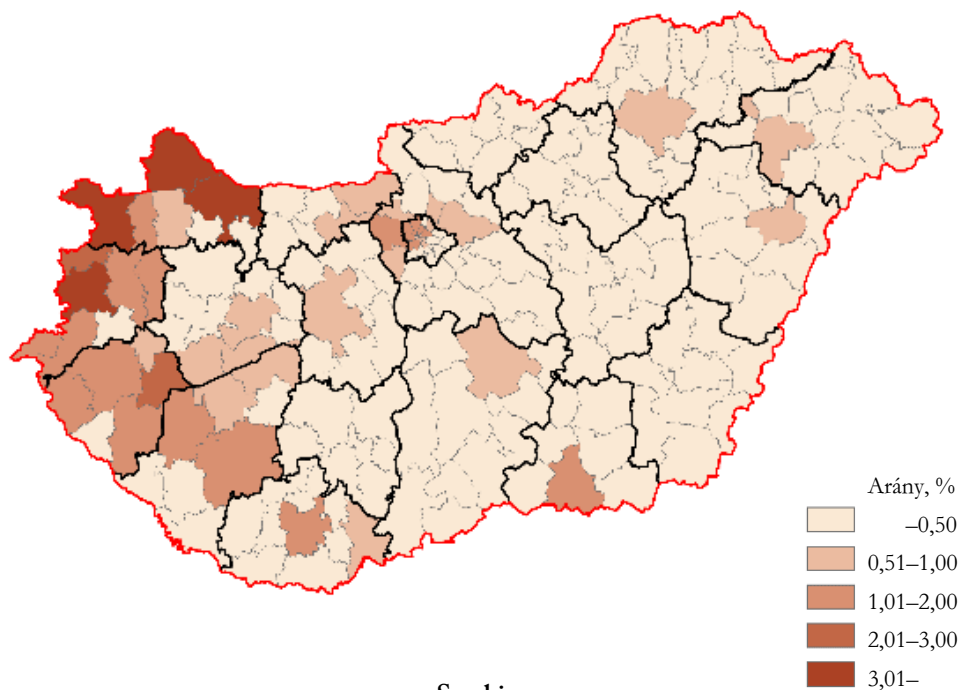
Földrész	Budapest kerületei	Megyeszékhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
			2011		
Európa	29,7	19,1	27,4	23,8	100,0
Afrika	49,0	26,7	17,3	7,0	100,0
Amerika	50,4	16,8	20,5	12,3	100,0
Ázsia	69,3	16,4	10,5	3,8	100,0
Ausztrália	33,0	22,0	35,2	9,8	100,0
Összesen	33,1	18,9	26,0	21,9	100,0
			2017		
Európa	33,3	16,9	25,1	24,7	100,0
Afrika	47,5	35,6	13,4	3,4	100,0
Amerika	63,8	11,0	16,0	9,2	100,0
Ázsia	71,0	19,3	5,7	4,0	100,0
Ausztrália	53,0	14,3	16,7	15,9	100,0
Összesen	37,9	17,3	22,8	22,0	100,0

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

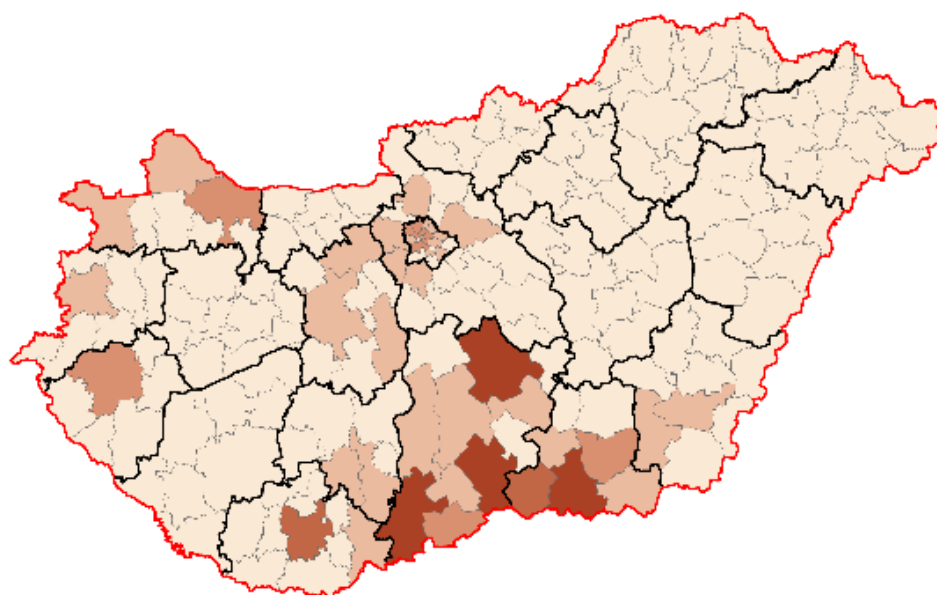

A külföldi kötődésű népesség járásonkénti megoszlása főbb forrásországok szerint, 2017*

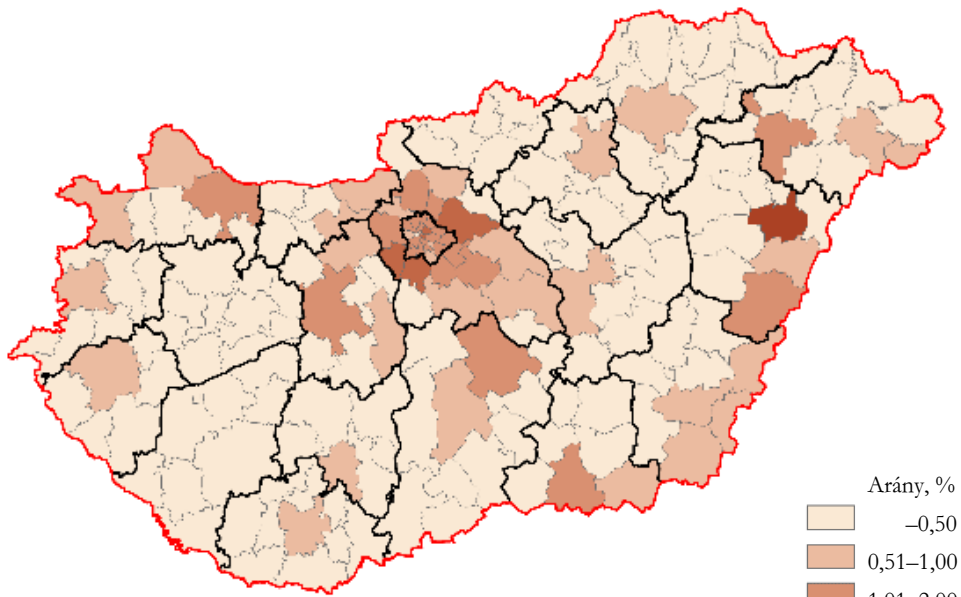
Ausztria

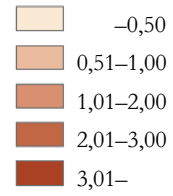
Szerbia

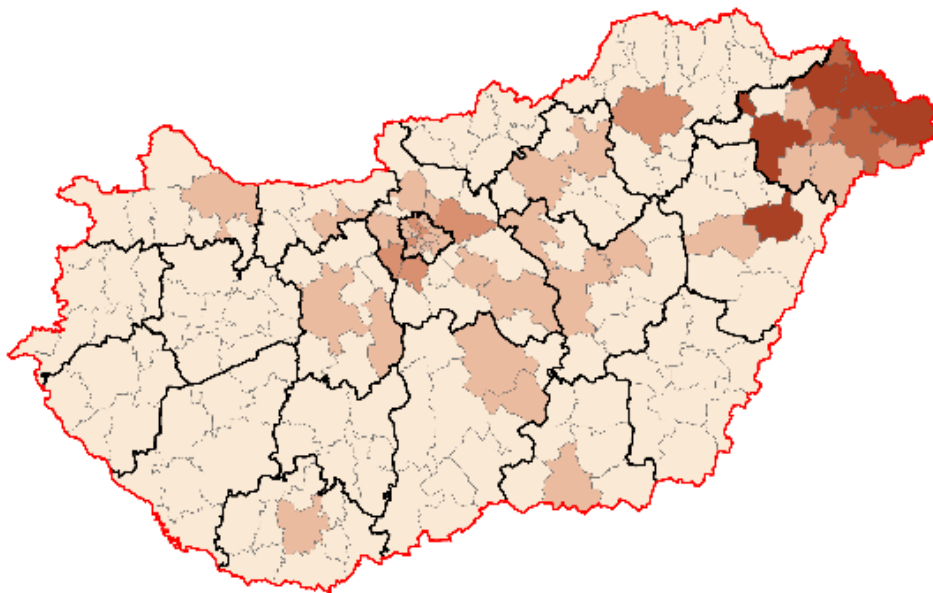
România

Arány, %

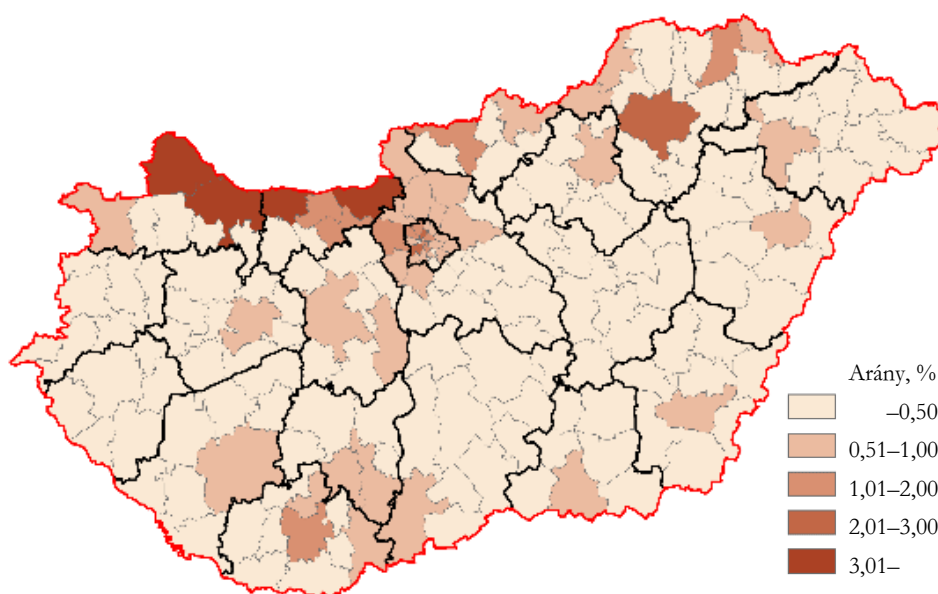

Ukrajna

Szlovákia

*Járások összesen=100.

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A környező országok állampolgárai, illetve az ott született magyar állampolgárok a főváros mellett a határ menti területeken telepednek le jelentős arányban. Általánosan igaz a szomszédos országok viszonylatában, hogy az adott határ menti területeken él az onnan származó népesség fele. A román állampolgárok helyezkednek el Magyarországon a legkevésbé koncentrált módon, így is mintegy ötödük él a magyar–román határ közelében fekvő járásokban. Azaz, a forrástérségek szerepe meghatározó az új célterületek kiválasztásában, a kisebb távolságú nemzetközi vándorlásban a szülőföldön maradókkal történő kapcsolattartás, a szülőföld közelsége is jelentős magyarázó tényező, főleg az idősebb korú vándorok körében.

4.4. Iskolai végzettség szerinti különbségek

A külföldi kötődésű népesség átlagosan magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik, mint a Magyarországon születettek (2017-ben a 25 éves és idősebb lakónépesség 54%-a rendelkezett legalább érettségivel). Ez főképpen a kor szerkezet különbözőségeire vezethető vissza. Esetükben is a települési hierarchiát követik az iskolai végzettség szerinti megoszlások, ugyanúgy, mint a lakónépesség esetében. Azaz, a nagyobb városokban élők iskolai végzettsége

átlagosan magasabb a kisebb településeken élőkénél. 2011-ben a külföldön született magyar állampolgárok iskolai végzettsége volt magasabb, 2017-ben már a külföldi állampolgároké. A külföldön született magyar állampolgárok között a vizsgált időszakban kismértékben emelkedett az iskolai végzettség, ami nagyrészt a budapesti javulással magyarázható. A külföldi állampolgárok körében nagyobb mértékű volt az iskolai végzettség emelkedése, méghozzá minden településtípuson.

6. táblázat

A legalább érettségivel rendelkező 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség aránya

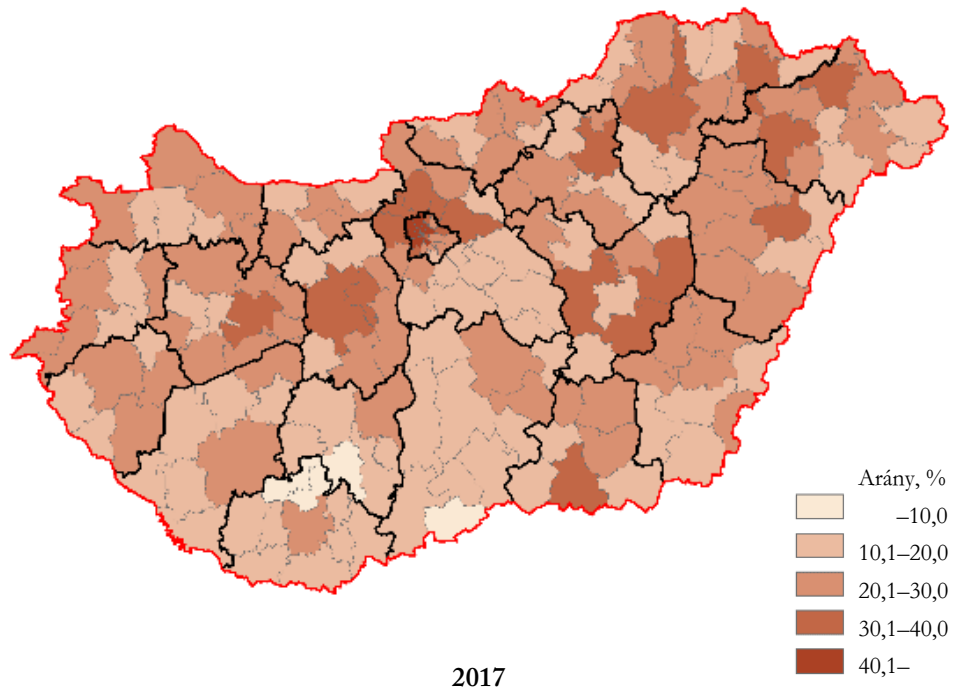
(%)

Népességcsoport	Budapest kerületei	Megye-székhely, megyei jogú város	Többi város	Nagyközség, község	Összesen
	2011				
Külföldi állampolgárok	72,6	62,2	50,6	41,0	58,6
Külföldön született magyar állampolgárok	73,4	69,2	61,3	48,5	63,2
Külföldi kötődésű népesség összesen	73,1	66,6	57,3	45,7	61,5
	2017				
Külföldi állampolgárok	81,6	74,2	60,7	48,4	76,3
Külföldön született magyar állampolgárok	76,7	65,7	58,1	48,0	67,9
Külföldi kötődésű népesség összesen	78,1	68,2	58,9	48,1	70,3

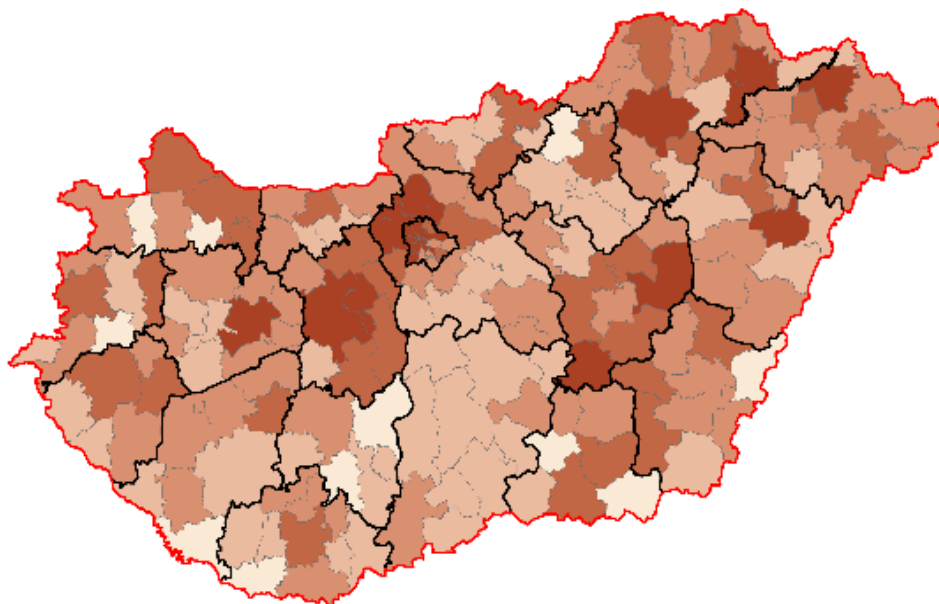
Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A kis távolságú vándorlások magas arányával is magyarázható, hogy nem jelentkezik az a nagyobb befogadó országok esetén tapasztalt tendencia (Samers 2002), mely szerint a legalisan érkező nemzetközi vándorok iskolai végzettsége elmarad az adott ország állampolgáraié mögött.

*A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25 éves és idősebb
külföldi kötődésű népesség körében, járások szerint
2011*

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

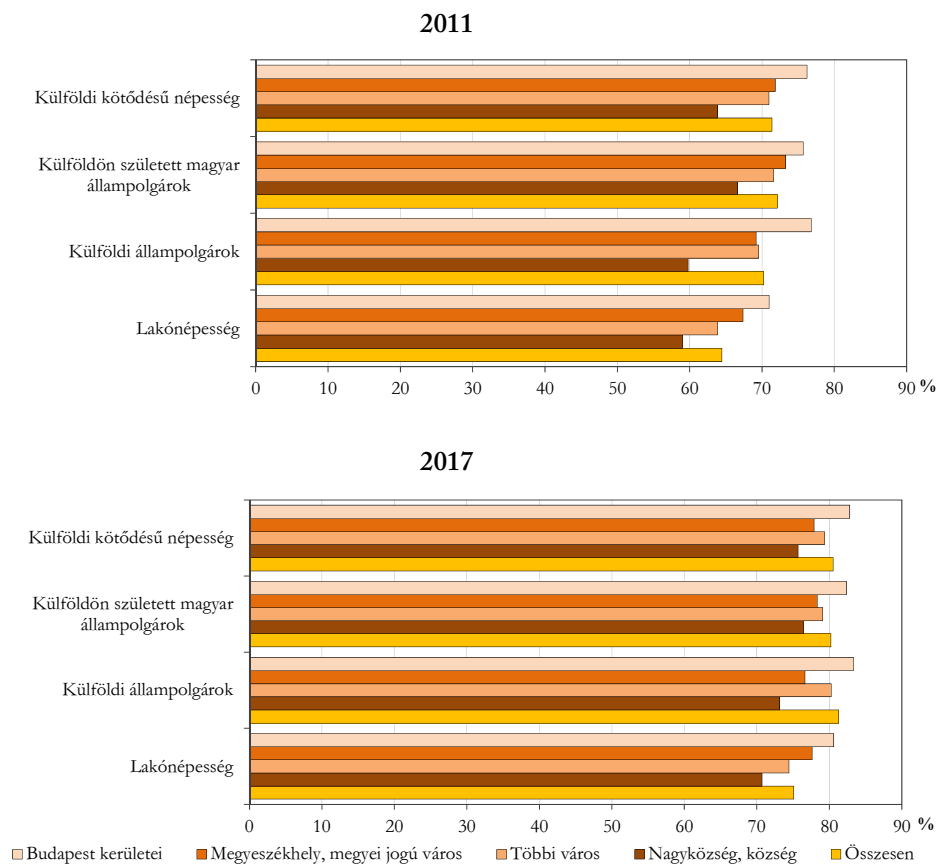
A horizontális eloszlások szerint a vizsgált időszakban a járások döntő többségében emelkedett az iskolai végzettség, Fejér megyében, Budapesten, Pest megye északi részén és Győr-Moson-Sopron megyében kiemelkedő mértékben. Ezek a gazdasági centrumterületek nagyobb távolságról is vonzó hatást fejtenek ki a képzett munkaerőre.

4.5. Gazdasági aktivitás szerinti különbségek

A foglalkoztatottak megoszlása a lakónépesség körében követi a települési hierarchiát: a nagyobb településeken általában magasabb az arányuk. A külföldi kötődésű népességre ez a megállapítás nem mindig igaz: a kisebb városokban magasabb az aktivitási arány, mint a megyei jogú városokban.

12. ábra

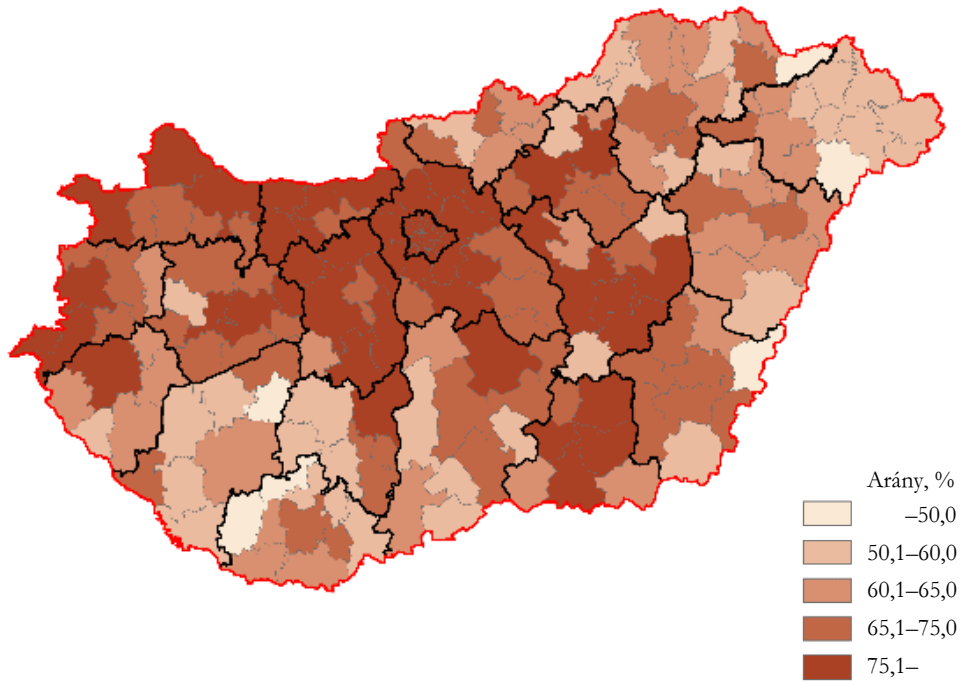
A foglalkoztatottak aránya a különböző népességcsoportokban, településtípus szerint

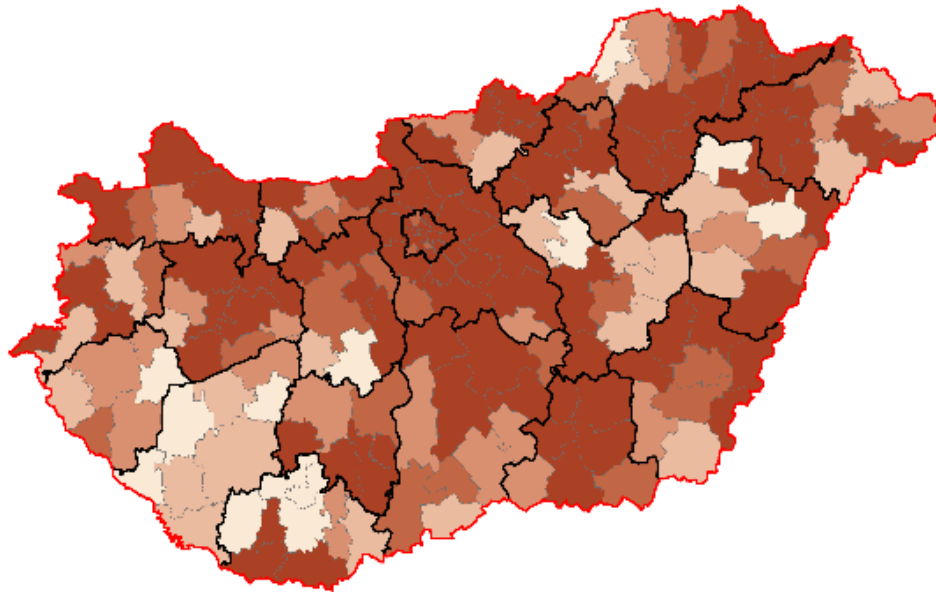
Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A foglalkoztatottak aránya a 25–64 éves külföldi kötődésű népességben, járások szerint

2011

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A 2011. évi népszámlálás adatai szerint míg a lakónépességben belül a 25–64 évesek 64,4%-a volt foglalkoztatott, addig a külföldi kötődésű népességben 71,4% volt. 2017-re a lakónépességben és a külföldi kötődésű népességben is mintegy 10 százalékponttal javult az arányuk, így a lakónépesség 75,1, a külföldi állampolgárok 81,3, a külföldön született magyar állampolgárok 80,2%-a volt foglalkoztatott.

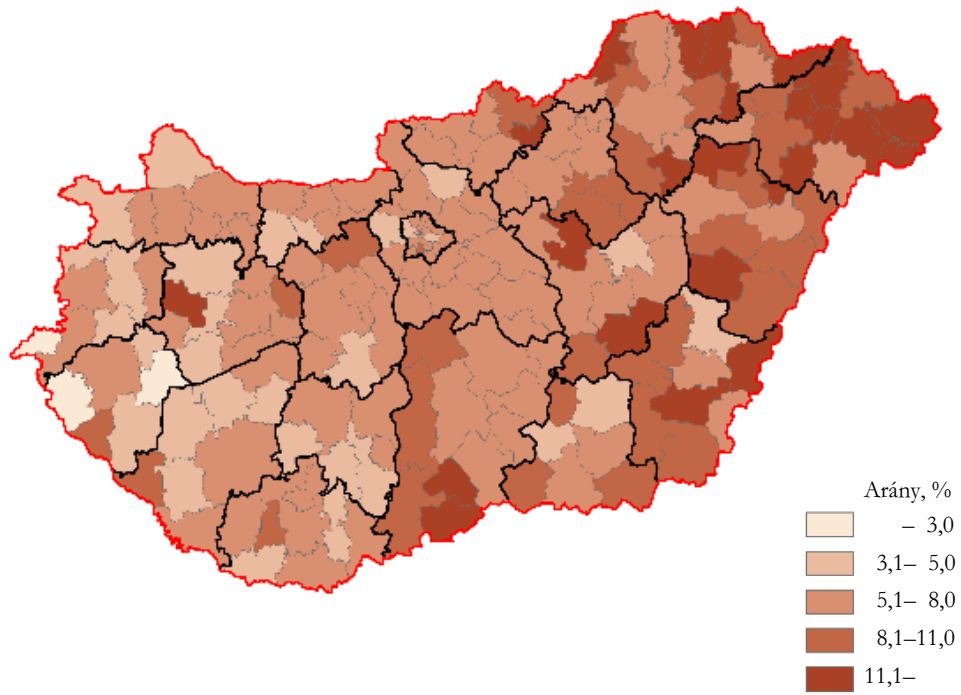
A horizontális eloszlásokat tekintve a foglalkoztatottak arányában a lakónépességre jellemző (KSH 2013) területi eloszlásokat fedezhetünk fel a külföldi kötődésű népességben is. 2011-ben a járások szerint a budapesti kerületekben és az északnyugat magyarországi területeken volt legmagasabb a foglalkoztatottság, az ország északkeleti területein és a Dél-Dunántúlon viszont a legalacsonyabb. 2017-re jelentősen emelkedett a foglalkoztatási ráta ország-szerte, egyre nagyobb összefüggő térségekben haladta meg a 75%-ot a 25–64 évesek foglalkoztatottsága, ami ugyanakkor Somogy és Baranya megyében csak kismértékben változott.

Magyarországon a gazdasági teljesítőképesség regionális különbségei az ország társadalomszerkezetének térbeli átrendeződésére is hatással vannak. A magasabb presztízsű, magasabban képzett és kedvezőbb munkaerőpiaci pozíciókkal rendelkező társadalmi csoportok is inkább a jobb gazdasági mutatókkal rendelkező térségekben koncentrálnak. A vizsgált időszakban a külföldi kötődésű népesség növekvő mértékben a hazai gazdasági struktúra szerint telepített le Magyarországon (Kincses 2014b).

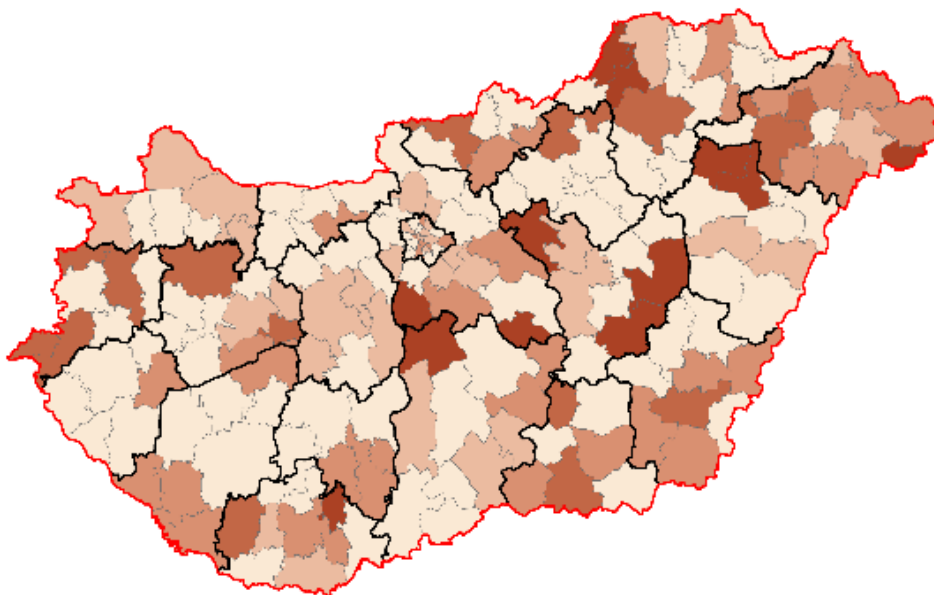
A munkanélküliség területi különbségeit 2011-ben egyértelmű keletnyugati tagozódás jellemezte mind a külföldi állampolgárok, mind a külföldön született magyar állampolgárok esetében. Ez 2017-re jelentősen megváltozott, ugyanis szétváltak a 2011-ben még 8–10% feletti munkanélküliségi rátával rendelkező, többszörösen összefüggő járások, tehát a magyar gazdaság növekvő munkaerő-szükséglete a külföldi kötődésű népességet is dinamizálta.

A munkanélküliek aránya a 25–64 éves külföldi kötődésű népességben, járások szerint

2011

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

4.6. A külföldi kötődésű népesség területi koncentrációja

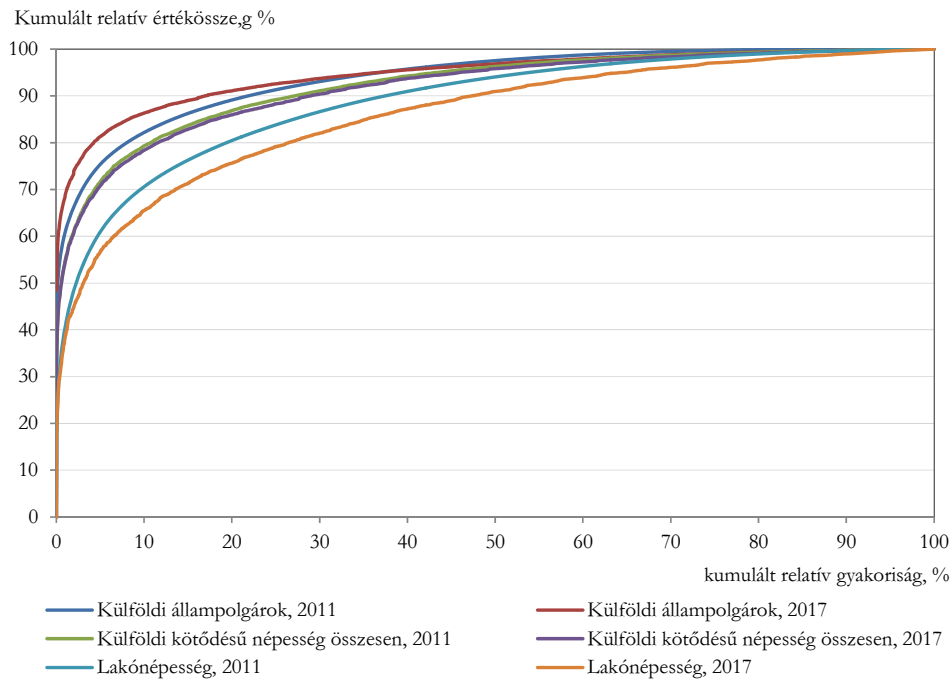
A külföldi kötődésű népesség elhelyezkedésének területi különbségeit, egyenlőtlenségeit, koncentrációját vizsgálhatjuk önmagukhoz képest, abszolút értelemben, majd a kapott értékeket összehasonlíthatjuk a magyar népesség hasonló adataival, vagy úgy mérhetjük relatív módon, hogy a nemzetközi vándorok koncentrációját eleve a lakónépesség települések szerinti elhelyezkedéséhez viszonyítjuk. Az előbbi gondolatmenettel az abszolút, az utóbbival a relatív koncentráció elemzéséhez jutunk el (Rédei 2001, Kincses 2014b).

4.6.1. Abszolút koncentrációk

A nemzetközi vándorok és a lakónépesség települések szerinti koncentrációja, a köztük lévő eltérések és dinamikájuk a Lorenz-görbékkel szemléltethetők (Lorenz 1905, Rédei 2001). Az egységoldalú (jelen esetben 100 egység) négyzetben ábrázolt görbe a vizsgált mennyiségi ismérv kumulált relatív gyakoriságainak függvényében mutatja a kumulált relatív értékösszegeket. Ha nincs koncentráció, akkor a vizsgált egységeknek az értékösszegeből azonos a részesedése, a kumulált relatív gyakoriságok és a kumulált értékösszegek rendre megegyeznek, így a függvény képe egységnyi meredekségű egyenes (átló). Ha azonban a települések között vannak olyanok, melyek a vizsgált ismérv összegének nagy arányát tartalmazzák, akkor a relatív gyakoriságok és értékösszegek jelentősen különböznek egymástól, így a Lorenz-görbe távol esik az egységnyi meredekségű egyenestől. Minél távolabb van a görbe az átlótól, annál nagyobb a koncentráció (Major–Nemes Nagy 1999).

Az egyes népességcsoportok települési koncentrációja a Lorenz-görbe alapján

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A Lorenz-görbék alapján a külföldi állampolgárok területi koncentrációja sokkal magasabb, mint a szintén erős koncentrációt mutató külföldi kötődésű népességé. A legkevésbé koncentráltan a lakónépesség helyezkedik el. A grafikus ábrázolás alapvetően csak vizualizációs összehasonlítást tesz lehetővé. A Gini-együttható ezzel szemben konkrét mérőszámmal jellemzi a koncentrációt, továbbá a vizsgált mennyiségi ismérv és a négyzet átlója közötti területet olyan módon méri, hogy minden megfigyelési egység részarányának az összes többiétől való átlagos eltérését viszonyítja az átlaghoz. Minél nagyobb az értéke, annál nagyobb a koncentráció. Maximális értéke az egység. A koncentráció hiányában a Lorenz-görbe egybeesik az átlóval és a Gini-együttható értéke nulla.

$$G = \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \sum_i \sum_j |x_i - x_j|$$

Esetünkben n a települések száma, $\bar{x}$ a külföldi kötődésű, illetve a lakónépesség települési átlaga, míg x_i az i . település megfelelő népessége.

A települési Gini-együttható értékei népességcsoportok szerint

Népességcsoportok	2011	2017
Külföldi állampolgárok	0,877	0,912
Külföldi kötődésű népesség összesen	0,863	0,862
Lakónépesség	0,778	0,779

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi kötődésű népesség települési koncentrációja számszerűsítve is sokkal magasabb a lakónépességénél. Míg a vizsgált időszakban utóbbi koncentrációja nem változott jelentősen, addig előbbié növekedett, így a koncentrációk különbségei enyhén emelkedtek. Ebben szerepet játszik a nemzetközi vándorok számának növekedése és a célterületek arányának változása is.

A Gini-együttható tehát egy adott statisztikai sokaság valamely mennyiségi ismérvének eloszlásához egy konkrét 0 és 1 közötti valós számot rendel hozzá. Más szavakkal, ha adott a függvény értelmezési tartományának valamely (minőségi vagy területi) ismérv szerinti osztályozása (amire teljesül, hogy az értelmezési tartomány minden eleme besorolható egy osztályba, és ez a csoportosítás egyértelmű), akkor a Gini-együttható e csoportokon (települések, járások, személyek stb.) értelmezett mennyiségi ismérvek (népességszám, jövedelem stb.) értékeihez rendel hozzá egy konkrét számot. A függvény nem invertálható, ugyanahhoz az értékhez különböző eloszlások tartozhatnak. Ha csak a végeredményt vizsgáljuk, akkor arról nem rendelkezünk információval, hogy az adott koncentrációért a csoportosítás alapjául szolgáló osztályok melyik elemei, elemcsoportjai felelősek a legnagyobb mértékben, a mennyiségi ismérv eloszlásában a konkrét minőségi vagy területi ismérvnek milyen szerepe van.

Az elvégzett konkrét vizsgálat során felvetődött az a kérdés, hogy mely települések, településtípusok felelősek a külföldi állampolgárok vagy külföldön született magyar állampolgárok magas koncentrációs értékéért. Az eltérések megkereséséhez az visz közelebb, ha a Gini-együttható képletében szereplő összeadásokat – azok kommutatív és asszociatív volta miatt – a településtípus szerint csoportosítjuk:

$$\begin{aligned}
G &= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \sum_i \sum_j |x_i - x_j| \\
&= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \left\{ \sum_{i=\text{köztség}} \sum_j |x_i - x_j| + \sum_{l=\text{város}} \sum_j |x_l - x_j| + \sum_{s=\text{mjv}} \sum_j |x_s - x_j| \right. \\
&\quad \left. + \sum_j |x_{Bp} - x_j| \right\} \\
&= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \left\{ \sum_{i=\text{köztség}} \sum_{j=\text{köztség}} |x_i - x_j| + \sum_{i=\text{köztség}} \sum_{a=\text{város}} |x_i - x_a| + \sum_{i=\text{köztség}} \sum_{b=\text{mjv}} |x_i - x_b| \right. \\
&\quad + \sum_{i=\text{köztség}} |x_i - x_{Bp}| + \sum_{l=\text{város}} \sum_{c=\text{köztség}} |x_l - x_c| + \sum_{l=\text{város}} \sum_{d=\text{város}} |x_l - x_d| \\
&\quad + \sum_{l=\text{város}} \sum_{e=\text{mjv}} |x_l - x_e| + \sum_{l=\text{város}} |x_l - x_{Bp}| + \sum_{m=\text{mjv}} \sum_{f=\text{köztség}} |x_m - x_f| \\
&\quad + \sum_{m=\text{mjv}} \sum_{g=\text{város}} |x_m - x_g| + \sum_{m=\text{mjv}} \sum_{h=\text{mjv}} |x_m - x_h| + \sum_{m=\text{mjv}} |x_m - x_{Bp}| + \sum_{x=\text{köztség}} |x_x - x_{Bp}| \\
&\quad \left. + \sum_{y=\text{város}} |x_y - x_{Bp}| + \sum_{v=\text{mjv}} |x_v - x_{Bp}| \right\}
\end{aligned}$$

A $\Delta_{ij} = \sum_i \sum_j |x_i - x_j|$ jelölést bevezetve:

$$\begin{aligned}
G &= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \{ \Delta_{\text{köztség,köztség}} + \Delta_{\text{köztség,város}} + \Delta_{\text{köztség,mjv}} + \Delta_{\text{köztség,Bp}} + \Delta_{\text{város,köztség}} \\
&\quad + \Delta_{\text{város,város}} + \Delta_{\text{város,mjv}} + \Delta_{\text{város,Bp}} + \Delta_{\text{mjv,köztség}} + \Delta_{\text{mjv,város}} + \Delta_{\text{mjv,mjv}} \\
&\quad + \Delta_{\text{mjv,Bp}} + \Delta_{\text{Bp,köztség}} + \Delta_{\text{Bp,város}} + \Delta_{\text{Bp,mjv}} + \Delta_{\text{Bp,Bp}} \}
\end{aligned}$$

Felhasználva az abszolút érték szimmetriáját:

$$\Delta_{ij} = \Delta_{ji} \text{ Így:}$$

$$\begin{aligned}
G &= \frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} \{ (\Delta_{\text{köztség,köztség}} + \Delta_{\text{város,város}} \\
&\quad + \Delta_{\text{mjv,mjv}} + \Delta_{\text{Bp,Bp}}) + 2(\Delta_{\text{köztség,város}} + \Delta_{\text{köztség,mjv}} + \Delta_{\text{köztség,Bp}} + \Delta_{\text{város,mjv}} \\
&\quad + \Delta_{\text{város,Bp}} + \Delta_{\text{mjv,Bp}}) \}
\end{aligned}$$

Az együttható felbontását olyan módon is felfoghatjuk, hogy a Gini-mutató nem más, mint egy szimmetrikus mátrix elemeinek összege, mely i -edik sorának és j -edik oszlopának eleme $\frac{1}{2 * \bar{x} * n^2} * \Delta_{ij}$ ⁸. Míg ekkor a mátrix főátlójában lévő elemek összege, azaz a mátrix nyoma adja az együtthatónak a települések jogállásán belüli **belső**, addig a többi része a jogállások közötti

⁸ A Gini-együttható felbontásának menete nemcsak a területi csoportosításokra használható, hanem általánosan is, bármilyen osztályozás alapú ismérvelészek vizsgálata esetén. Az együtthatóban szereplő összetevők csoportosításával elérhető a csoportok magasabb aggregációs szintjei közötti horizontális vagy vertikális összevetés, a csoportokon belüli és azok közötti koncentrációk elkülönítése, így például a jövedelmek emberek közötti koncentrálódása is felbontható a nemek közötti és nemeken belüli egyenlőtlenségek összegére is, vagy régiókon belüli és régiók közötti részekre.

külső hozzájárulását a Gini-mutató értékéhez. A két tag összege megegyezik az együttható értékével.

8. táblázat

A Gini-együttható területi felbontásának összetevői a különböző népességcsoportokban

Összetevők	Külföldi állampolgárok		Külföldön született magyar állampolgárok		Lakónépesség	
	2011	2017	2011	2017	2011	2017
$\Delta_{Bp,Bp}$	0	0	0	0	0	0
$\Delta_{Bp,mjv}$	0,0014	0,0017	0,0012	0,0012	0,0006	0,0006
$\Delta_{Bp,város}$	0,0201	0,0247	0,0167	0,0169	0,0088	0,0091
$\Delta_{Bp,község}$	0,1759	0,2158	0,1459	0,1474	0,0774	0,0796
$\Delta_{mjv,mjv}$	0,0007	0,0007	0,0006	0,0006	0,0004	0,0004
$\Delta_{mjv,város}$	0,0082	0,0082	0,0088	0,0086	0,0092	0,0090
$\Delta_{mjv,község}$	0,0763	0,0753	0,0836	0,0814	0,0898	0,0880
$\Delta_{város,város}$	0,0114	0,0103	0,0138	0,0134	0,0133	0,0133
$\Delta_{város,község}$	0,0842	0,0688	0,1084	0,1039	0,1307	0,1304
$\Delta_{község,község}$	0,1323	0,1122	0,1198	0,1292	0,1308	0,1315
$\Delta_{belső}$	0,1444	0,1232	0,1342	0,1433	0,1445	0,1452
$\Delta_{külső}$	0,7322	0,7890	0,7288	0,7188	0,6332	0,6336
Összesen	0,8766	0,9122	0,8630	0,8621	0,7777	0,7788

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

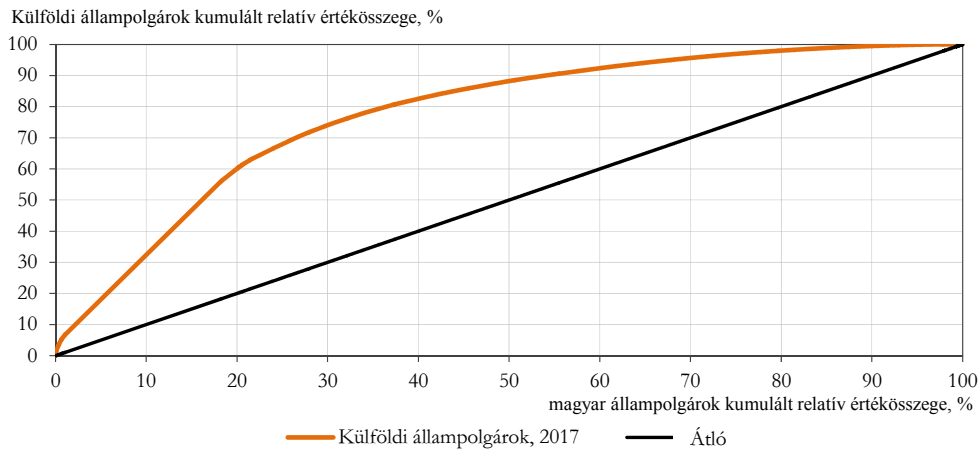
A számításokat elvégezve, a településtípusok közötti, külső eloszlások különbségeire lehet visszavezetni a népesség különböző csoportjaiban megfigyelt magas koncentrációs értékeket. A jogállásokon belüli (megyei jogú városok közötti, többi városok közötti, illetve községeken belüli) eltérések a Gini-együtthatóban minden vizsgált csoport esetén a teljes összeg 20%-a alatt maradtak. A magas koncentrációs értékeket egyértelműen a népességszámoknak a településtípusok közötti erős egyenlenségei okozzák. A belső összetevők a vándorok esetén hasonló módon járulnak hozzá a Gini-együtthatóhoz, mint a lakónépességnél. Míg a lakónépességre a többi városok és községek közötti, illetve a községek csoportján belüli értékek a legmagasabbak, addig a külföldi kötődésű népességre az jellemző, hogy a főváros és a községek közötti eloszlásbeli különbségek meghatározóak a magas koncentráció szempontjából.

4.6.2. Relatív koncentrációk

A Lorenz-görbék alapján a külföldiek területi koncentrációja magasabb, mint a magyar népességé. Ezt szemléletesebbé tehetjük, ha a külföldi állampolgárok kumulált értékösszegét nem a saját kumulált relatív gyakoriságaik, hanem a magyar állampolgárok településenkénti arányainak kumulált gyakoriságai szerint ábrázoljuk (hasonlóan a külföldi kötődésű népességet a nem külföldi kötődésűek megfelelő függvényében).

16. ábra

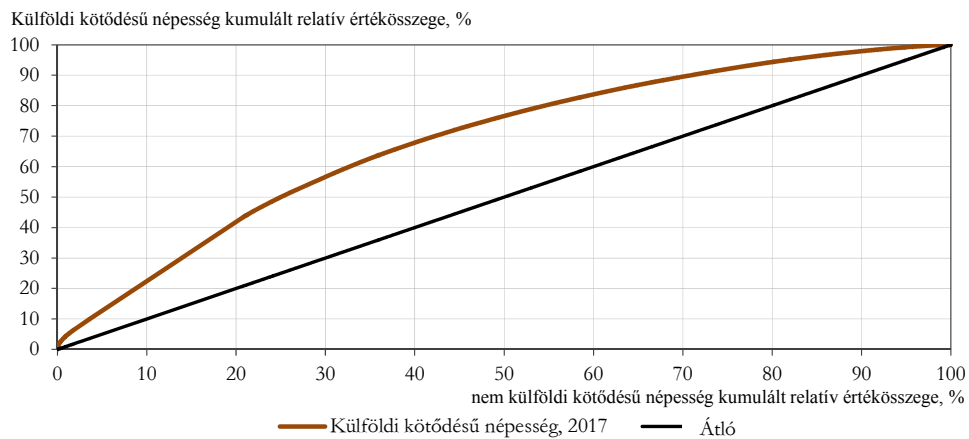
A külföldi állampolgárok települési koncentrációjának Lorenz-görbéje magyar állampolgárokéhoz viszonyítva, 2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

17. ábra

A külföldi kötődésű népesség települési koncentrációjának Lorenz-görbéje a nem külföldi kötődésű népességhez viszonyítva, 2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A 16–17. ábrák alapján megállapítható, hogy a magyar állampolgárokéhoz képest a külföldi állampolgárok relatív koncentrációja erősebb, mint a külföldi kötődésű népességé a nem külföldi kötődésű népességéhez képest. A települések kis hányada rendelkezik a külföldi állampolgárok nagy többségével. A Lorenz-görbéhez kapcsolható relatív koncentrációs mutató, a Hoover-index, mely a Lorenz-görbe és az átló közötti maximális függőleges távolságot (Major–Nemes Nagy 1999) méri.

$$H = \frac{1}{2} \cdot \sum_{i=1}^n |x_i - f_i|$$

ahol $\sum f_i = \sum x_i = 100$

Jelen esetben x_i a magyar/nem külföldi kötődésű népesség, f_i pedig a külföldi állampolgárok/külföldi kötődésű népesség települések szerinti arányait jelenti. Az eredmények:

$$H_{\text{külföldi},2011}=35,6$$

$$H_{\text{külföldi},2017}=44,1$$

$$H_{\text{külföldi kötődésű},2011}=26,3$$

$$H_{\text{külföldi kötődésű},2017}=28,8$$

Eszerint 2011-ben a külföldi állampolgárok 35,6%-át kellett volna átcsoportosítani a települések között, hogy a magyar népességével azonos legyen az eloszlásuk, míg a külföldi kötődésű népességnek a 26,3%-át. Az őshonos népességhez képest az eltérés 2017-ben még ennél is magasabb volt.

Az abszolút koncentrációs vizsgálatok azt mutatták, hogy a külföldiek települési koncentrációja növekedett, a magyar népességé nem változott jelentősen, miközben a relatív vizsgálat szerint az egymáshoz viszonyított koncentrációk emelkedtek. Ez azt jelenti, *hogy a külföldi kötődésű népességet a magyartól részben eltérő térhasználat jellemzi, más területeket részesítenek előnyben*, illetve a települések közötti eloszlásaik is különbözőek.

A Hoover-együttható is felbontható a településtípusok szerinti csoportokra. A módszer itt is a Gini-indexnél bemutatott: a képletben szereplő összeadásokat annak felcserélhető volta miatt településtípusok szerint csoportosítjuk:

$$H = \frac{1}{2} \cdot \sum_{i=1}^n |x_i - f_i| = \frac{1}{2} \left\{ \sum_{j=\text{község}} |x_j - f_j| + \sum_{k=\text{város}} |x_k - f_k| + \sum_{l=\text{mrv}} |x_l - f_l| + |x_{\text{Bp}} - f_{\text{Bp}}| \right\}$$

A Hoover-index felbontása a településtípus szerint

Településtípus	Külföldi állampolgárok		Külföldi kötődésű népesség	
	2011	2017	2011	2017
Budapest	11,2	15,8	8,0	8,3
Megyei jogú város	5,4	5,4	3,6	3,8
Többi város	8,8	10,6	7,0	7,6
Község	10,1	12,4	7,7	9,1
Összesen	35,6	44,1	26,3	28,8

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

A külföldi és a magyar állampolgárok 2017. évi azonos települési eloszlásához szükséges 44,1%-os átcsoportosításokból 15,8 százalékpont a főváros, 5,4 százalékpont a megyei jogú városok, 10,6 százalékpont a többi városok, valamint 12,4 százalékpont a községek szerepe. A külföldi kötődésű népességre a községek súlya magasabb (9,1 százalékpont), mint a fővárosé (8,3 százalékpont). A magas koncentrációs mutatókat esetükben nagyrészt (64, illetve 60%-ban) a fővárosban és a községekben tapasztalható eloszláskülönbségek okozzák. *A nemzetközi vándorok számára a közepes méretű települések általánoságban nem számítanak vonzó letelepedési helynek. Vagy a nagyvárosokat, vagy a kisebb településeket részesítik előnyben,* természetesen más-más célból.

4.7. A külföldi kötődésű és a lakónépesség területi elhelyezkedésének különbségei és okai

A települések vizsgált időpontok közötti népességszám szerinti sorrendjeiben bekövetkezett változásokat a rangkorrelációs együtthatóval (Hunyadi–Vita 2008) mérhetjük:

$$r_s = 1 - \frac{6 \sum (x_i - y_i)^2}{n(n^2 - 1)}$$

(x az adott népességcsoport 2011., y a 2017. évi települési sorrendjének mérőszáma, n a települések száma). A sorrendek teljes egyezése esetén (tehát ha nincs semmilyen változás) 1, a teljesen fordított sorrendben pedig -1 az együttható értéke.

A lakónépességre és a magyar népességre a mutató értéke egyaránt 0,998. Ami azt jelenti, hogy a települések népességszám szerinti sorrendjei között

2011 és 2017 között szinte semmilyen átalakulás nem történt. Külföldi állampolgárokra a mutató értéke 0,82, ami sokkal nagyobb dinamikát, átrendeződést jelent, noha az alapstruktúra kevésbé alakult át. A külföldi kötődésű népességre számított 0,94-es mutató a külföldi és a magyar népesség eredményei között helyezkedik el.

A rangkorrelációs együtthatót nem csak két időpontra vonatkozó arányskálán mért mennyiségi ismerv kapcsolatának mérésére használhatjuk fel. A Pearson-féle keresztkorrelációs együttható mintájára értelmezhető a kereszt-rangkorrelációs együttható is. Az előbbi képletben ekkor x a 2017. évi magyar népesség települési sorrendjének mérőszáma, y pedig a 2017. évi külföldi népesség települési sorrendjét jelenheti. A keresztkorreláció értéke ekkor mindössze 0,63. Ez azt mutatja, hogy nincs nagyon erős kapcsolat a magyar és a külföldi állampolgárok települési sorrendjében, a mutató értéke a külföldi kötődésű és a nem külföldi kötődésű népesség között már 0,8, jelezve a meglévő szorosabb kötődést.

A determinációs koefficiens bevezetve ($H = r^2 = r_{xy}^2$), a keresztkorrelációval számított értékek azt mutatják, hogy 2017-ben a külföldiek számának települések közötti szóródását 39%-ban ($0,63 \cdot 0,63 = 0,39$) magyarázza a magyar népesség 2017. évi települések közötti elhelyezkedése. A külföldi kötődésű népesség szóródását pedig 64%-ban magyarázza a Magyarországon születettek területi eloszlása. Ez összességében azt jelenti, *hogy a lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség jelentős koncentrálódása figyelhető meg a horizontális térfelosztásokat vizsgálva is, de nem mindenhol ugyanazokon a helyeken, ahogy azt a koncentrációk vizsgálatánál kimutattuk. A preferenciákban a közös területek mellett vannak inkább a külföldiek, illetve inkább a magyarok által kedvelt térségek is.* A jelenség hátterében fontos magyarázó tényező, hogy a magyar népesség korlátozottabban dönt lakóhelyéről, mint a külföldi, hiszen az előbbi csoport esetén a költözések aktivitását, távolságát és irányát a családi és kulturális kötődések, a lokálpatriotizmus erősebben visszafoghatják. A külföldiek esetében a hazai településállomány imázsa, elhelyezkedése fontosabb magyarázó tényező lehet. Az eltérések feltárását szolgálja a következő analízis.

Korábban kimutattuk, hogy 2011 és 2017 között a magyar és a külföldi kötődésű népesség különböző mértékű területi átrendeződésen ment keresztül. A településeket a külföldi állampolgárok, a lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség számának változása alapján három-három csoportba oszt-

hatjuk. Az 1. csoportba azok a települések tartoznak, ahol a megfelelő népesség száma a vizsgált 7 év alatt több mint 1%-kal növekedett, a 2. csoportba tartozók esetén a változás –1 és +1% között volt, míg a 3. csoportba azok a települések kerültek, ahol a külföldi állampolgárok, a külföldi kötődésű népesség és a lakónépesség csökkenése meghaladta az 1%-ot.

10. táblázat

A magyar települések csoportosítása az egyes népességcsoportok létszámának 2011 és 2017 közötti változása szerint

Csoportok	Külföldi állampolgárok	Külföldi kötődésű népesség	Lakónépesség	Külföldi állampolgárok	Külföldi kötődésű népesség	Lakónépesség
	település, darab			megoszlás, %		
1. Növekedés (>1%)	906	2283	585	28,7	72,4	18,5
2. Stagnálás (<1% és >-1%)	501	133	127	15,9	4,2	4,0
3. Csökkenés (<-1%)	1747	738	2442	55,4	23,4	77,4
Összesen	3154	3154	3154	100,0	100,0	100,0

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

Míg 2011 és 2017 között a lakónépesség száma a települések 77%-ában csökkent és mintegy 19%-ában növekedett, addig a külföldi kötődésű népesség esetében fordított a helyzet, a települések 23%-ában csökkenést és 72%-ában növekedést mértek. A külföldi állampolgárok száma úgy csökkent, hogy 2017-ben számuk a települések 55%-ában meghaladta a 2011. évit. Ez is mutatja az erősödő területi koncentrációjukat.

Kérdés, hogy a 2011 és 2017 közötti népességszám-változások mennyire azonosak vagy különbözőek a vizsgált népességcsoportokban. Ennek megválaszolásához Magyarország településeit az ismertetett 3-3 csoport szerint a következő osztályokba sorolhatjuk:

1. osztály: a külföldi és a magyar népesség egyaránt 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott: *Jelentősen növekvő hazai és külföldi népesség*⁹.

2. osztály: a magyar népesség 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott, a külföldi népesség számának változása –1 és +1% közötti volt: *Jelentősen növekvő hazai és stagnáló külföldi népesség*.

⁹ Analóg osztályozásokkal végeztem el a vizsgálatot a külföldi kötődésű népességre is.

3. osztály: a magyar népesség száma 1%-nál nagyobb mértékben gyarapodott, a külföldi népességé 1%-nál nagyobb mértékben csökkent: *Jelentősen növekvő hazai és jelentősen csökkenő külföldi népesség.*

4. osztály: a magyar népesség számának változása –1 és +1% közötti, a külföldiek száma 1%-nál nagyobb mértékben növekedett: *Stagnáló hazai és jelentősen növekvő külföldi népesség.*

5. osztály: a magyar és a külföldi népesség számának változása egyaránt –1 és +1% közötti: *Stagnáló hazai és külföldi népesség.*

6. osztály: a magyar népesség számának változása –1 és +1% közötti, a külföldi népesség számának csökkenése meghaladja az 1%-ot: *Stagnáló hazai és jelentősen csökkenő külföldi népesség.*

7. osztály: a magyar népesség számának csökkenése 1%-nál nagyobb, a külföldi népesség számának növekedése meghaladja az 1%-ot: *Jelentősen csökkenő hazai és jelentősen növekvő külföldi népesség.*

8. osztály: a magyar népesség számának csökkenése 1%-nál nagyobb, a külföldi népesség számának változása –1 és +1% közötti: *Jelentősen csökkenő hazai és stagnáló külföldi népesség.*

9. osztály: a magyar és a külföldi népesség számának csökkenése egyaránt 1%-nál nagyobb: *Jelentősen csökkenő hazai és külföldi népesség.*

11. táblázat

Magyarország településeinek száma és aránya a 2011 és 2017 közötti népességszám-változás szerinti osztályokban

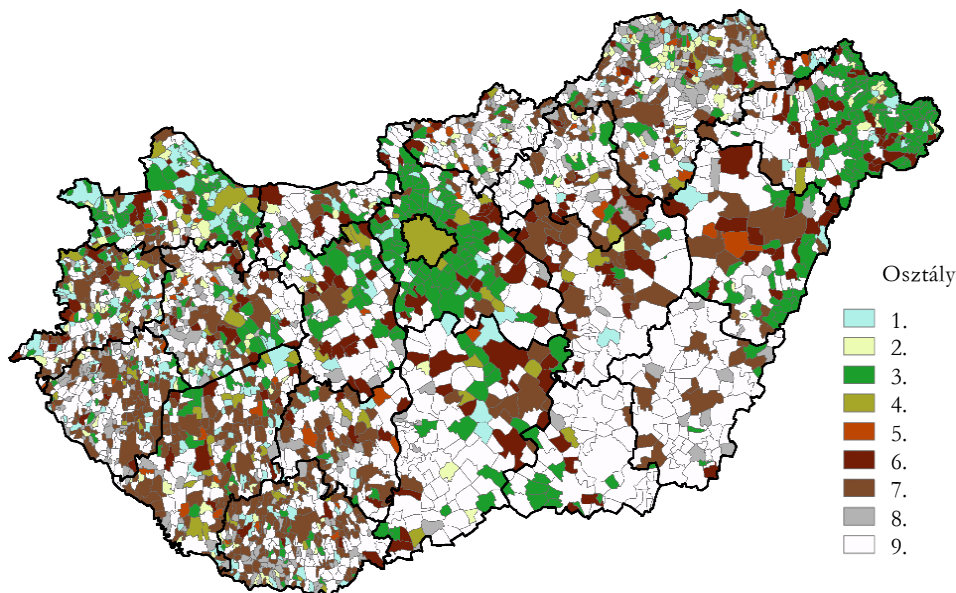
Osztály	Külföldi–magyar állampolgárok		Külföldi kötődésű–nem külföldi kötődésű népesség	
	település, darab	megoszlása, %	település, darab	megoszlása, %
1.	224	7,1	304	9,6
2.	151	4,8	88	2,8
3.	474	15,0	419	13,3
4.	97	3,1	137	4,3
5.	53	1,7	27	0,9
6.	229	7,3	200	6,3
7.	585	18,5	834	26,4
8.	297	9,4	189	6,0
9.	1044	33,1	956	30,3
Összesen	3 154	100,0	3 154	100,0

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

Magyarország településeinek 42%-ában egymáshoz hasonló volt a hazai és a külföldi népesség dinamikája, 7%-ban ugyanott növekedett, és 33%-ban ugyanazokban a régiókban (Dél-Alföld és Észak-Magyarország) csökkent a népesség száma. *A települések közel kétharmadában viszont ellentétesen változott a külföldi és a magyar népesség száma.* A magyar népesség Pest megyei növekedésében jelentős szerepe volt a szuburbanizációnak (Schuchmann 2013), míg a külföldiek a reurbanizációs folyamatok révén is növelték létszámukat a fővárosban. A települések 20%-ában úgy emelkedett a külföldiek száma, hogy közben a magyar népességé csökkent. Ez főként a dunántúli, a balatoni kisebb településekre jellemző. Több határhoz közeli nagyvárosban (Miskolc, Debrecen) a magyar népesség számának stagnálása a külföldiek számának növekedésével járt együtt.

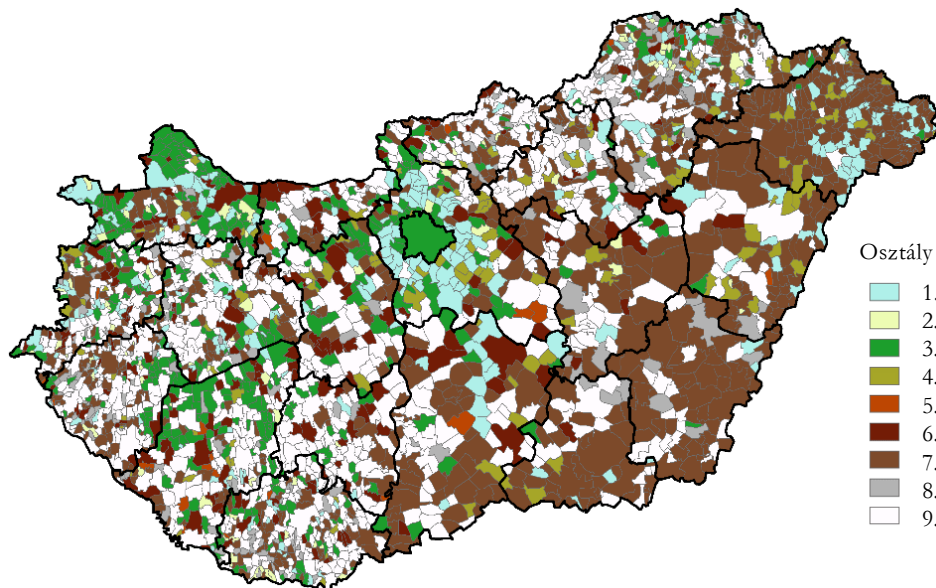
18. ábra

A külföldi és a magyar népesség számának 2011 és 2017 közötti változása a települések osztályokba sorolása szerint

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

*A külföldi kötődésű és az őshonos népesség számának 2011 és 2017 közötti változása
a települések osztályokba sorolása szerint*

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Magyarország településeinek 41%-ában változott hasonlóan a külföldi kötődésű (külföldi állampolgárok és külföldön született magyar állampolgárok) és a nem külföldi kötődésű népesség: közel 10%-ban ugyanott növekedett és 30%-ban ugyanazokban a régiókban (Észak-Alföld és Dunántúl) csökkent. Miközben a külföldi állampolgárok elhagyták a Pest megyei településeket, addig a külföldön született magyar állampolgárok száma éppen ezeken a településeken növekedett. A 18. és a 19. ábra összevetéséből az is látható, hogy Budapesten jelentős mértékű a külföldi állampolgárok és a külföldön született magyar állampolgárok számának növekedése, miközben a magyar állampolgároké stagnál, és a nem külföldi kötődésű népességé pedig csökken.

A csoportosításokból az tűnik ki, *hogy a külföldiek, külföldi kötődésűek és a magyarok részben egymástól eltérő preferenciák alapján választanak lakóhelyet maguknak.* A lakóhely választásában általában a megélhetési, anyagi körülményeknek is fontos szerepük lehet. Az elhelyezkedésbeli különbségek okaira a Robin Hood-index alapján következtethetünk.

A Robin Hood-index olyan speciális Hoover-függvény, mely a jövedelmek (x_i) és a népesség (f_i) területi eloszlásainak egyenlőtlenségeihez egy skalárt

rendel (Major–Nemes Nagy 1999). Az index elnevezése arra utal, hogy azt mutatja meg, hogy a jövedelem hány százalékát kellene a területi egységek között átcsoportosítani (a gazdagabb területeken élőkől elvenni és a szegényebb területeken élőknek adni) elméletileg ahhoz, hogy a jövedelem ugyanolyan eloszlású legyen, mint a népesség. A számítások 2011. és 2017. évi alapadatait a külföldi állampolgárok, a külföldi kötődésű népesség és a lakónépesség területi eloszlásai, valamint a települési személyijövedelemadó-alap megoszlásai képezték.

A Robin Hood-index a 2017. évi jövedelmek és a teljes lakónépesség eloszlására 9,6%, a külföldi állampolgárokra azonban ennek a négyszerese, a külföldi kötődésű népességre pedig több mint a kétszerese. Míg az index a lakónépességre 2011 óta csökkent, addig a másik két népességcsoportra folyamatosan növekszik. A külföldön született magyar állampolgárok indexei a másik két népességcsoporté között helyezkednek el, közelebb a lakónépességéhez. Azaz, a *külföldi állampolgárok nagyobb arányban koncentrálnak a „gazdagabb”, magasabb személyijövedelemadó-alappal rendelkező településeken*, mint a lakónépesség. *A külföldiek területi eloszlását egyre nagyobb mértékben meghatározzák a gazdasági okok*, sokkal inkább, mint a lakónépességét. Az indexből arra következtethetünk, hogy míg a külföldiek országon belüli elhelyezkedése *általában* megélhetési, gazdasági okokra vezethető vissza (Illés–Lukács 2002), addig a külföldön született magyar állampolgárokra ez kisebb mértékben jellemző.

12. táblázat

Robin Hood-index az egyes népességcsoportokban

Megnevezés	Külföldi állampolgárok		Külföldi kötődésű népesség		Lakónépesség	
	2011	2017	2011	2017	2011	2017
Százalék	31,0	40,1	20,6	23,8	10,8	9,6

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

5. A Magyarországon élő, külföldi kötődésű népesség Kárpát-medencei vándorlási forrásterületei

Demográfiai, közgazdaságtani, szociológiai és geográfiai szempontból a Magyarországot érintő vándorlás kutatásában inkább a fogadó területeken keletkező hatások vizsgálatán van a hangsúly. Ez alapvetően két okra vezethető vissza. Egyrészt a magyarországi következmények elemzése ezt a megközelítési módot igényli, másrészt az elvándorlási térségek többnyire bonyolultan azonosíthatók be, ami megnehezíti a Kárpát-medencére kiterjedő kutatásokat. A második fejezetben részletezett hivatalos statisztikai adatok felhasználásával és az adat-összekapcsolásokkal lehetőség nyílik e hiátus megszüntetésére és a vándorlási jelenségek átfogóbb vizsgálatára.

Mivel az elvándorlások hatásainak vizsgálatában nem releváns, hogy valaki külföldi vagy már magyar állampolgárként él Magyarországon, így a továbbiakban a külföldi kötődésű népességet elemzem, a vándorlási folyamatokat az eredeti (román, ukrán, szerb stb.), születéskori lakóhely szerint, települési és a megyei (NUTS3) szinten. Ez utóbbi területi osztályozás Ukrajna kivételével a szomszédos országokra rendelkezésre áll. Ukrajnában az oblaszty szint integráltabb, a rajon pedig részletesebb ennél (Mezencev 2010). Mivel Ukrajnán belül leginkább Kárpátalja szerepe a meghatározó, (hiszen az Ukrajnából érkezők döntő többsége innen származik), a finomabb beosztást, a rajont alkalmaztam.

A fejezetben sorra veszem a szomszédos országok forrásterületeit.

5.1. A Magyarországra vándorlás romániai forrásterületei

A legnagyobb volumenű Magyarországon kívüli magyar etnikumú népesség Romániában él. 1992-ben Románia lakosságának 7,1, 2002-ben 6,6 és 2011-ben 6,5%-a vallotta magát magyar nemzetiségűnek. A magyarok aránya Erdélyben, Partiumban és Bánátban 19%. A romániai magyarok több mint fele Székelyföldön él. Romániában Erdélyen kívül magyarok jelentős számban Csángóföldön és Bukarestben élnek (Kapitány 2015, Kincses 2015). A nemzetiségi hovatartozás régóta fontos szerepet játszik a két ország közötti nemzetközi vándorlásokban. A nemzetközi vándorlás magyar jellegzetessége, hogy a Magyarországon élő külföldi állampolgárok egy része magyar nemze-

tiségű, illetve anyanyelvű. A határon átívelő nyelvi, kulturális kapcsolatok erőssége elsősorban az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következménye. Bár hatása folyamatosan csökken, de szerepe még így is meghatározó.

Az erdélyi magyarok jelentősebb mértékű vándorlása az 1980-as évek közepén kezdődött el (Gyurgyík et al. 2010), melynek fő kiváltó okai a következők voltak: az ottani életszínvonal folyamatos romlása (Horváth 2005), a Ceaușescu-rezsim magyarellenes politikája, továbbá a magyar jellegű kulturális és oktatási intézmények megszüntetése (Gyurgyík et al. 2010).

A folyamat kezdetén (első hullám) Ausztriában, Németországban és Svédországban kértek a romániai magyarok politikai menedékjogot. Majd miután (második hullám) a különböző befogadó országok korlátozták a belépést, Magyarország lett a menekülők fő célpontja. A tömeges áttelepedések egészen 1992-ig folytatódtak. 1987 és 1991 között mintegy 85 ezer magyar hagyta el Erdélyt. Gyurgyík és szerzőtársai szerint (2010) a harmadik hullám a vándorlás célországainak a változását és a román etnikumúak nagyarányú kiáramlását hozta magával. A többségi ortodox románság az 1990 előtti vándorlási folyamatokban alulreprezentált volt (Brubaker 1998). A romániai vándorlásszociológiai és demográfiai megállapítások szerint mára a romániai vándorok legalább 90%-ban már a többségi románsághoz tartoznak (Sandu 2000). Az 1990-es évektől a többségi románság vándorlásában elsősorban Spanyolországot, Olaszországot, Németországot és Franciaországot tekintette célországnak, mivel a felsorolt országokban a magyarországinál magasabb jövedelmek érhetőek el. Tehát Románia mint vándorlási forrásország egészére a vándorlás Nyugat-Európa felé való eltolódása jellemző. Az etnicitásnak csökkenő szerepe van a vándorlási hálózatok kialakulásában (Gödri 2007), a vándorlás nemcsak a nemzetiségi hovatartozás, hanem az ismeretségek alapján is szerveződik. Ez érintette a romániai magyarok külföldi munkavállalási stratégiáját is, és az ezredfordulót követően, amikor a legtöbb EU-tagállamba vízummentessé vált a román állampolgárok belépése, az erdélyi magyarok egy részének vándorlása Magyarországról Nyugat-Európa irányába tolódott el (Gyurgyík et al. 2010).

2017-ben 3,579 millió Romániában született élt más országokban. Közülük 3,143 millióan Európában, ezen belül 1,04 millióan Olaszországban, 652 ezren Spanyolországban, 592 ezren Németországban, 231 ezren Nagy-Britanniában (UN 2017) és 91 ezren Franciaországban.

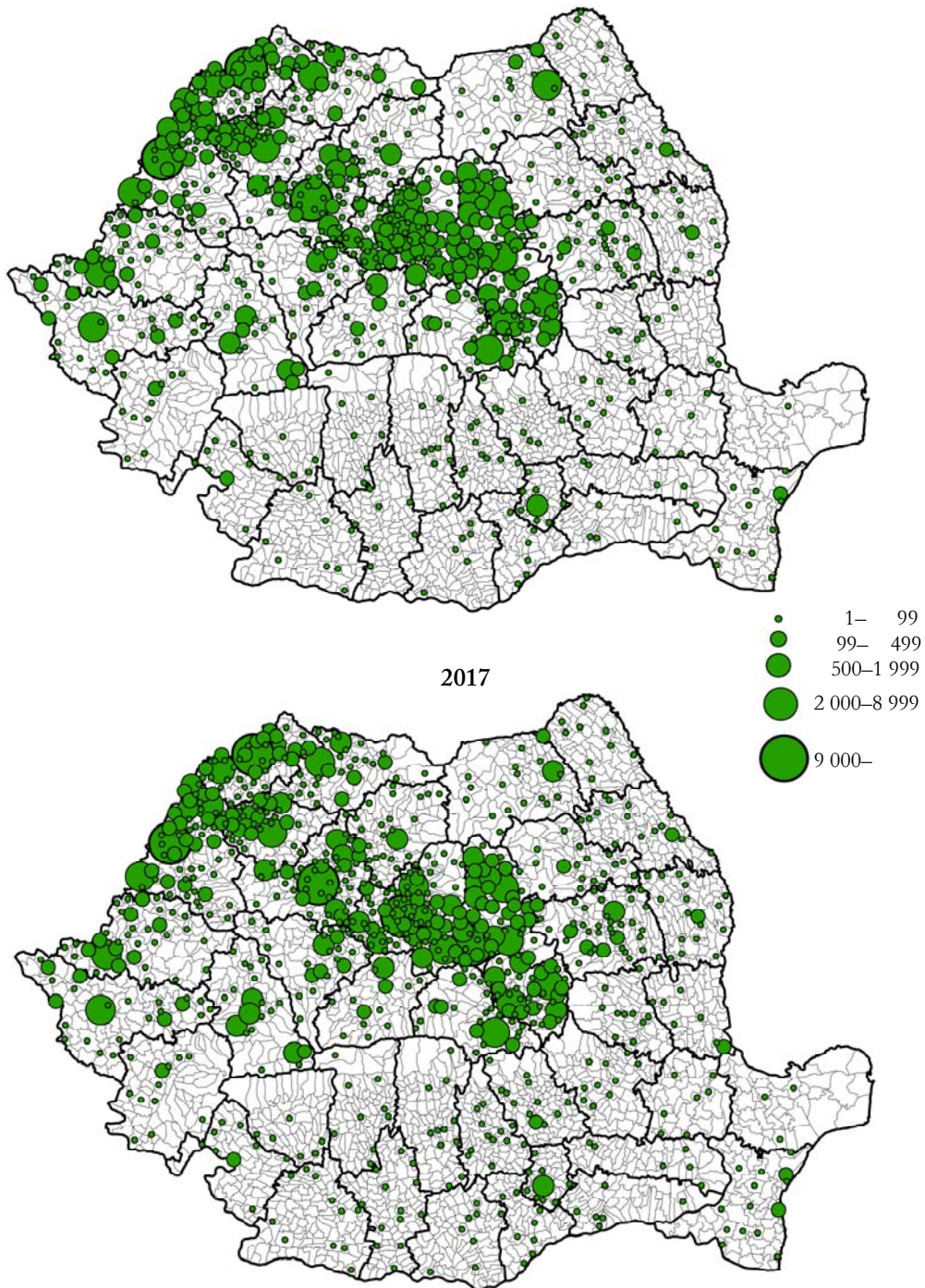
A román–magyar vándorlási kapcsolatok tradicionálisan erősek. 2017. évi adatok szerint 206 ezren telepedtek át Magyarországra, akik közül 182 ezren már magyar állampolgárságot szereztek, 2011 óta 16%-kal emelkedett a számuk. Míg ez a folyamat a román települések 30, addig a magyar települések 84%-át érintette, tehát erős regionális hatásokat figyelhetünk meg.

A Magyarországra vándorlás leginkább érintett romániai települései: Marosvásárhely (2017-ben 19 758 Marosvásárhelyen született állampolgár élt Magyarországon), Nagyvárad (17 760 fő), Kolozsvár (14 052 fő), Szatmárnémeti (11 444 fő), Székelyudvarhely (9 509 fő), Csíkszereda (8 584 fő), Sepsiszentgyörgy (7 376 fő), Gyergyószentmiklós (5 551 fő), Kézdivásárhely (4 649 fő) és Arad (4486 fő). A leginkább érintett megyék pedig Hargita (35 613 fő), Maros (32 433 fő), Bihar (31 587 fő), Szatmár (20 075 fő), Kolozs (19 540 fő) és Kovászna (17 021 fő). Ezeken a területeken jelentős számú magyar kisebbség él.

Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy az ismertetett adatok állományi jellegűek, egy-egy pillanatképet tükröznek, azonban a vándorlások sok esetben nem egyirányú események, felerősödik ugyanis a cirkuláris vándorlás jelensége (Illés–Kincses 2009). A határokon átnyúló vándorlások egyre kevésbé jelentenek végleges letelepedési szándékot, sokkal inkább az életpálya egy-egy állomásának tekinthetők (Hatton–Williamson 2005). Azaz időbeli késéssel az esetek egy részében ellenirányú mozgások (a szülőföldre történő visszavándorlás) is kimutathatóak. 2012 és 2017 között a Magyarországra bevándorolt román állampolgárok száma 21 475 fő volt, és szinte ugyanennyien (21 313 fő) el is hagyták hazánkat. Többségük visszavándorolt Romániába, kisebb részük azonban más országokban telepedett le.

A Magyarországon élő román kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint
2011

Forrás: KSH-adatok alapján saját számítás.

5.2. A Magyarországra vándorlás ukrajnai forrásterületei

A Kárpátalján élő magyar nemzetiségűek száma mintegy 150 ezerre tehető (Gyémánt–Szondi 2005). A Magyarországra érkező ukrajnai vándorok döntő többsége Kárpátalján született. A határváltozások miatt a Kárpátalján élő lakosok 5 állam polgárai voltak a XX. század folyamán anélkül, hogy kimozdulnak volna a szülőföldjükéről: az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása után a versailles-i békeszerződések következtében Csehszlovákia, a II. világháború alatt Magyarország, a párizsi békét követően a Szovjetunió, majd – annak felbomlásával – 1991 után pedig Ukrajna állampolgárai lettek.

Ukrajnában a politikai és társadalmi közbeszédet a függetlenné válás óta az igen eltúlzott gazdasági várakozások jellemezték (Fedinec et al. 2016). Bár ez a megállapítás az egész posztszocialista régióra igaz, Ukrajnában volt a legnagyobb a szakadék a szegénység, a kilátástalanság és a túlzott elvárások között, amit a politikai populizmus is gerjesztett (Kuzio 2010, 2018). Mindez társadalmi krízishez, forradalmakhoz vezetett (2004–2005: narancsos forradalom, 2013–2014 méltóság forradalma). A 2013 utolsó hónapjaiban kibontakozó tiltakozások közvetlen kiváltó oka az EU-s társulási szerződés aláírásának elutasításából fakadó csalódottság és társadalmi frusztráció volt, amire 2014-től nyíltan ráakódott a nyugati nagyhatalmak és Oroszország között Ukrajnáért folyó geopolitikai versengés is (lásd bővebben Karácsonyi et al. 2014, Karácsonyi 2018).

A posztszocialista térség egyetlen országaként Ukrajna még mindig nem érte el az 1991. évi GDP-szintjét (*2014-ben, azaz az orosz–ukrán konfliktus előtt sem*), annak körülbelül 60–65%-án stagnál (lásd bővebben Karácsonyi 2018). Az egy főre jutó GDP tekintetében nem csak a legszegényebb szomszédunk, de immár az egész kontinens második legszegényebb országa, Moldova után¹⁰. Ugyanakkor az ország regionális sokszínűségét az 1996-ban elfogadott ukrán alkotmány semmilyen módon nem tükrözi vissza (Fedinec 2013). Sőt, az ukrán állam a nemzetállami konszolidációt akadályozó tényezőnek tekinti a regionalizációt, illetve a regionális heterogenitást tükröző nyelvi sokszínűséget is (Fedinec 2018, Fedinec–Cserniczkó 2017).

Ennek következtében is a visegrádi országok az ukrán állampolgárok kiemelt vándorlási célterületévé váltak (Hormel–Southworth 2006), amihez hozzájárult továbbá az is, hogy az ukrajnaiak vándorlási döntéseiben sokkal

¹⁰ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD?locations=UA-MD-AL-GE-AM>

fontosabb a társadalmi és kulturális kapcsolati tőke, az ebből származó előnyök szerepe (Sushko et al. 2016, Kovály-Čermáková 2016, Kovály 2018, Szanyi-F. et al. 2017), mint a külföldi munkavállalásból fakadó profitmaximalizálás.

A visegrádi négyek 2014 óta kibővítették nemzetpolitikai, humanitárius és munkaerő-toborzó jelenlétüket Ukrajnában, de aktivitásuk már jóval 2014 előtt kezdődött (Tátrai et al. 2016, 2017, Eröss et al. 2016, 2018). Az egyre bővülő adminisztratív és anyagi kedvezmények egyik első formája volt a 2001. évi státustörvény kapcsán 2002-től bevezetett magyar igazolvány (Fedinec 2015), illetve a *karta polaka*, azaz lengyel igazolvány (2008) (Górny-Sleszynski 2019). A 2003-ban, az EU-csatlakozás (2004) feltételeként Magyarország által bevezetett vízumkötelezettség ugyan akadályt jelentett, de a határ menti 30–50-km-es sáv lakói a schengeni csatlakozás (2007) után is könnyített keretek között léphettek Magyarországra (Çağlar 2013). 2009 óta hasonló kedvezmény érvényes a lengyel határ mentén élőkre is, illetve 2012 óta az ukrán állampolgárok számára ingyenes a lengyel nemzeti vízum (Brunarska et al. 2016), 2017 nyarától pedig az ukrán állampolgárok immáron vízummentesen utazhatnak a schengeni övezet minden országába. Magyarország emellett 2011-től az egyszerűsített honosítás keretében az EU-s (magyar) állampolgárság megszerzésének lehetőségét, ezáltal az EU-ban való szabad munkavállalást is fel tudta kínálni a kárpátaljai magyarok számára.

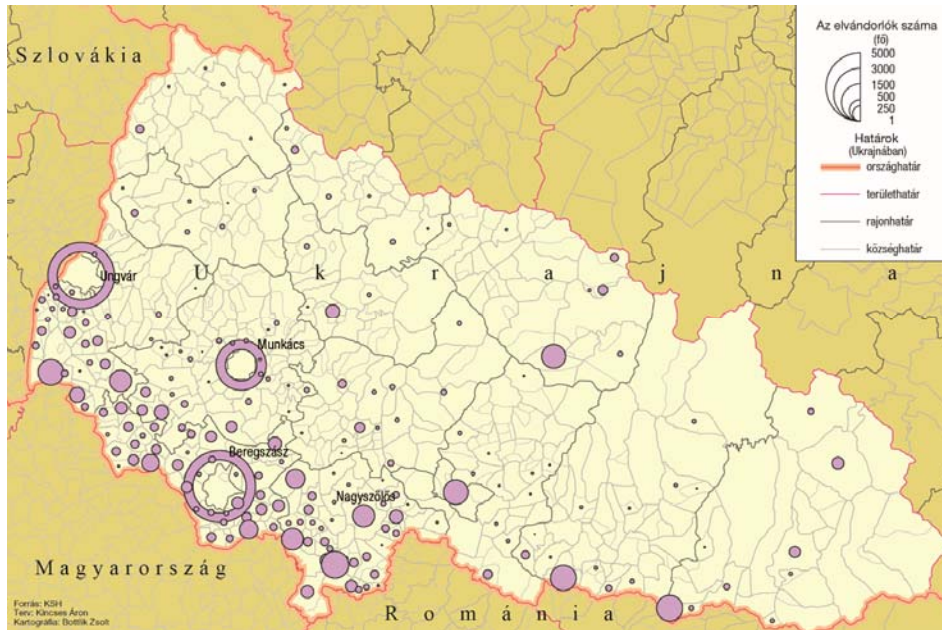
A nyugati irányú vándorlás adminisztratív könnyítése párosult azzal, hogy a visegrádi országokban a 2008–2012-es globális gazdasági válságból való kilábalás jeleként újra felgyorsult a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás bővülése, ami a 2010-es évek második felére munkaerőhiányhoz vezetett.

Az Ukrajnából a visegrádi országokba irányuló vándorlás volumenére a 2014-ben kirobbanó kelet-ukrajnai konfliktus (a magyarok körében pánikot okozó katonai behívókon túlmenően – lásd Ferenc 2017) csak közvetetten hatott. Meghatározó szerepe valójában a hrivnya 2008. évi, majd 2015 év eleji forinttal szembeni tartós értékvesztésének volt, ami párosult a permanens ukrajnai gazdasági krízissel. A 2011 utáni egyszerűsített honosítás pedig az adminisztratív akadályokat hátrította el. Összességében az orosz–ukrán konfliktus inkább csupán morális hivatkozási alapul szolgált mind a kárpátaljai magyar nemzetpolitika, mind az ukrán állam ukránosító, nemzetépítő törekvései, mind a kárpátaljai magyarok elvándorlást, a magyar állampolgárság felvételét érintő döntései, illetve az anyagi nehézségek igazolására.

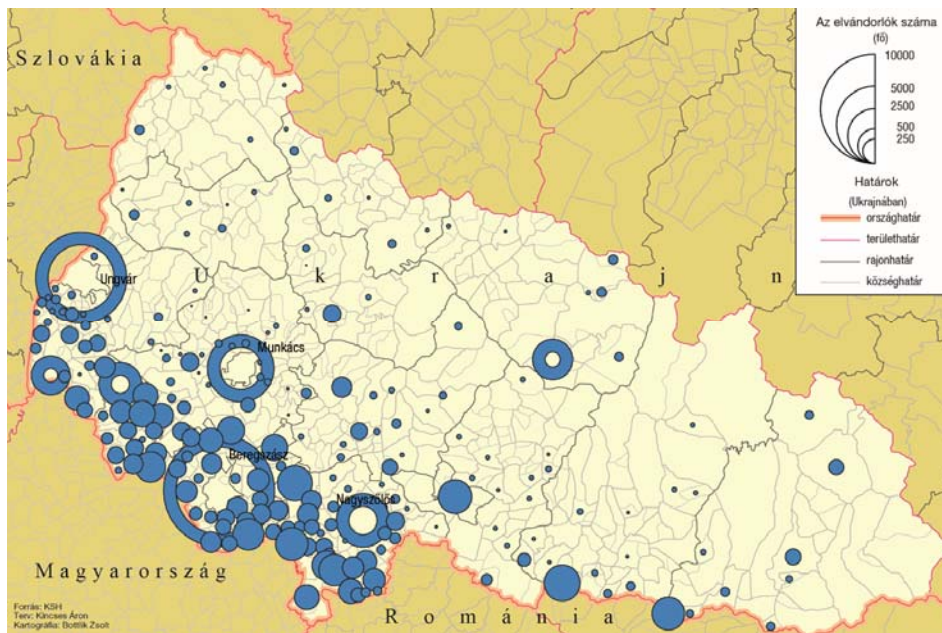

A Magyarországon élő kárpátaljai kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint

2011

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Az Ukrajnából Magyarországra vándorlók száma kisebb a lengyelországinál (2017-ben 1,8 millió fő) vagy a csehországinál (Leontiyeva 2016, Fedyuk-Kindler 2016, Drbohlav-Jaroszewicz 2016). Magyarországon 2017. január 1-jén 65 046 ukrán kötődésű (ukrán állampolgár vagy Ukrajnában született magyar állampolgár) élt, számuk 81%-kal emelkedett 2011 óta. A 2017-ben Magyarországon élő ukrainai kötődésű népesség 80%-a származott Kárpátalja négy alföldi járásából (Beregszászi: 19 429 fő, Ungvári: 12 410 fő, Nagyszőlősi: 11 628 fő, Munkácsi: 7 287 fő). A népesség legnagyobb kibocsátói a nagyobb települések, így Beregszász (10 048 fő), Ungvár (6 787 fő), Munkács (3 641 fő) és Nagyszőlős (2 322 fő) voltak. 2011 és 2017 között Kárpátalja alföldi, magyarlakta területeiről növekedett legnagyobb ütemben a hazánkba vándorlók száma és az onnan érkezők száma megduplázódott. E települések ráadásul – Nagyszőlős kivételével – mind községek voltak, amelyek korábban alacsonyabb vándorlási aktivitást mutattak.

5.3. A Magyarországra vándorlás szerbiai forrásterületei

A Vajdaság demográfiai helyzete és népességmozgása ellentmondásos: a régióra jellemző az elnéptelenedés, a lakosság gyorsuló elöregedése, a mortalitás növekedése, illetve a születések számának csökkenése (a természetes szaporulat $-4,7\%$), ugyanakkor a jelentős bevándorlási folyamatok (Marinić–Bugarin 2006), a menekültek betelepítése a népesség számának tényleges növekedését eredményezték (Golubović–Marković–Krstić 2006).

A Vajdaság Autonóm Tartomány népességszáma már kétmillió fő alá süllyedt (1,9 millió), miközben Szerbia teljes lakossága 7 millió fő volt 2017-ben. A Vajdaságban élő magyar nemzetiségű lakosság száma mintegy 264 ezer fő, Szerbia Vajdaságon kívüli területein viszont alig néhány ezren vallották magyarnak magukat a legutóbbi népszámlálás alkalmával, így az országban összességében 277 ezer fő volt a magyarok létszáma, és arányuk a Vajdaságon belül 13,7, Szerbián belül pedig 3,9% volt (Kapitány 2015, Kincses 2019).

A színes etnikai összetételű régió – a szerb és a cigány kivételével – nemzetiségeinek népességszáma csökkent. Úgy tűnik, hogy az 1990-es években, a délszláv háború idején a Vajdaság területére menekült szerbek közül a vártnál kevesebben vándoroltak el vagy tovább (Kapitány 2015). A Vajdaság etnodemográfiai jellemzőinek alakításában nagy szerepet játszanak a volt Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság területéről betelepülő szerbek és az el-

vándorló magyarok, akik etnikailag egyre homogénebb területi egységeket alakítottak ki (Golubović–Marković–Krstić 2006). Ennek következtében 2002-ben már az itt született lakosság a régió népességének csupán 53,1%-át adta, a fennmaradó 46,9% már betelepülő volt (Kapitány 2015).

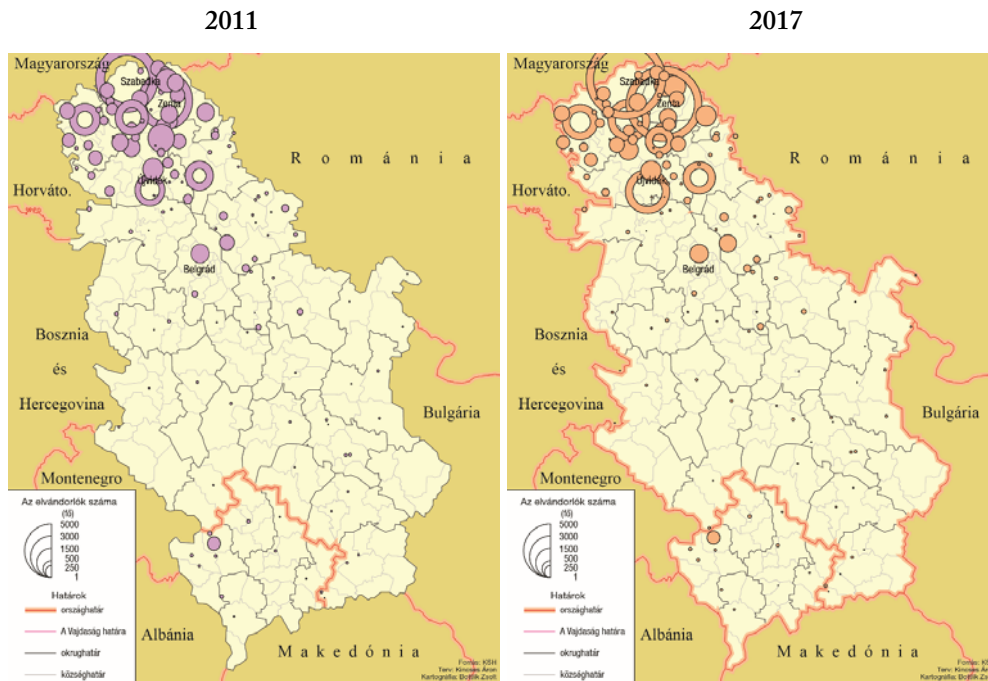
A szerbiai népességmozgást egészében vizsgálva fontos megemlíteni Koszovót, ahol a Vajdasággal ellentétes folyamatok zajlottak (Gábrity Molnár 2006). Az 1960-as évektől a koszovói albánok (Európában egyedi jelenségként) demográfiai „robbanásának” lehetünk a szemtanúi, aminek következményeként a szerb és a montenegrói lakosság tömegesen kivándorolt (Koszovó és Metóhiai „elszerbetlenedése”, valamint „albanizálódása”) a térségből (Radovanović 1998).

A Vajdaságban élő magyar nemzetiségűek kétharmada többen él, leginkább Észak-Bácskában, a Tisza mentén és Észak-Bánátban, viszonylag erős és stabil intézményrendszerrel. Azonban nagy problémát jelent, hogy a vajdasági magyarság (ahogy a tartomány összlakosságának nagy része is) fokozatosan elöregszik (Palusek–Trombitás 2017), illetve elvándorlások is csökkenthetik létszámukat.

2011-ben 7 752 szerb állampolgár és 21 306 Szerbiában született magyar állampolgár élt hazánkban. Így a szerbiai kötődésű népesség száma 29 058 fő volt. 2017-ben 37%-kal többen, 39 809-en éltek nálunk. 2017-ben a szerb kötődésű népesség vándorlása (Toplica körzet kivételével) az összes szerb¹¹ (és koszovói), valamint magyar megyét érinti. Azaz, Magyarországra egy kivételével mindegyik szerbiai megyéből érkeztek vándorok, akik mindegyik magyarországi megyében megtalálhatók. Míg a folyamat a szerb települések 2,8%-ára, addig a magyarok 44%-ára terjed ki. A Magyarországra vándorlás által leginkább érintett szerb települések (2017. évi állapot szerint) Szabadka (8944 fő), Zenta (8149 fő), Újvidék (2923 fő) és Topolya (2466 fő), a leginkább érintett körzetek pedig Észak-Bácska (12 530 fő), Észak-Bánát (11 510 fő), Dél-Bácska (6 222 fő) és Nyugat-Bácska (3 313 fő). A Magyarországon élő szerbiai születésű lakosság 95%-a a Vajdaság területéről vándorolt hozzánk.

¹¹ A vizsgált időszak miatt a szerbiai vizsgálat kiterjed mai Koszovó területére is.

A Magyarországon élő szerb kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

5.4. A Magyarországra vándorlás szlovákiai forrásterületei

A II. világháború győztes hatalmainak nyomására a magyar kormány 1946. februárban lakosságcsere-egyezményre kényszerült Csehszlovákiával. A hivatalos statisztikák szerint 73 273 magyarországi szlovák volt hajlandó önként áttelepülni Csehszlovákiába, így ugyanennyi ott élő magyarnak kellett otthont változtatnia. Ez volt a legjelentősebb csoportos kényszervándorlási áramlás a Kárpát-medencében a II. világháború óta (Kincses 2015).

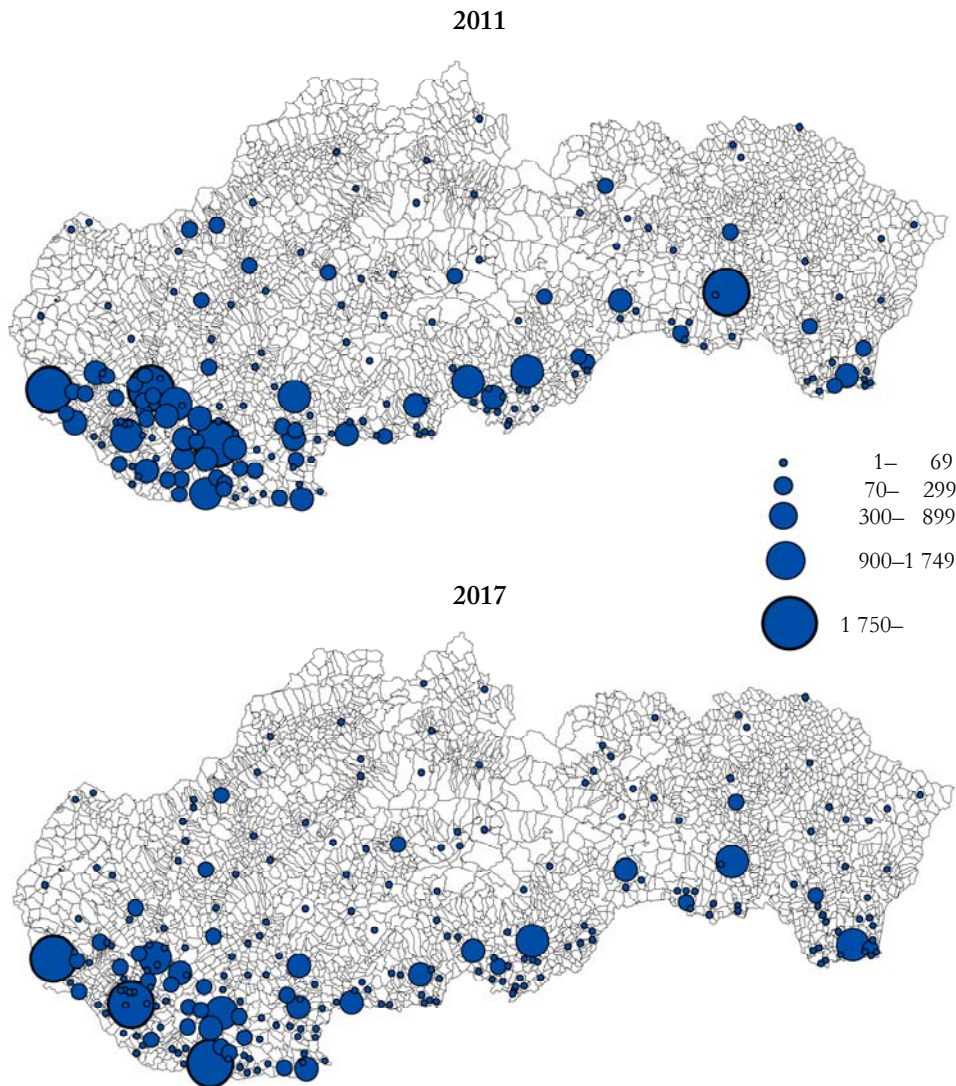
A szlovákiai magyar nyelvterület természetes folytatódása az északmagyarországi tájegységeknek. A 2011. évi szlovák népszámlálás alapján közel félmillióan vallották magukat magyar nemzetiségűnek, és arányuk az ország lakónépességén belül 9,1%-os, azaz a szomszédos országok közül Szlovákiában a legmagasabb a magyar nemzetiségűek aránya (Kapitány 2015). A magyar kisebbség által lakott településeknek több mint felében a magyarok aránya meghaladja a 75%-ot. A települések, körzetek közigazgatási beosztás szerinti bontása azonban elfedi azt, hogy Szlovákiában a magyar közösség egy

egységes tömböt alkotva szinte teljes egészében az ország déli határai mentén él, ahol az ősszlakosság többségét teszi ki. A magyar kisebbség többsége a szlovák–magyar határ mentén elterülő 16 járásban, valamint Pozsony és Kassa városokban él (Kapitány 2013, Gyémánt–Szondi 2005).

23. ábra

A Magyarországon élő szlovák kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A környező országok közül Szlovákiának vándorlási szempontból egyedülálló szerepe van Magyarországon. A határ menti régiókban nyelvi akadályok – és vándorlás – nélkül bővültek a lakosság munkavállalási lehetőségei (Estélyi 2006), így a vándorlások helyett inkább az országhatárt átszelő ingázások jellemzőek. Azaz a munkaerő térbeli mozgása az esetek egy részében elválik a lakóhely megváltoztatásától és a napi szabadidő eltöltésétől.

Nagyrészt ezzel magyarázható, hogy a szlovák kötődésű népesség jelenléte 2011-ről 2017-re csökkent. 2011. október 1-jén 33 441 szlovákiai tartózkodott Magyarországon, 2017-re számuk 26 895-re mérséklődött. *A többség a vizsgált időszak alatt Dél-Szlovákiából (Besztercebányai, Kassai, Nyitrai körzetekből), főleg városokból érkezett. A délnyugat-szlovákiai forrásterületekhez folyamatosan csatlakoztak a délkeleti vidékek is, közülük főként Kassa emelhető ki.*

A Magyarországra vándorlás leginkább érintett szlovákiai települései Pozsony (2017-ben 2 737 ott született szlovákiai kötődésű állampolgár élt Magyarországon), Rév-Komárom (2 246 fő), Dunaszerdahely (2 020 fő), Kassa (1 721 fő), Érsekújvár (1 641 fő), Rimaszombat (1 158 fő) és Királyhelme (1 002 fő). A vándorlásban leginkább érintett körzetek a Nyitrai (10 056 fő), a Nagyszombati (4 302 fő), a Kassai (3 980 fő), a Besztercei (3 181 fő), és a Magyarországra érkezők mintegy 80%-a érkezik ebből a négy körzetből.

5.5. A Magyarországra vándorlás osztrák, horvát és szlovén forrásterületei

A Magyarországon élő osztrák, horvát és szlovén állampolgárok száma számottevően kisebb, mint a többi szomszédos országból érkezőké, valamint ezekben az országokban sokkal kevesebb a magyar nemzetiségűek száma is.

A Magyarországról Ausztria felé történő vándorlások volumene mindig magasabb volt, mint a fordított irányú áramlás. Ugyanakkor – az osztrák társadalombiztosítási adatok szerint¹² – közel százezer magyar dolgozik nyugati szomszédunknál. Kisebb részük kivándorolt Magyarországról, míg nagyobb hányaduk ingázó. Az „őshonos” magyar nemzetiségűek száma mintegy 10 ezer főre tehető Őrvidéken, valamint 7 ezer főre Ausztria egyéb részein (Kapitány 2015, Kincses 2019).

A rendszerváltástól kezdődően az osztrák, különösen a burgenlandi befektetők élénken érdeklődtek Nyugat-Magyarország iránt. Később az osztrák kormánynak sikerült ezen vállalkozások működő tőkéjét, valamint a magyar vásárlóerő és olcsóbb munkaerő egy részét a határ túloldalára csábítania

¹² <http://www.hauptverband.at/cdscontent/?contentid=10007.754024&viewmode=content>

(Traistaru et al. 2002). Így az EU-csatlakozás után Magyarország inkább az osztrák nyugdíjasok számára jelent vonzó célpontot (Illés–Kincses 2009), a nyugdíjak vásárlóerejének jobb kihasználása, a természeti értékek (például a Balaton), valamint a gyógy- és termálfürdők miatt.

2011-ben 6 833 osztrák kötődésű állampolgár tartózkodott Magyarországon, 2017-re számuk 11 123-ra emelkedett, jelentősen elmaradva a Romániából, az Ukrajnából vagy éppen a Szerbiából érkezett vándorokétól. Ezt támasztja alá az is, hogy 2017. január 1-jén összesen 357 osztrák településre terjedt ki az osztrák kötődésű népesség Magyarországra vándorlása. *A vándorok száma a forrásterületek szerint nem a határ menti régiókban növekszik a legdinamikusabban, hanem Stájerországban, Alsó- és Felső-Ausztriában, valamint Tirolban. Bár a legtöbben még mindig Bécsből és az Őrvidékről érkeznek.*

A Magyarországra vándorlás által leginkább érintett osztrák települések 2017-ben Bécs (2 534 fő), Kismarton (864 fő), Gráz (474 fő), a leginkább érintett régiók pedig Bécs és Őrvidék (Burgenland) (2 306 fő) voltak. A Magyarországra érkezők több mint 40%-a származik ezekről a régiókból.

Horvátország, illetve Szlovénia és Magyarország között a nemzetközi vándorlás mértéke az ausztriainál is alacsonyabb (Tóth 2005). *Ennek egyik oka, hogy ezekben az országokban a többi szomszédos országhoz képest nagyságrendekkel kevesebb magyar él.* A 2011. évi népszámlálás során Szlovéniában 4 ezer, Horvátországban 14 ezer (2001-ben 16 595) fő vallotta magát magyarnak (a török hódoltság alatt az őshonos magyar népesség nagy része kipusztult, majd a világháborúk és a délszláv háború is jelentősen csökkentette számukat). A magyarok többsége Muravidéken, illetve Eszék-Baranyában él (Kapitány 2015). A vándorlás alacsony mértékének másik oka gazdasági jellegű. A magyarok lakta határ menti régiók az adott ország egészéhez képest „elmaradottabbnak” számítanak, így népességmegtartó erejük kisebb, és az onnan elvándorlás főként az országok belseje és Ausztria, illetve Olaszország felé jelentősebb. Egyedüli nagyobb népességmozgás a délszláv háború idején volt, amikor Magyarország megnyitotta horvátországi határait a menekülők számára.

2011 és 2017 között 2-300 Horvátországban és 5-600 Szlovéniában született tartózkodott Magyarországon, akik *az időszak végén 104 horvát és 18 szlovén településről származtak.*

A Magyarországra vándorlás leginkább érintett horvát települései Eszék (2017-ben 556 fő), Zágráb (284 fő); a leginkább érintett régiója pedig Eszék-Baranya (790 fő). Szlovénia esetén Muraszombat (177 fő) és Ljubljana (144 fő) volt.

6. A Magyarországon élő, Kárpát-medencei forrásterületekről származó népesség száma és a születési régiók szerinti jellemzői

Ebben a fejezetben a külföldi kötődésű népesség születési régiók szerinti számát, valamint demográfiai, munkaerőpiaci és szociológiai jellemzőinek a születési térségekkel való kapcsolatát vizsgáljuk.

6.1. A külföldi kötődésű népesség száma születési régiók szerint

A szomszédos országokból érkező, Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség száma 2017-ben 352 506 fő volt. Közülük 7 131-en már Magyarországon születtek, valamint 560-an nem az állampolgárságuknak megfelelő országban látták meg a napvilágot (például: Németországban született román állampolgárok, vagy Svédországban született szerb állampolgárok). 2017-ben Magyarországon élő, a szomszédos országok valamelyikében született népesség száma (nemzetiségi hovatartozástól függetlenül) összesen 344 815 fő volt, lélekszámuk 2011-hez képest 24%-kal növekedett.

2011. január 1-jén a Magyarországon élő, külföldön született népesség közül a legtöbben Maros megyében (27 879 fő), Bihar megyében (27 374 fő), Hargita megyében (26 439 fő), Kolozs megyében (21 667 fő), Szatmár megyében (17 102 fő), a Nyitrai kerületben (13 742 fő), Kovászna megyében (10 821 fő), a Beregszászi járásban (9 301 fő), az Észak-Bácskai (8 877 fő) körzetben, az Ungvári járásban (7 958 fő) és az Észak-Bánági (7 668 fő) körzetben születtek. Ezek azok a romániai, a kárpátaljai, a vajdasági és a felvidéki területek, ahol jelentős a magyar nemzetiségűek aránya (Kapitány 2015).

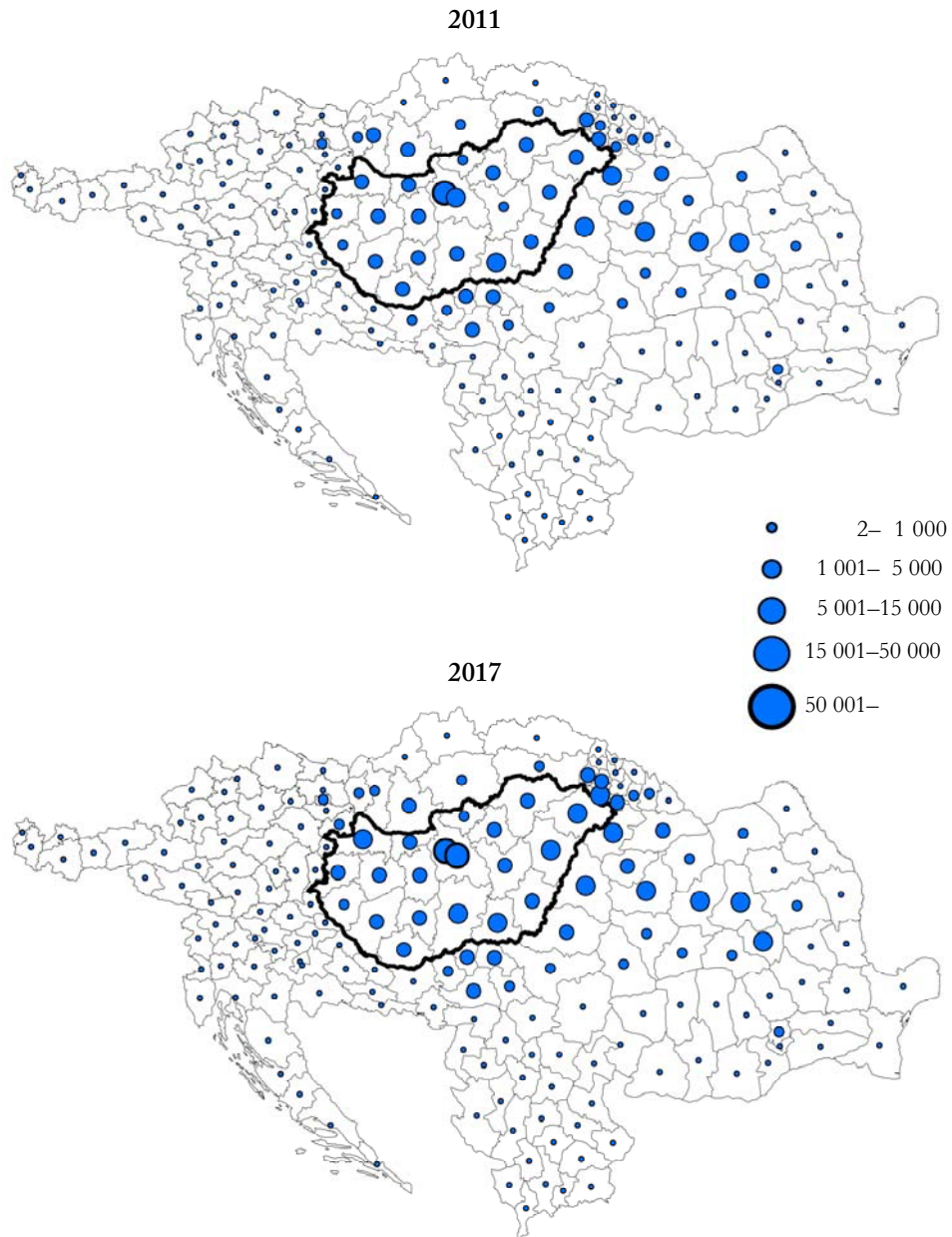
2017-re az 5 legnagyobb kibocsátó erdélyi megyének csak a sorrendje változott meg (Hargita 35 613 fő, Maros 32 433 fő, Bihar 31 587 fő, Szatmár 20 075 fő, Kolozs 19 540 fő). A többi nagyobb forrásterület: a Beregszászi járás (19 429 fő), Kovászna megye (17 021 fő), az Észak-Bácskai körzet (12 769 fő), az Ungvári járás (12 410 fő), az Észak-Bánati körzet (11 687 fő), a Nagyszőlősi járás (11 628 fő) és a Nyitrai kerület (10 286 fő).

Arányaiban legnagyobb változások a kisebb forrásterületeken – Ausztriában, Szlovéniában és Koszovóban – voltak. A nagyobb forrásterületek közül Kárpátalja (Nagyszőlősi járás: 259%, Beregszászi járás: 209%, Munkácsi járás: 177%, Huszti járás: 159%, Ungvári járás: 156%, Técsői járás: 131%), valamint

Bákó megye (243%) és Kovászna megye (157%) szerepe erősödött meg a leginkább a vizsgált időszakban.

24. ábra

A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség száma születési régiók szerint*

*A térképeken szomszédos országokra a Magyarországon élő adott állampolgárok születési helyei, míg a magyar részekben az adott megyében élő, környező országokban születettek vannak feltüntetve (ezt a megfontolást alkalmaztam a kiadvány összes ezután következő térképén is).

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A további, részletesebb vizsgálatokhoz földrajzi szempontból csoportokba rendeztem a szomszédos országok régióit (Kincses 2015). Románia megyéit három részre osztottam. Az elsőbe a határhoz közeli (lényegében Partium és Bánság) megyék (Arad, Bihar, Krassó-Szörény, Máramaros, Szilágy, Szatmár, Temes), a másodikba az erdélyi térségek (Fehér, Beszterce-Naszód, Brassó, Kolozs, Kovászna, Hargita, Maros, Hunyad, Szeben), a harmadikba az egyéb területek tartoztak.

A Romániából érkezőkhöz hasonlóan három csoportot különböztettem meg Ukrajna esetén is, teljes egészében, diszjunkt módon lefedve az ukrainai településeket. Az elsőbe a határhoz közeli Beregszászi, Munkácsi, Nagyszőlősi és Ungvári járásokat soroltam. Ez a terület a magyar Alföld szerves folytatásaként a Kárpátaljai-alföld, a magyarság itt van jelen legnagyobb létszámban és arányban Ukrajna területén (Kocsis et al. 2006). A másodikba Kárpátalja hegyvidéki területe, a főként ruszinok lakta Lemkó-Nagybereznai és Perecsenyi járások, valamint a Bojkóvidék (Szolyvai, Volóci, Ilosvai és Ökörmezői járások), továbbá a magas természetes szaporulattal jellemezhető Hucul-vidék (Rahói járás) és a Máramarosi-medence (a Huszti és a Técsői járás) kerültek. A csoporton belül a Felső-Tisza menti, máramarosi városokban – Huszt, Visk, Técső, Aknaszlatina – jelentős számú magyar kisebbség él. A harmadik csoportot Ukrajna belső, Kárpátokon túli területei adják (Karácsnyi 2008).

Szerbiát szintén három csoportra bontottam. Az elsőbe a határhoz közeli Észak-Bácskai, Észak-Bánsági és Nyugat-Bácskai körzetek, a másodikba a délbácskai, dél-bánsági, közép-bánsági és szerémségi területek, míg a harmadikba az egyéb körzetek, azaz a Vajdaságon kívüli szerb területek tartoztak.

A szlovákiai születési régiókat két csoportra osztottam. Az elsőbe a Magyarországgal határos Besztercebányai, Nyitrai, Nagyszombati és Kassai körzetek, a másodikba pedig a fennmaradó (Eperjesi, Pozsonyi, Trencsényi, Zsolnai) területek kerültek.

Ausztriában három csoportot különböztettem meg. Az első Burgenland, a második a határhoz közeli Bécsi, Alsó-Ausztriai és Stájerországi régiók, a harmadik pedig a többi (Tírol, Salzburg, Voralberg, Karintia és Felső-Ausztria) terület.

Horvátország, illetve Szlovénia esetén két-két csoportot alkalmaztam. Horvátországban az elsőbe a határ menti megyéket (Eszék-Baranya, Kapronca-Körös, Muraköz, Verőce-Drávamente, Vukovár-Szerémség), a másodikba pedig a többi területet soroltam. Szlovéniában az elsőbe a határ menti Muramente megyét, míg a másodikba a többi térséget osztottam.

6.2. A külföldi kötődésű népesség demográfiai, munkaerőpiaci és szociológiai jellemzőinek kapcsolata a születési régiókkal

Magyarországon élő nemzetközi vándorok nemek szerinti aránya nőtöbbséget mutat (Gödri 2011). A ráta azonban nem egységes a születési régiók szerint, közöttük jelentős területi különbségek fedezhetők fel. A Magyarországgal szomszédos megyékben születettek körében stabil, 55–56%-os a nők részaránya. A Romániából, a Szlovákiából, az Ukrajnából érkezőkre egyaránt jellemző a nőtöbbség, ami Dél-Szlovákia esetén közel kétharmados. A Szerbiából és a Szlovéniából származókat enyhe férfitöbbség, a Vajdaságból érkezőket nőtöbbség, a Szerbia többi részéről érkezőket jelentős férfitöbbség jellemzi. A horvát és az osztrák születésű nemzetközi vándorok körében kiegyenlített a nemek aránya.

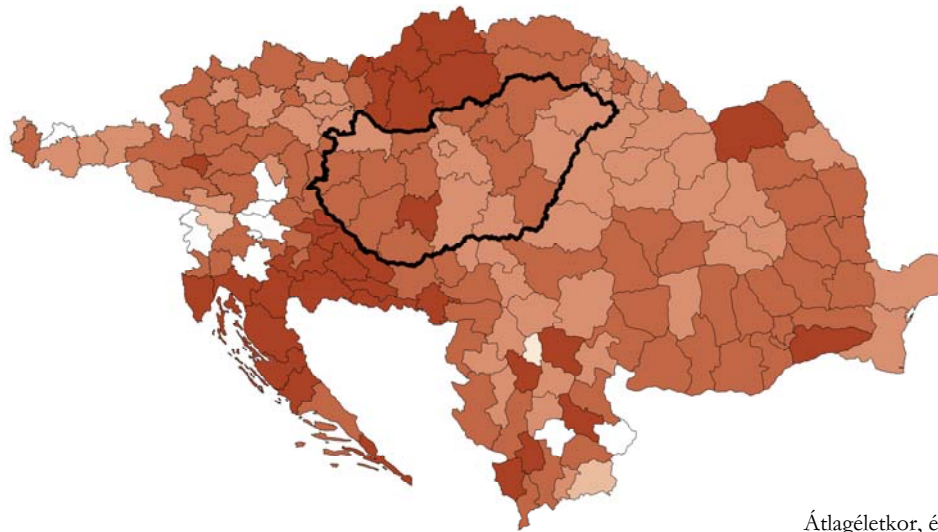
A 2011. és a 2017. évi adatok egyaránt megerősítik, hogy a Magyarországon élő külföldi születésű népesség átlagéletkora a Szlovákia nyugati részéről, a Szerbia déli területeiről és a Románia Erdélyen kívüli térségeiből származók esetén a legmagasabb, több esetben az 50 éves átlagot is jelentősen túlszárnyalva.

A 65 év felettiek aránya a Szlovákiából, a Románia Erdélyen túli részéből és az Ausztria nyugati tartományaiból érkezők esetében a legmagasabb. Ez utóbbi a nyugdíjak vásárlóerejének jobb kihasználásával, valamint kedvezőbb természeti környezet keresésével (Hévíz) magyarázható (Illés 2008). A többi eset mögött a régebben bevándorlók idősödése, illetve a Magyarországon elérhető magasabb szintű szociális és egészségügyi ellátás állhatnak. Az Ukrajnából érkezett, 65 év feletti népesség létszáma a 8 ezer főt is meghaladja. A magyar jogszabályok alapján ők a magyar nyugdíjszámítás szerint kaphatnak nyugdíjat, ami magasabb annál, mint ami Ukrajnában megilletné őket (Gellérné Lukács–Szigeti 2005)¹³. Más kutatásokból (Tátrai et al. 2018) valószínűsíthető, hogy e szubpopuláció egy része mindkét országban rendelkezik bejelentett lakóhellyel, de életvitelszerűen továbbra is Kárpátalján él.

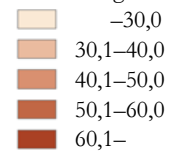
¹³ Magyarországnak területi elven megkötött, érvényes és működő kétoldalú szociálpolitikai egyezménye van az 1960-as évek elejétől több volt szocialista országgal. Az egyezmények akkor alkalmazhatók, ha az érintett természetes személy állandó lakóhelye valamelyik szerződő állam területén van. Az ellátásokat mindkét fél területén szerzett szolgálati idő egybeszámításával annak az országnak a társadalombiztosítási szerve állapítja meg a saját belső jogszabályai alapján, amelynek területén a jogosult állandó lakóhelye van. Az egyezmények – a maga idejében – azon reális feltételezésen alapultak, hogy az országok között alacsony szintű és hozzávetőlegesen egyenlő nagyságú nemzetközi vándorlások lesznek. Az egyes államok közel azonos szintű szolgáltatást fognak nyújtani, így a szerződő államok terhei nagyjából kiegyenlítődnek. Ez a feltételezés már a megkötést követő időben sem igazolódott be, az 1990-es évektől pedig csak tovább fokozódott az arányeltolódás, Magyarország terhére (Gellérné Lukács–Szigeti 2005).

*A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség
születési régiók és átlagéletkor szerint*

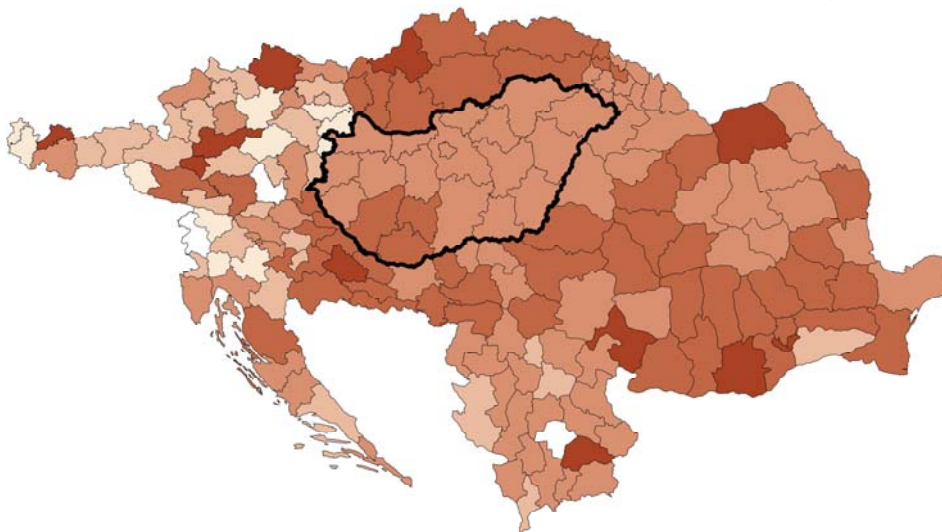
2011

Átlagéletkor, év

2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

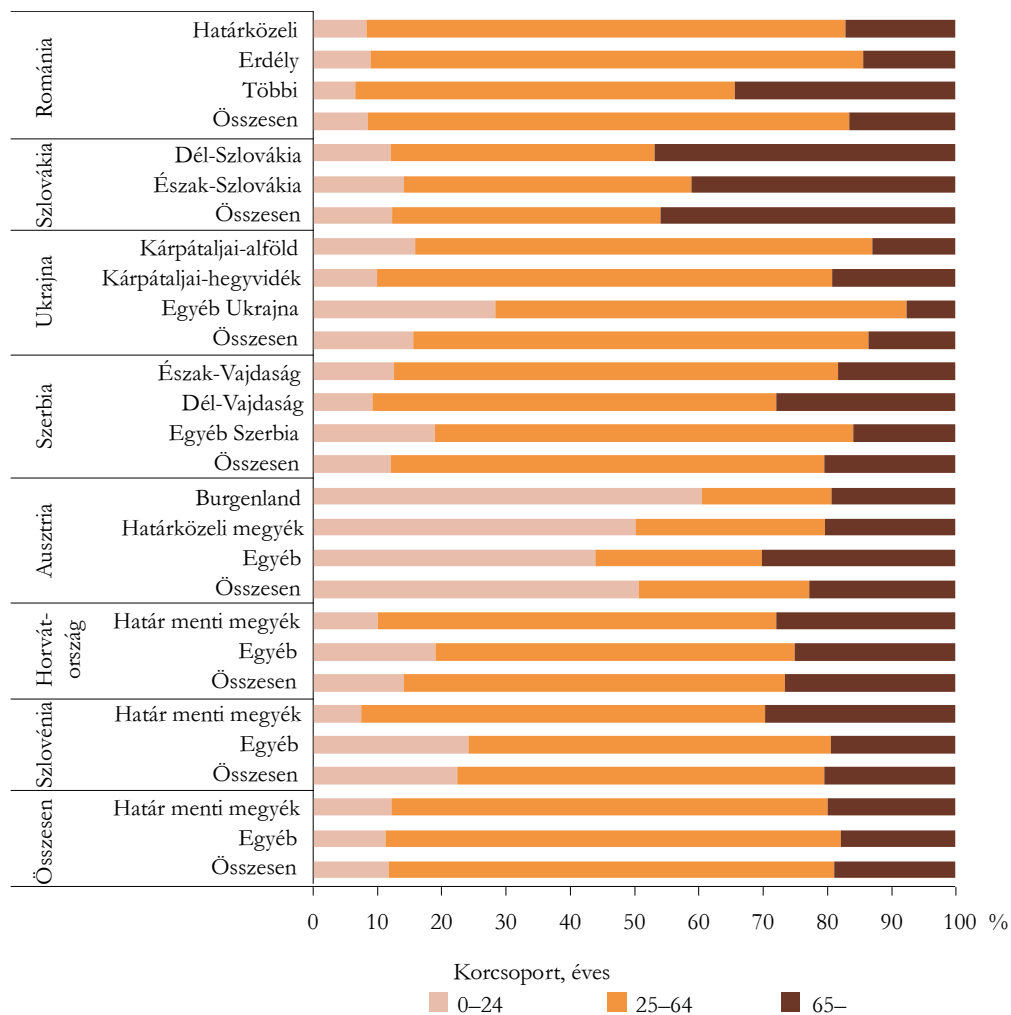
A legnagyobb arányban Ausztriából, Ukrajnából és Szlovéniából érkeznek fiatalok. Ez részben a tanulási célú vándorlással magyarázható. Ausztria ese-

tén fontos megemlíteni, hogy itt a statisztika nagy valószínűség szerint részben olyan külföldön született magyar gyermekek bevándorlását mutatja ki, akiknek a családja korábban hazánkából kivándorolt, majd kiskorú gyermekével később hazatért.

A munkaképes korú, 25–64 éves korosztály aránya a Kárpátaljáról, az Erdélyből és az Észak-Vajdaságból érkezők esetében a legmagasabb. Általánosan is igaz, hogy a határ közelében születettek között több a nyugdíjaskorú és a fiatal, míg a távolabbi térségekben születettek jellemzően munkavállalási korúak.

26. ábra

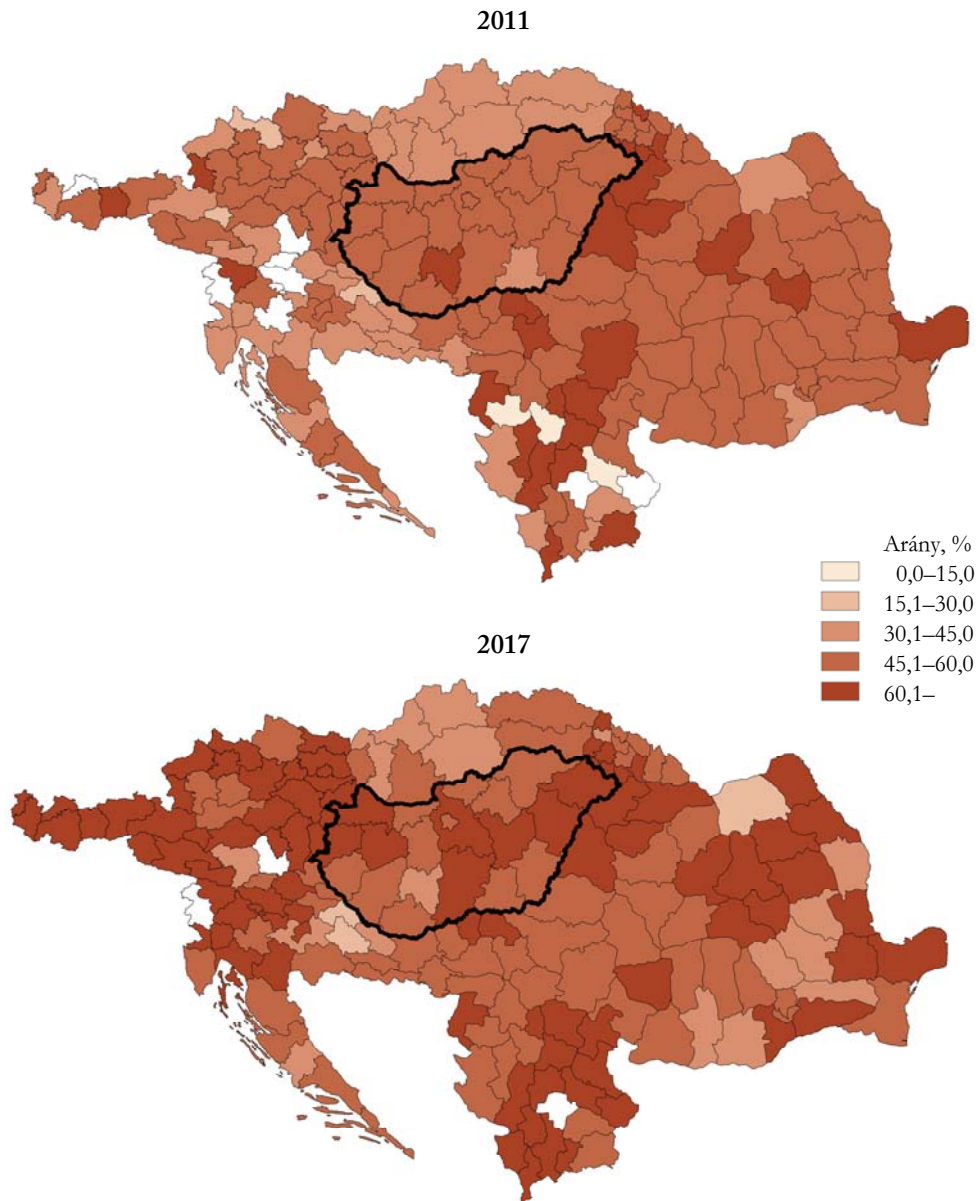
A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség korcsoportok szerinti megoszlása, születési térségenként, 2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség születési régió és a gyermeket nevelő háztartásban élők aránya szerint

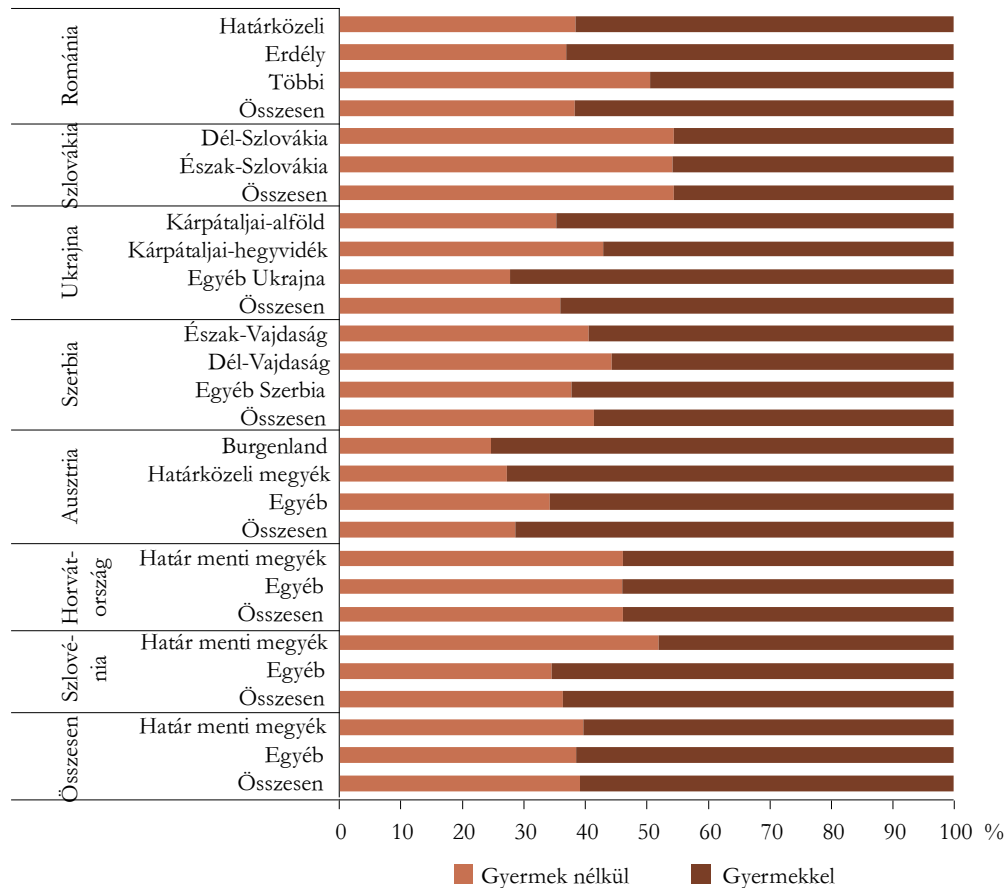
Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A hazánkban élő külföldi kötődésű népesség családtípusok szerinti vizsgálata azt mutatja, hogy a gyermek nélkül élő háztartások száma visszaszorulóban van a vándorok átlagéletkorának csökkenésével, 2017-re a gyermekes

családokban élő külföldi kötődésű népesség aránya 61%-ra emelkedett, azaz a családegyesítés, a családok együtt vándorlása gyakoribbá vált a vizsgált években. Az időskorúak nagyobb aránya miatt a Szlovákiából érkezők általában gyermek nélküli háztartásban élnek.

28. ábra

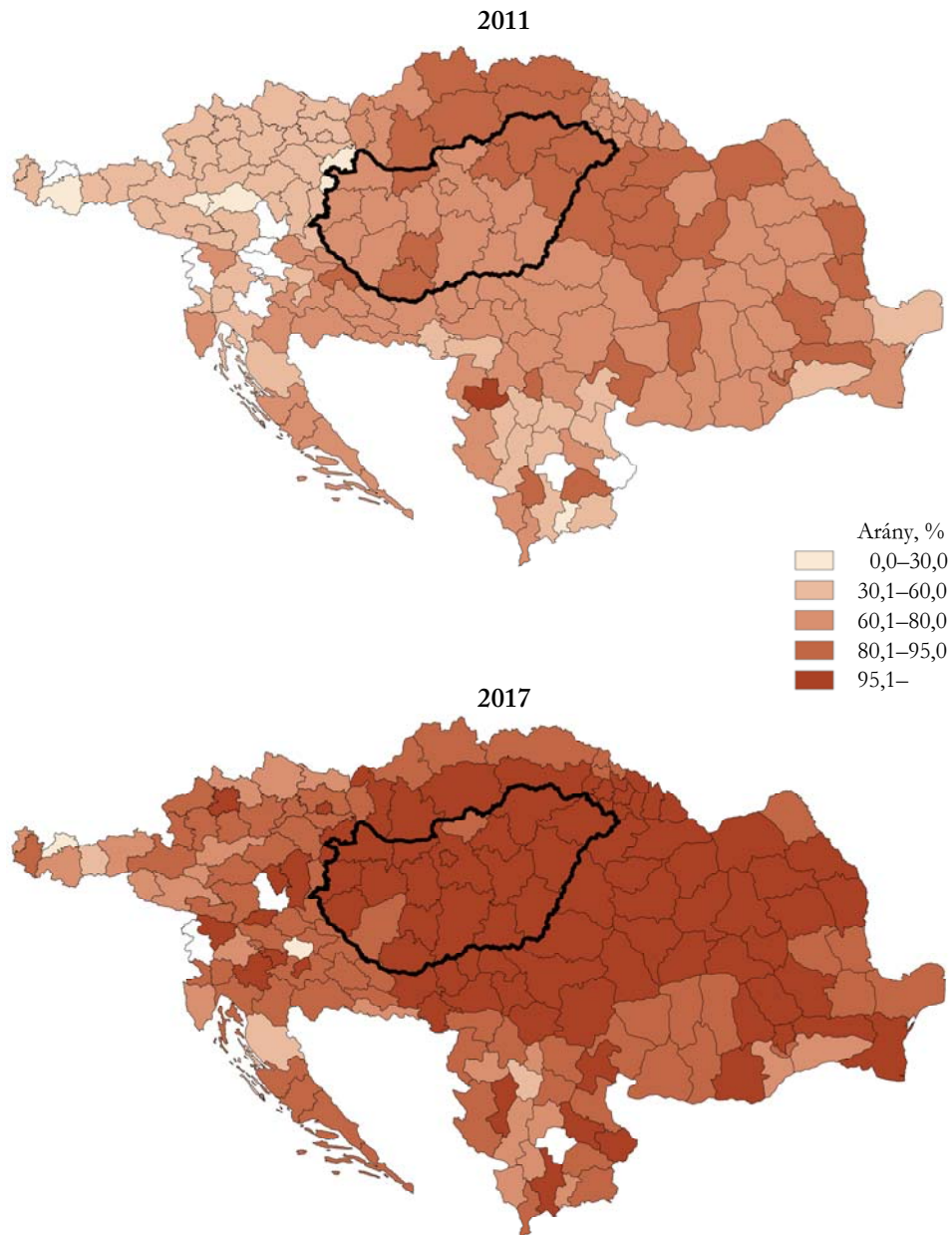
A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség megoszlása családtípusok szerint, születési térségenként, 2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A nemzetközi vándorlás hazai jellegzetessége, hogy a bevándorló népesség nagy része magyar nemzetiségű, illetve anyanyelvű. A határon átívelő nyelvi, kulturális kapcsolatok erőssége elsősorban az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következménye, aminek hatása folyamatosan, de csak lassan csökken. Ennek alapvető oka, hogy Magyarország vándorlási forrásterülete szélesedik, így a magyarok aránya csökken a vándorokon belül.

A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség születési régiói és a magyar anyanyelvűek aránya szerint

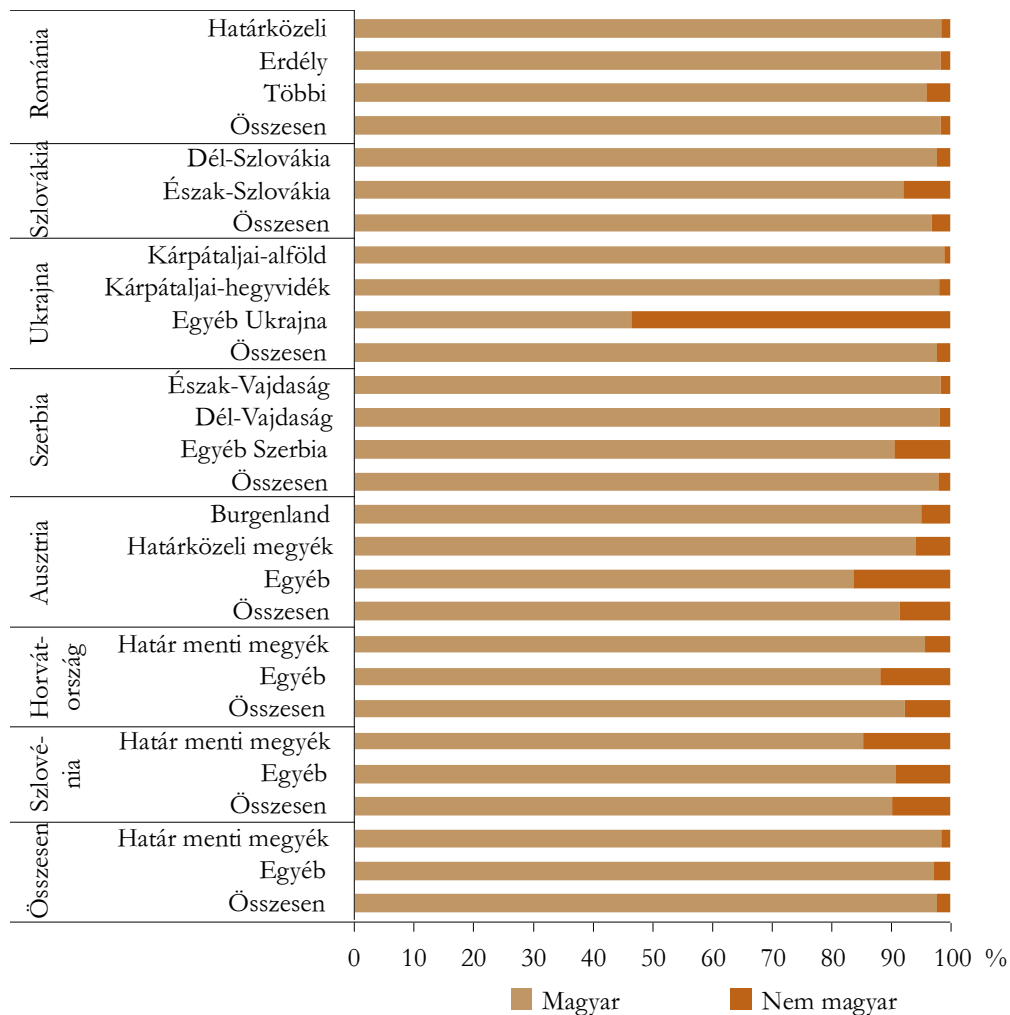

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

2011-ben önbevallás alapján 14% volt a nem magyar anyanyelvűek aránya a Kárpát-medence országaiból érkezők körében, 2017-ben ez az arány mindössze 3% körül alakult. A változás mögött részben a nem magyar etnikumúak asszimilációja is állhat¹⁴. Ha ez igaz, akkor az 1918 előtti demográfiai folyamatok húzódnak meg e jelenség mögött. A nem magyar anyanyelvűek aránya az Ukrajna Kárpátokon túli területeiről, az Észak-Szlovákiából, a Szerbia Vajdaságon kívüli részeiről, valamint az Ausztriából, a Horvátországból és a Szlovéniából érkezők körében magasabb, ahol eleve kisebb a magyarok aránya. Ukrajna kiugró értéke összefügghet a 2014 óta elhúzódó orosz–ukrán konfliktussal, a gazdasági, társadalmi krízissel és bizonytalansággal (Karácsonyi et al. 2014).

¹⁴ Az Észak-erdélyi szórványban (és általában a trianoni határainkon kívüli országrészekben) élők nemzetiségi hovatartozásáról a legmegbízhatóbb adataink a II. világháború előtti időkből származnak. 1941-ben ezeken a településeken 779 829 fő élt, közülük 124 748-an vallották magukat magyarnak, 572 ezren románnak, közel 25 ezren németnek, míg 58 ezren egyéb nemzetiséghez tartoztak (Tóth 1999). Jelenleg Magyarországon e 709 település közül 47-ből érkeztek magyarok, legnagyobb számban Érmihályfalváról (1414-en), összesen Tóth Pál Péter által lehatárolt Észak-erdélyi szórványtérsegből 4188-an. Ugyanakkor 14 olyan település is van a listán (30%-a ezeknek a településeknek), az onnan érkező magyarok száma meghaladja az adott település 1941. évi magyar populációját. Ez az adat is azt a feltételezést erősítheti, hogy a többes identitás, a magyarokhoz történő asszimiláció továbbra is él a Kárpát-medencében.

A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség anyanyelv szerint, születési térségként, 2017

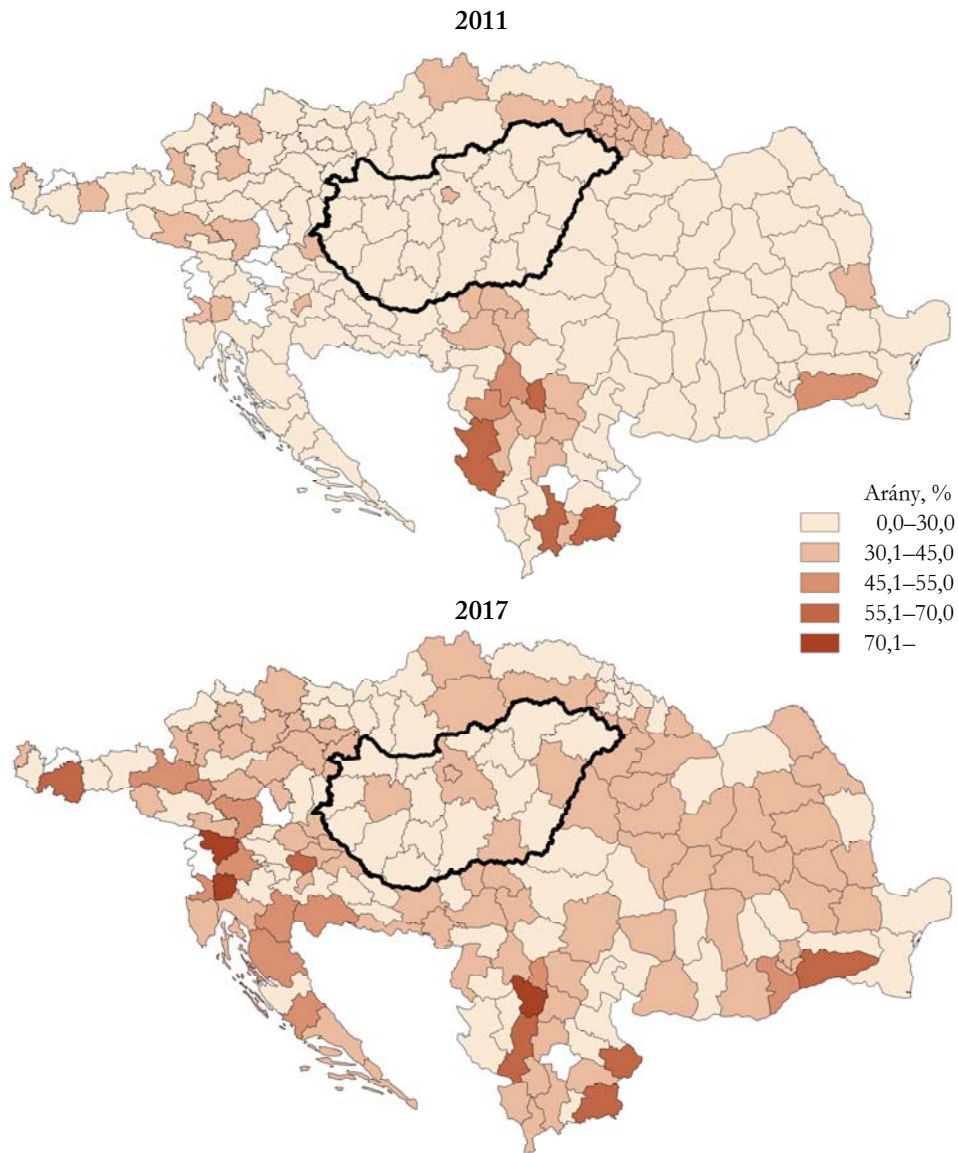
Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Magyarországon a nemzetközi vándoroknak átlagosan magasabb az iskolai végzettsége, mint a lakónépességé (Rédei 2007). Hasonlóan igaz ez a szomszédos országok állampolgáira is. 2011-ben Magyarországon a 25 éves vagy idősebb lakónépesség több mint fele rendelkezett legalább érettségivel, ez az arány a szomszédos országokból érkezőkre 68% volt. Az iskolai végzettség folyamatosan emelkedett, miközben a végzettségek megoszlásában nincsenek nagy területi különbségek forrásrégiók szerint.

Míg Románia, Kárpátalja, Ausztria és Szlovákia esetén a születési hely határtól mért távolsága és az iskolai végzettség között nem mutatható ki szignifikáns összefüggés, addig a többi szomszédos ország egyes megyéiből érkezők esetében a határtól távolodva növekszik a felsőfokú végzettségűek aránya, tehát a messzebből érkezők átlagosan magasabb iskolai végzettségűek.

31. ábra

A Magyarországon élő 25 éves és idősebb, szomszédos országbeli kötődésű népesség felsőfokú iskolai végzettség és születési régiók szerint

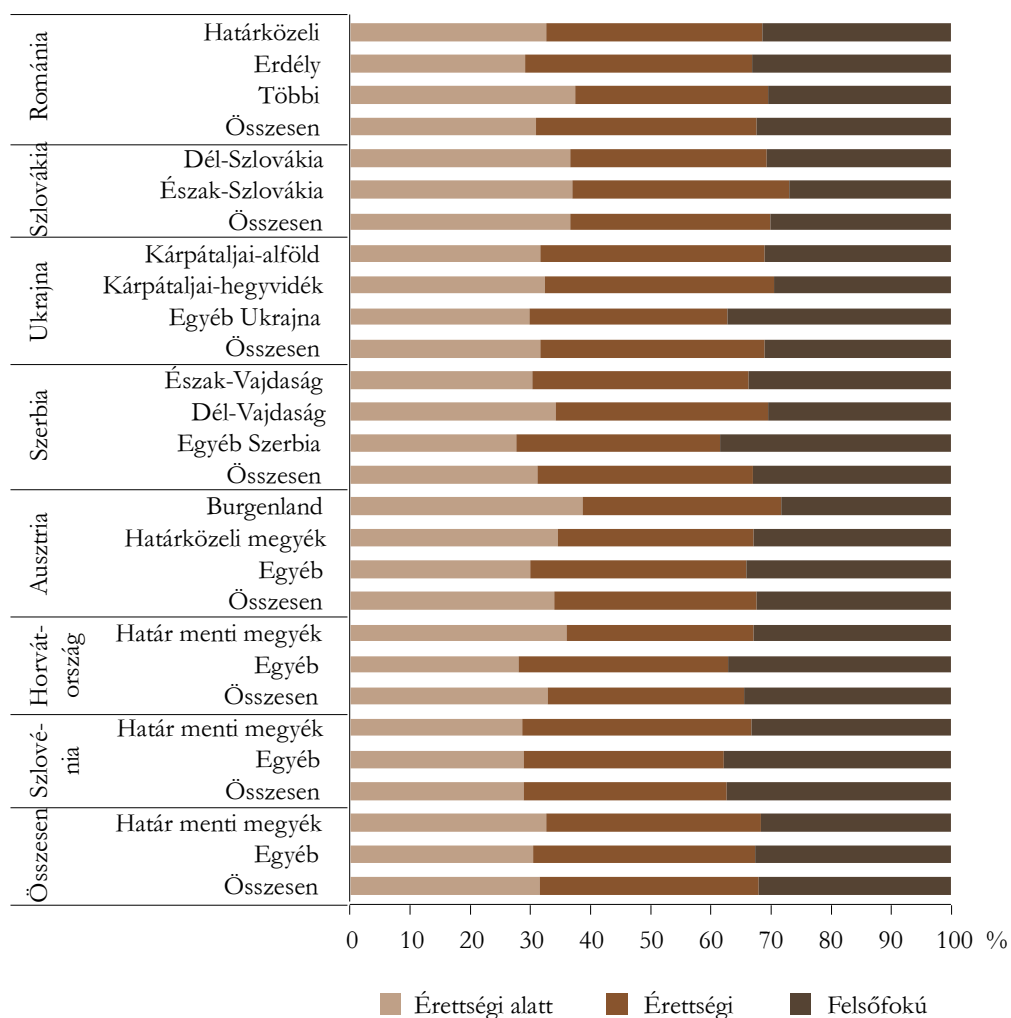

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Részben megdőlni látszik az a több évtizedes szabály, miszerint a vándorlás potenciális hatásterülete az iskolai végzettséggel növekszik (Rédei 2007). Napjainkban ugyanis a nagyobb távolságú vándorlásban az alacsonyabb iskolai végzettségűek hasonló arányban vesznek részt a nagyobb, mint a kisebb távolságú mozgásokban.

32. ábra

A Magyarországon élő 25 éves és idősebb, szomszédos országbeli kötődésű népesség iskolai végzettség szerint, születési térségeként, 2017

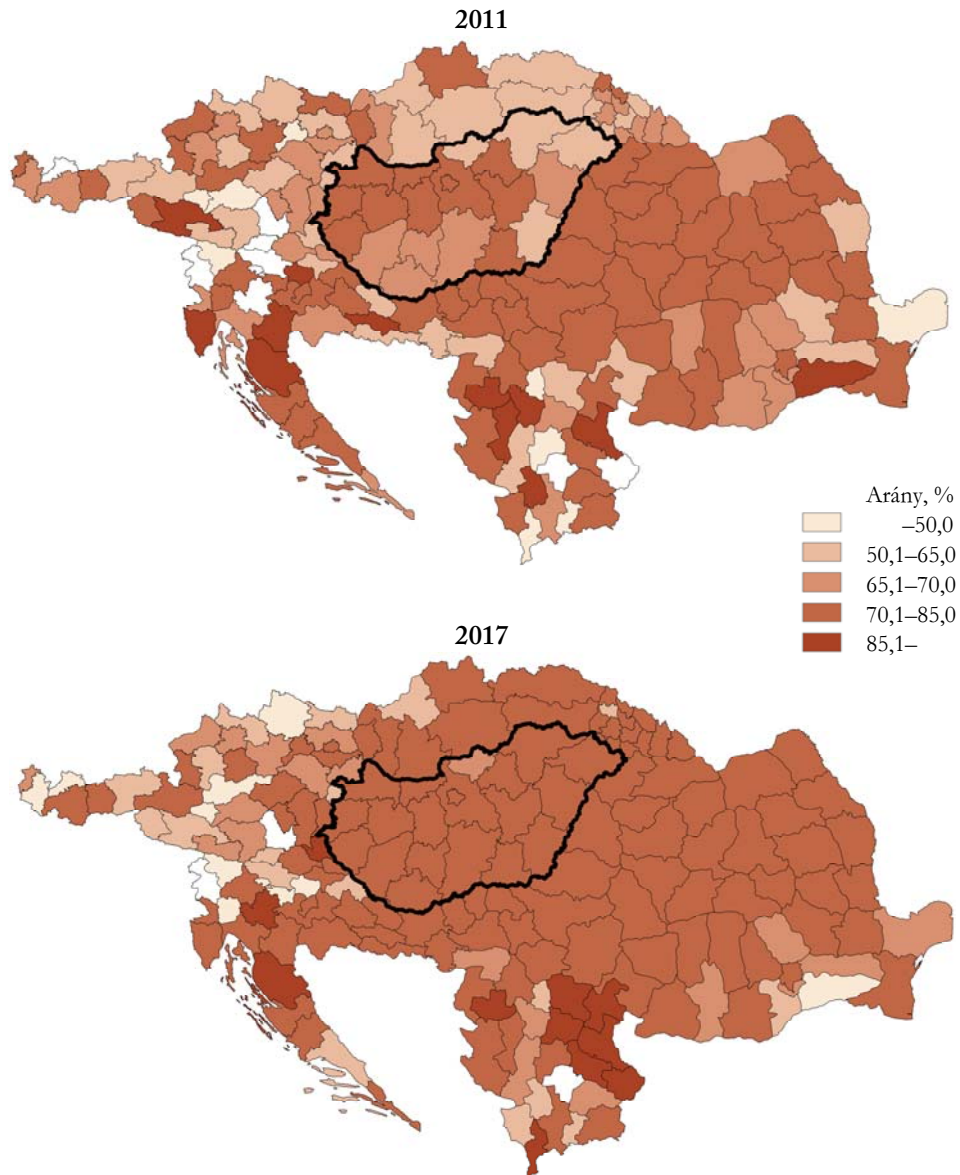
Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

Az iskolai végzettség jelentős mértékben meghatározza a munkaerőpiaci jellemzőket is. A szomszédos országokban született, Magyarországon élő 25–64 éves lakosság foglalkoztatási rátája 79% volt 2017-ben. Azaz, a szomszédos országokban születettek nagyobb arányban dolgoznak, mint a lakónépesség (75,1%).

33. ábra

A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség foglalkoztatottsági arány és születési régiók szerint

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

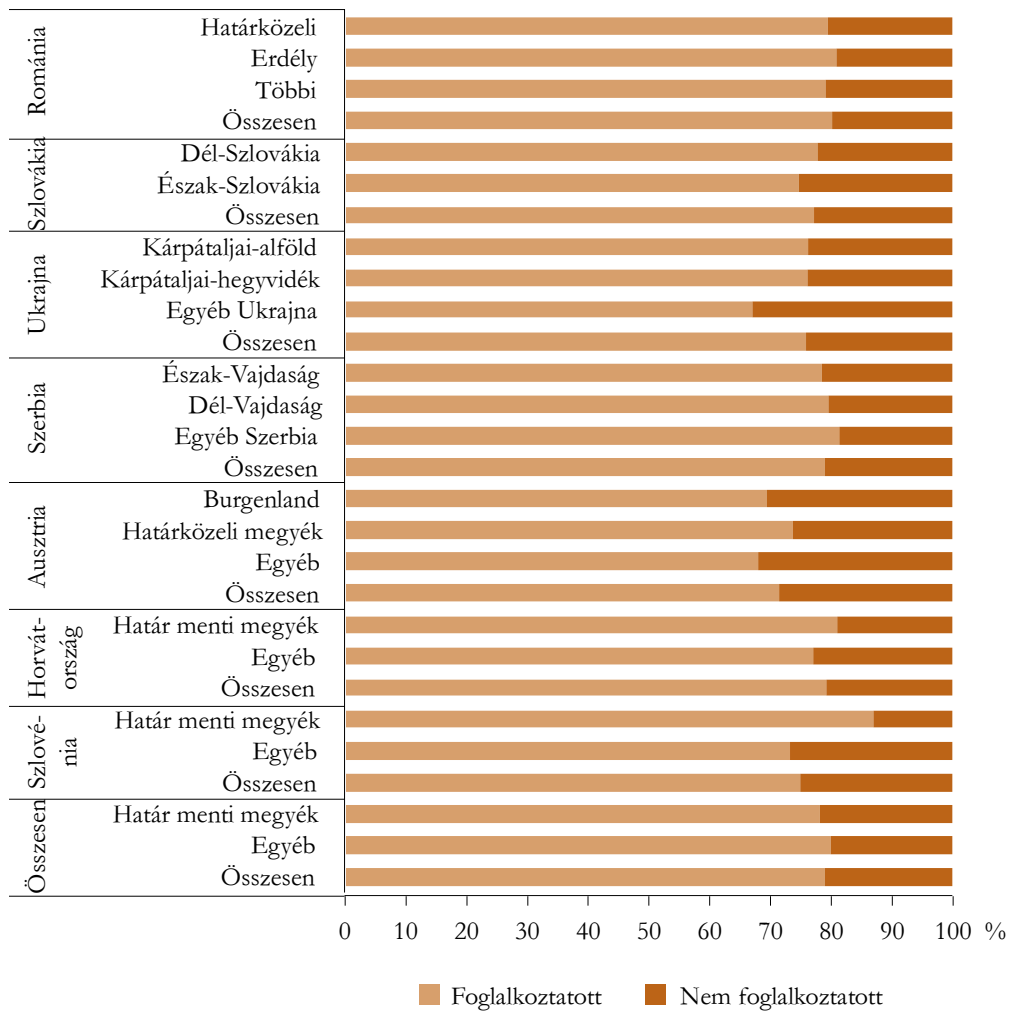

Születési régiók szerint a határtól távolabbi szerb és román, a határ menti horvát és szlovén régiókból érkezettek körében legmagasabbak a foglalkoztatottsági arányok, melyek részben a magasabb iskolai végzettséggel magyarázhatók.

A legmagasabb az inaktívak aránya az Ausztriából származók esetében, ugyanis közülük sokan még diákok, illetve a vagyonukból élnek.

34. ábra

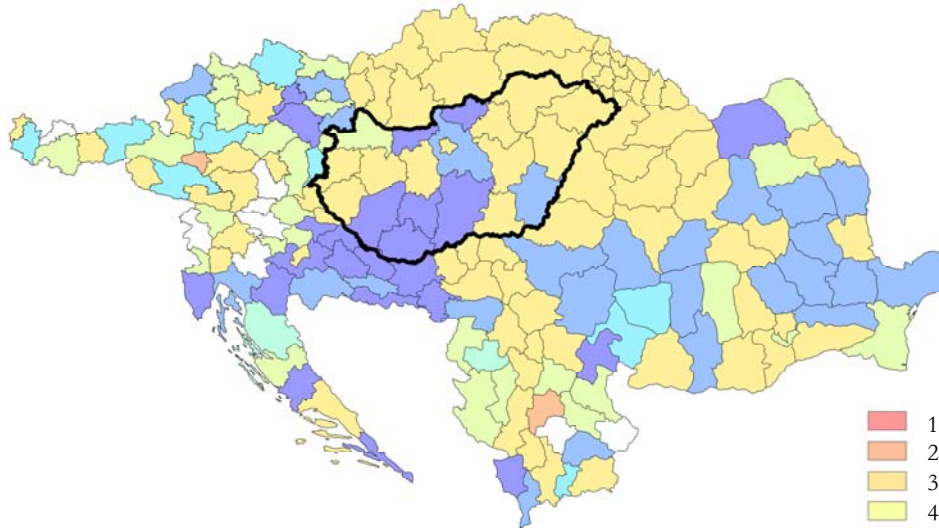
A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség foglalkoztatottság szerint, születési térségenként, 2017

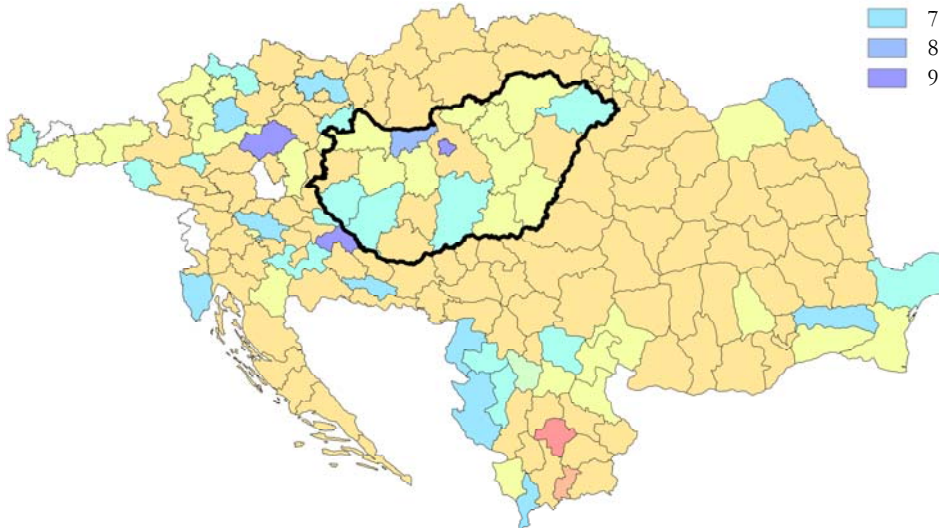
Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

*A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség
a legjellemzőbb foglalkozási főcsoport* és születési régiók szerint*

2011

2017

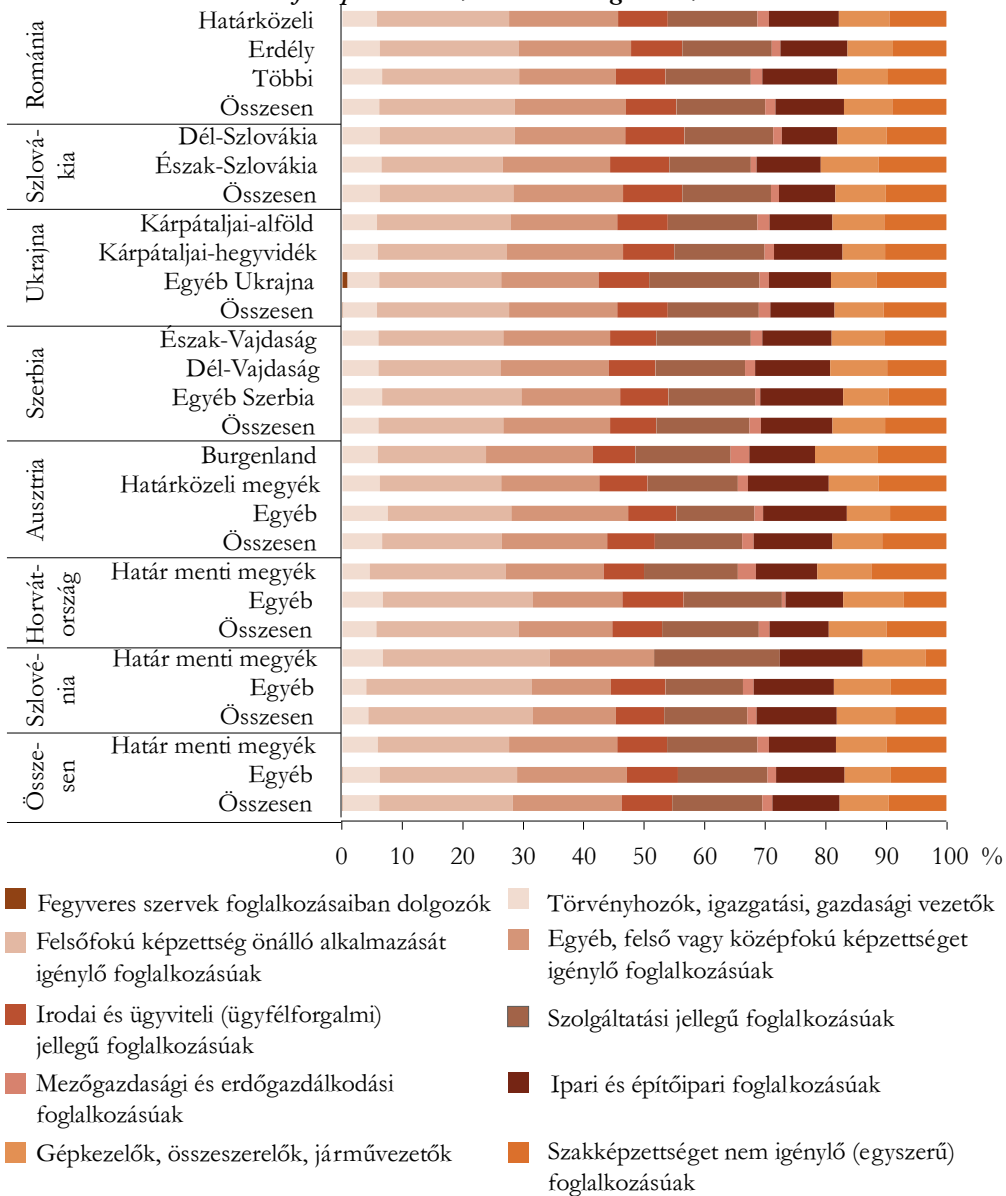

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

0. főcsoport: Fegyveres szervek foglalkozásai; 1. főcsoport: Gazdasági, igazgatási, érdek-képviseleti vezetők, törvényhozók; 2. főcsoport: Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások; 3. főcsoport: Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások; 4. főcsoport: Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások; 5. főcsoport: Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások; 6. főcsoport: Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások; 7. főcsoport: Ipari és építőipari foglalkozások; 8. főcsoport: Gépkezelők, összeszerelők, járművezetők; 9. főcsoport: Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások.

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség megoszlása foglalkozási főcsoport szerint, születési térségenként, 2017

Forrás: BM- és KSH-adatok alapján saját számítás.

A foglalkozások szerinti eloszlások nem mutatnak jelentős területi differenciálódást, általánosságban igaz, hogy – a magyar gazdaság igényeihez igazodva, szinte függetlenül a külföldi kötődésű népesség születési helyétől – a szakképzettséget nem igénylő foglalkozásokat a felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások váltják fel.

7. Nemzetközi vándorlási hálózatok a Kárpát-medencében, 2011, 2017

A szomszédos országokból Magyarországra érkező külföldi kötődésű népesség születési és jelenlegi lakóhelyeinek NUTS3 szintű kapcsolatait, a vándorok demográfiai, munkaerőpiaci jellemzőit követően részletesen elemzem a települési hálózatok belső tulajdonságait.

7.1. A forrás- és célterületek kapcsolatai

A szomszédos országokból Magyarországra érkező külföldi kötődésű népesség születési és jelenlegi lakóhelyeinek kapcsolatait összekötve, együttesen vizsgálom meg a 2011. és a 2017. évi állományi adatok felhasználásával, NUTS3 szinten. Ukrajna esetében – a korábban említettek szerint – az egész ország helyett csak Kárpátalját emeltem be a vizsgálatba (rajon szinten), hiszen az ukrajnai vándorok közel 90%-a ebből a régióból érkezik. Az így kialakított 161 régióból a 19 magyar megyébe és Budapestre történő vándorlások mátrixában jelentős koncentrációk mutathatók ki. Azokat a (honnan-hová) régiópárokat kiemelve, melyek a Kárpát-medencéből Magyarországra érkezett nemzetközi vándorok legalább 0,5%-át tartalmazzák, az előzőeknél sokkal szűkebb csoporthoz jutunk. Így a mátrix összes cellájának 1%-ában a vándorlások 41,6%-a összpontosult 2011-ben, melynek aránya 4,7 százalékponttal növekedett 2017-ig.

2011-ben Közép-Magyarország az erdélyi megyékből érkezők számára volt a leginkább vonzó. A szomszédos országokból Magyarországra történő összes vándorlás 3,24%-a Maros megye és Budapest között zajlott le, míg 3,19%-os a részesedése Hargita megye, 3%-os Kolozs megye és a magyar főváros közötti mozgásoknak. Az egymással határos megyék között aktív kontaktterek, intenzív áramlások (Anderson–O’Down 1999, Baranyi–Balcsók 2004, Hansen 1977, Van Geenhuizen–Ratti 2001) alakultak ki, melyet részben a cirkulációs vándorlás jelenségével (Fercsik 2008, Illés–Kincses 2009), részben az otthonmaradt családtagokkal való könnyebb kapcsolattartással magyarázhatunk (Rédei 2007). Ezek közül a legjelentősebbek a Bihar megye és Hajdú-Bihar megye (1,58%), a Szatmár megye és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (1,05%), az Észak-Bácska, illetve az Észak-Bánát és Csongrád-Csanád megye (1, illetve 1,2%), továbbá a Beregszászi, illetve az Ungvári járás és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (0,99, illetve 0,68%) közötti mozgások voltak.

2017-re növekedett azoknak a régiópároknek a száma, melyek a szomszédos országokból Magyarországra történő vándorlások 0,5%-ot meghaladó arányában voltak érintettek. Magyarország vándorlási kapcsolatainak a tere szélesedett, a forrásterületekhez kisebb volumenekkel a szomszédos országok távolabbi részei is csatlakoztak, miközben a Nagyszombati, a Pozsonyi, a Kassai és a Nyitrai körzetek regionális szerepe némileg mérséklődött. Budapest és Pest megye jelentősége tovább erősödött, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye vándorlási részesedése is növekedett, elsősorban az Ukrajnából érkezők miatt. 2017-re a Hargita megye, valamint a Maros megye és Közép-Magyarország közötti vándorlások arányai enyhén tovább növekedtek, de a határ menti kapcsolatok arányai ennél nagyobb mértékben erősödtek.

13. táblázat

A jelentősebb vándorlási áramlások arányai a szomszédos országokból Magyarországra felé*, 2011 (%)

Fogadó terület \ Forrás-terület	Buda-pest	Pest	Komárom-Esztergom	Győr-Ménfőcsanak-Sopron	Tolna	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád-Csanád
Suceava megye	0,09	0,07	0,00	0,01	0,57	0,00	0,01	0,21	0,03	0,02
Arad megye	0,59	0,28	0,03	0,06	0,02	0,06	0,02	0,08	0,33	0,33
Bihar megye	2,55	1,75	0,21	0,37	0,10	1,58	0,18	0,30	0,59	0,30
Kolozs megye	3,01	1,90	0,20	0,25	0,07	0,28	0,11	0,24	0,15	0,15
Szatmár megye	1,43	1,10	0,14	0,21	0,05	0,67	1,05	0,17	0,13	0,10
Szilágy megye	0,64	0,60	0,06	0,08	0,02	0,13	0,08	0,09	0,08	0,07
Kovácsna megye	1,27	0,92	0,18	0,14	0,08	0,08	0,04	0,14	0,09	0,10
Hargita megye	3,19	2,34	0,21	0,33	0,18	0,22	0,15	0,39	0,27	0,34
Maros megye	3,24	2,35	0,30	0,44	0,16	0,26	0,14	0,42	0,27	0,32
Nagyszombati körzet	0,37	0,17	0,08	0,55	0,10	0,02	0,03	0,12	0,07	0,05
Nyitrai körzet	1,04	0,64	0,85	0,40	0,24	0,04	0,04	0,15	0,22	0,12
Észak-Bácskai körzet	0,73	0,24	0,03	0,07	0,12	0,02	0,01	0,50	0,05	1,00
Észak-Bánsági körzet	0,48	0,21	0,04	0,06	0,06	0,03	0,01	0,22	0,06	1,20
Dél-Bácskai körzet	0,56	0,17	0,03	0,05	0,13	0,02	0,02	0,26	0,05	0,37
Ungvári járás	0,72	0,40	0,05	0,05	0,02	0,23	0,68	0,06	0,04	0,03
Beregszászi járás	0,79	0,45	0,06	0,06	0,03	0,18	0,99	0,08	0,04	0,05

* A teljes, Magyarországon élő, szomszédos országokban született külföldi kötődésű népesség száma jelenti a 100%-ot, a teljes vándorlás több mint 0,5%-áért „felelős” megyék szerepelnek a táblázatban. A 0,5%-ot meghaladó cellákat a táblázatban kiemeltük.

A jelentősebb vándorlási áramlások arányai a szomszédos országokból Magyarország felé*, 2017
(%)

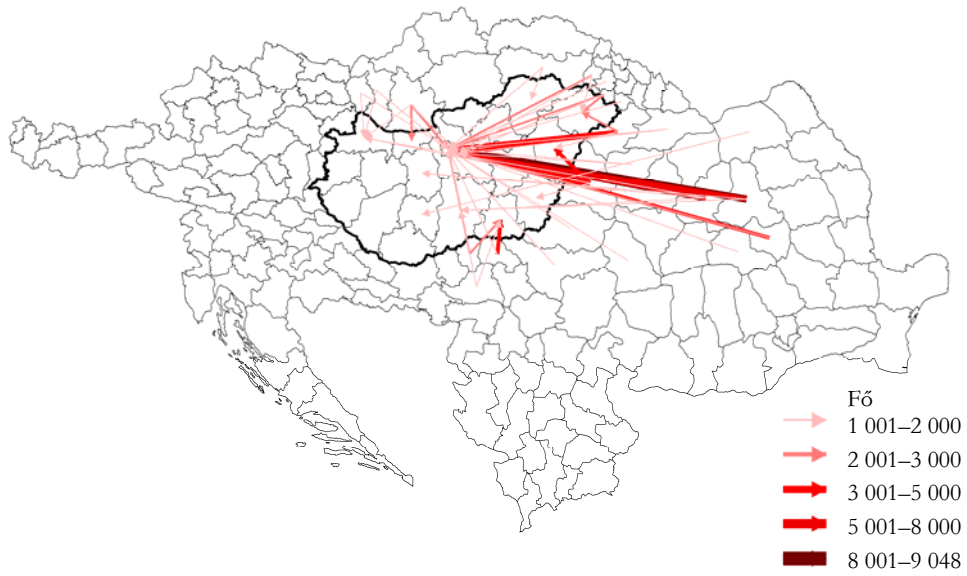
Fogadó terület Forrás-terület	Buda-pest	Pest	Komárom-Esztergom	Veszprém	Hajdú-Bihar	Szabolcs-Szatmár-Bereg	Bács-Kiskun	Békés	Csongrád-Csanád
Arad megye	0,31	0,32	0,02	0,03	0,05	0,01	0,04	0,52	0,22
Bihar megye	1,94	1,52	0,19	0,28	2,05	0,17	0,22	0,70	0,25
Kolozs megye	2,08	1,40	0,15	0,26	0,21	0,09	0,16	0,10	0,09
Szatmár megye	1,20	1,14	0,12	0,16	0,66	1,32	0,12	0,09	0,08
Szilágy megye	0,71	0,63	0,05	0,05	0,21	0,09	0,07	0,07	0,06
Kovácsna megye	1,39	1,23	0,19	0,27	0,09	0,04	0,51	0,10	0,09
Hargita megye	3,15	2,59	0,23	0,55	0,26	0,16	0,57	0,19	0,35
Maros megye	2,86	2,66	0,27	0,21	0,22	0,10	0,47	0,18	0,42
Nyitrai körzet	0,51	0,29	0,58	0,24	0,02	0,04	0,07	0,09	0,05
Észak-Bácskai körzet	0,69	0,25	0,03	0,04	0,03	0,01	0,75	0,06	1,30
Észak-Bánsági körzet	0,44	0,24	0,04	0,05	0,03	0,02	0,41	0,08	1,58
Ungvári járás	0,80	0,39	0,06	0,04	0,24	1,32	0,13	0,03	0,03
Beregszászi járás	1,00	0,52	0,07	0,05	0,24	2,88	0,10	0,04	0,04
Munkácsi járás	0,44	0,23	0,03	0,03	0,16	0,77	0,05	0,03	0,02
Nagyszőlősi járás	0,61	0,31	0,06	0,04	0,16	1,64	0,07	0,02	0,02

* Lásd a 13. táblázatnál.

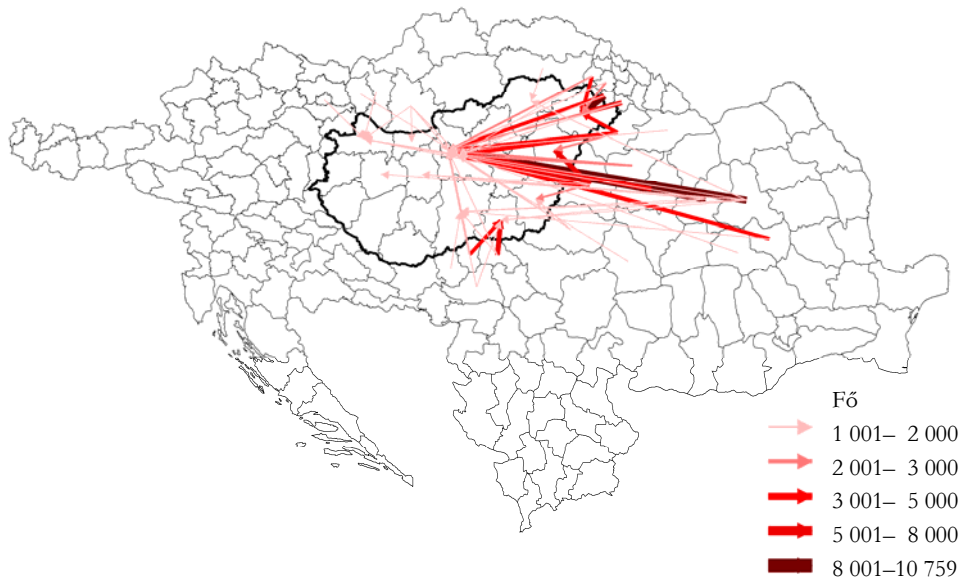
A fővárosi térség vonzó hatásának erősödése nemcsak a nagyobb forrásrégiók esetében figyelhető meg, hanem szinte az egész Kárpát-medencében (Rédei 2009). Ez az a magyar térség, amelyik nagyobb földrajzi távolságok esetén is egyöntetűen célpont a nemzetközi vándorok számára (Soltész et al. 2014). A munkaképes korú, magasabb iskolai végzettségű, vezető beosztású foglalkozásokban tevékenykedő, gyermek nélküli háztartásban élőkre ez fokozottan jellemző. A határ menti területek inkább lokális célpontok. A kisebb földrajzi távolságok, határközeli mozgások esetén sokkal magasabb a gyermekükkel együtt költözők aránya, a vándorok iskolai végzettség és foglalkozás szempontjából diverzifikáltabbak, viszont gazdasági aktivitásukban nincsenek jelentősebb különbségek a hosszabb távú vándorokétól.

A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a külföldi kötődésű népesség körében*

2011

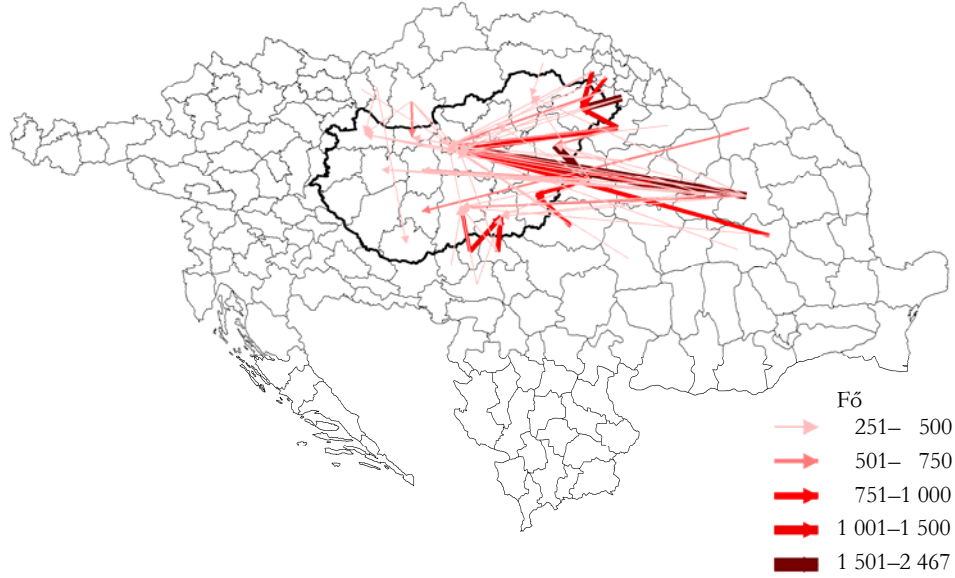
2017

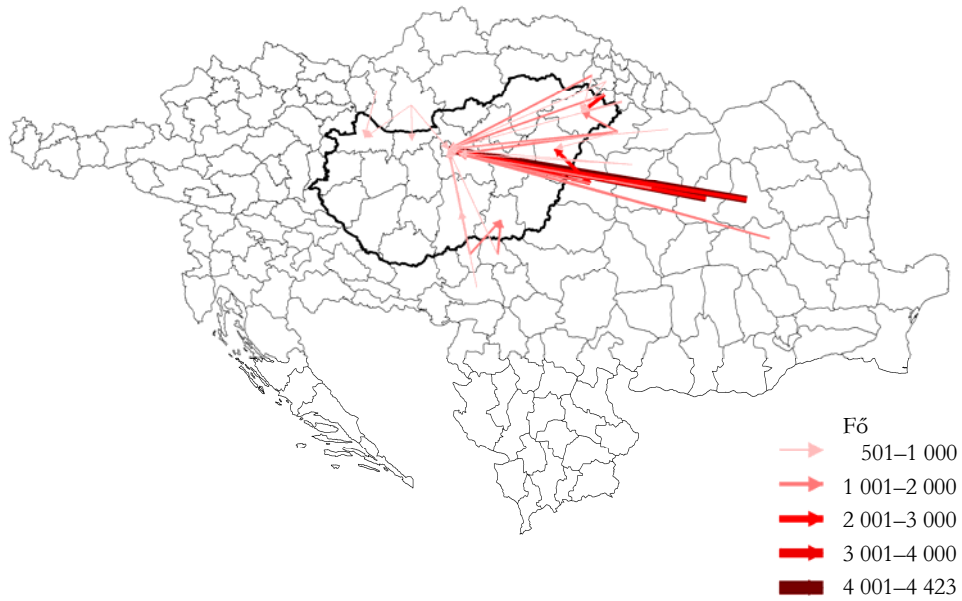
* A hálózatokat bemutató térképek a QGIS szoftver segítségével készültek. Tóth Géza (KSH) és Bálint Lajos (KSH NKI) kollégáim segítségét ezúton is köszönöm.

*A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata
a 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség körében, iskolai végzettség szerint, 2017*

Alapfokú

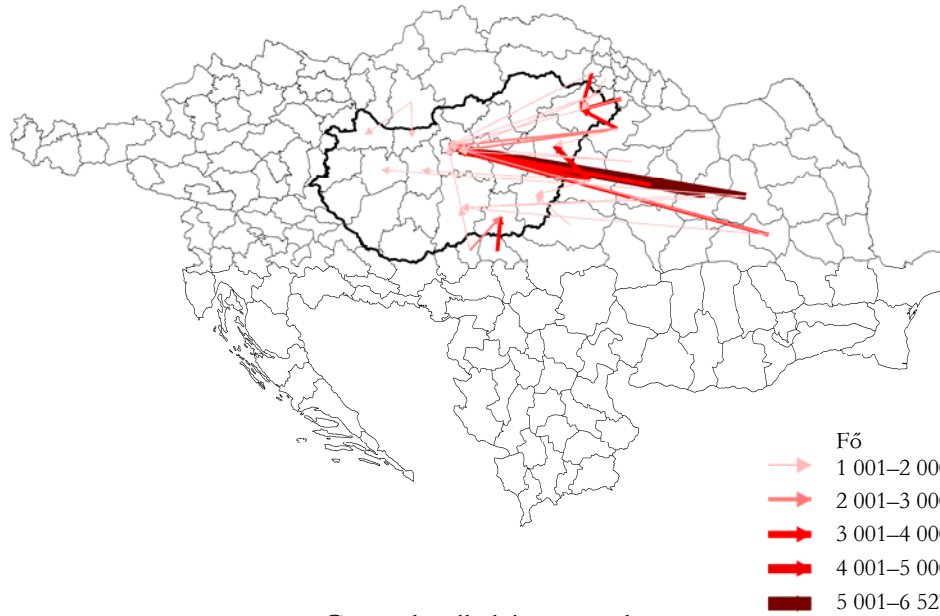
Felsőfokú

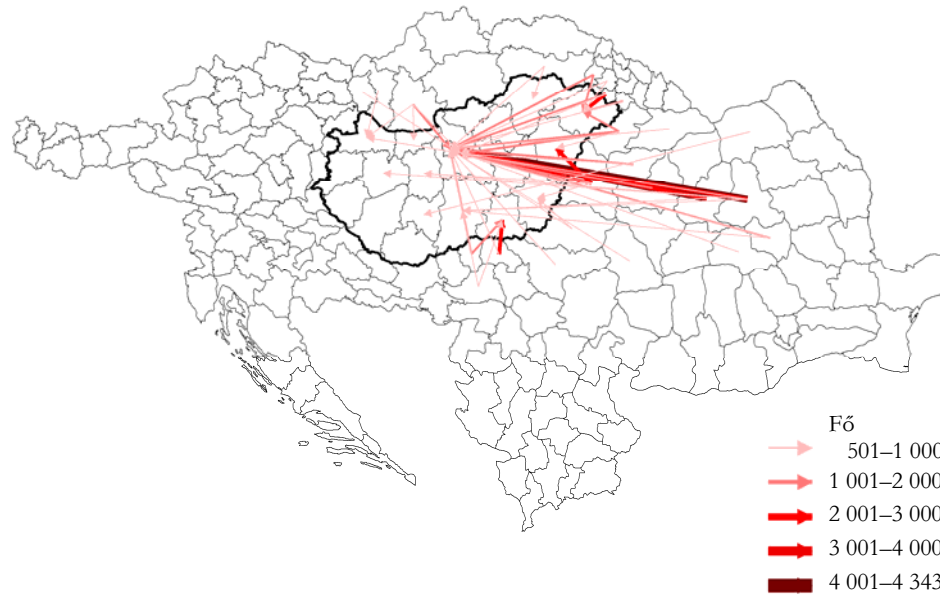

A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a külföldi kötődésű népesség körében, a háztartás típusa szerint, 2017

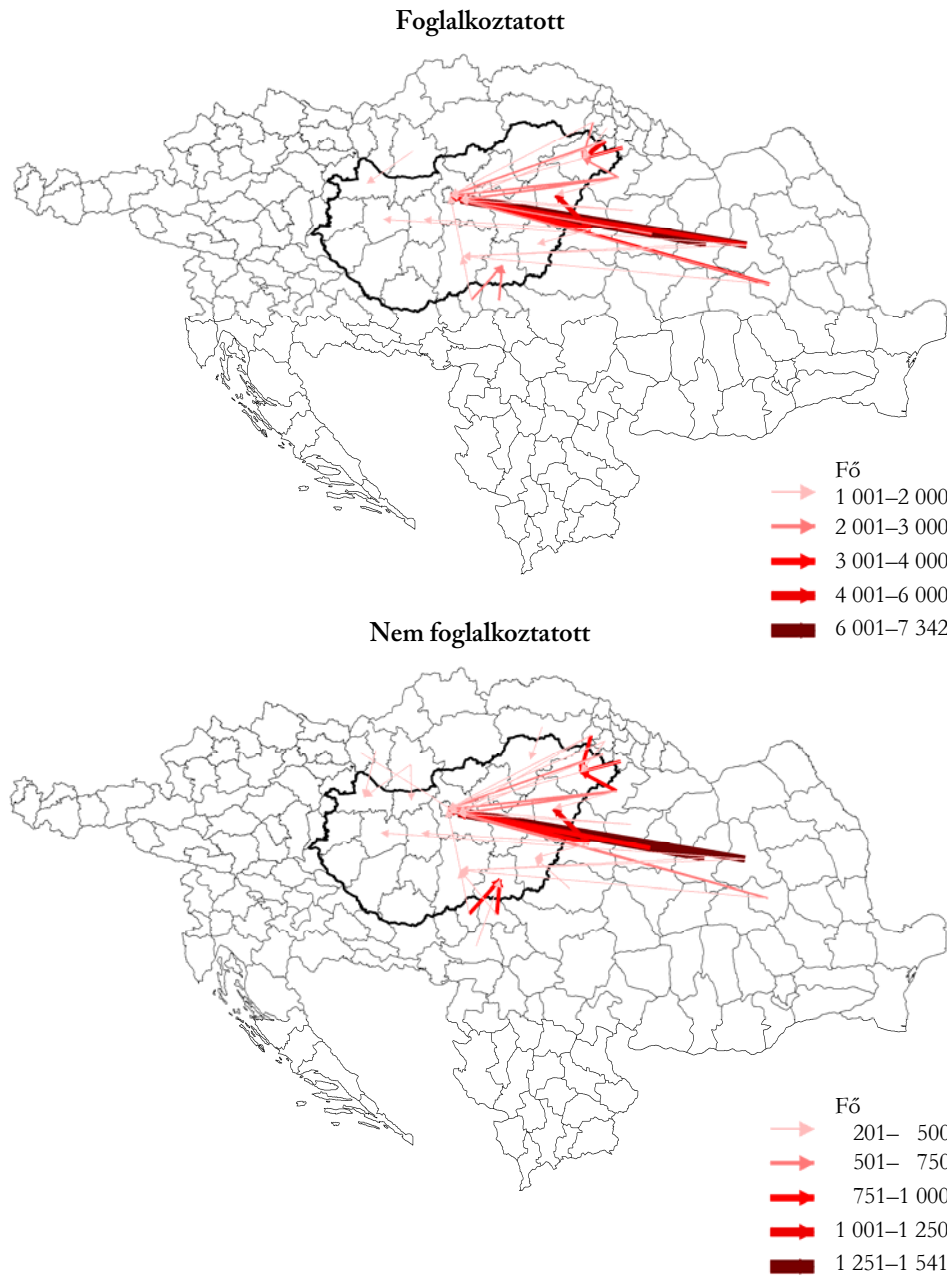
Gyermekkel élő háztartások

Gyermek nélküli háztartások

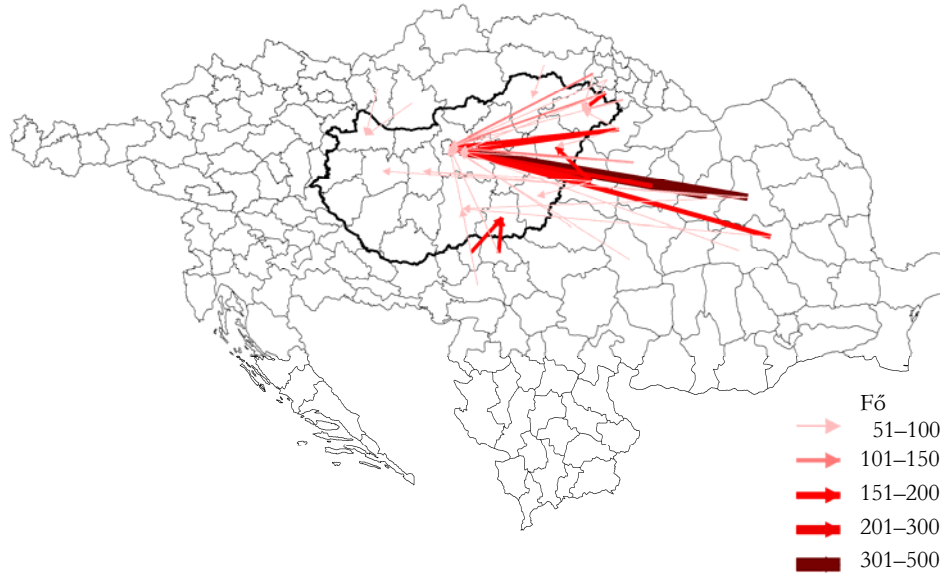

A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a 25–64 éves külföldi kötődésű népesség körében, gazdasági aktivitás szerint, 2017

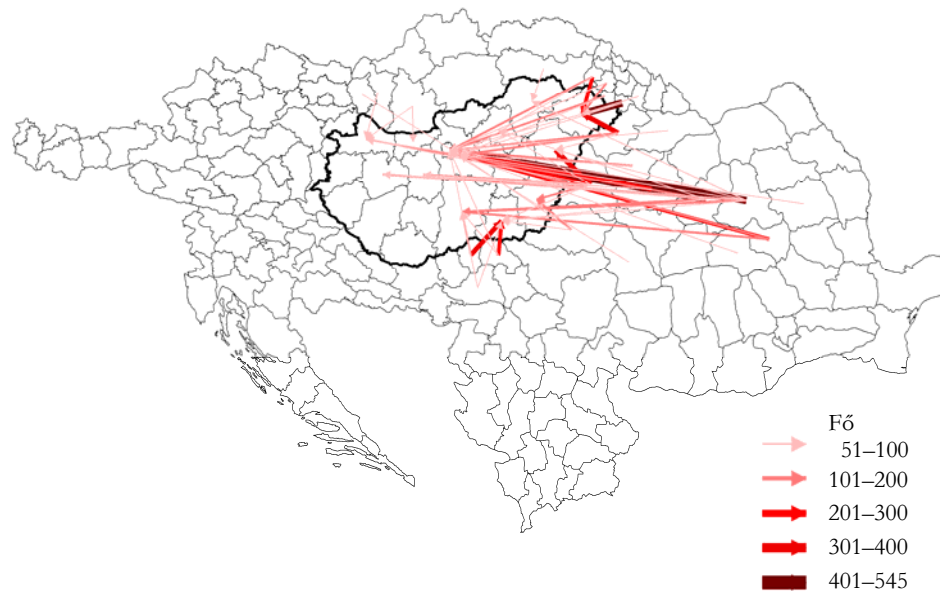

*A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata
a 25–64 éves külföldi kötődésű népesség körében, foglalkozások szerint, 2017*

Gazdasági, igazgatási, érdekképviseleti vezetők

Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások

7.2. Vándorlási területi hálózatok

A hálózatok elemzése a XX. század második felében kezdődött el (Erdős 1959, 1960, Bollobás–Erdős 1976). Érdekes és paradigmaváltó tézise volt e kornak (Buchanan 2003), hogy a Földünkön bármely két embert 6 „lépésnyi” távolság (ismeretségi kapcsolat) köt össze (six degrees of separation). A kezdeti gráfelméleti tételek után a hálózatelmélet – a felismert absztrakciókkal – napjainkra új tudományággá vált. Ezt azok a kutatások alapozták meg, melyek szerint minden hálózat, legyen az élő vagy élettelen, természetben meglévő vagy mesterséges, részben azonos szervezőelvek alapján jön létre. Azaz az internet, az emberi kapcsolatok, az agy neuronhálózata belső tulajdonságaikban nagyon hasonlóak (Barabási 2008, 2016).

A hálózat nem más, mint pontok és az ezeket páronként összekötő kapcsolatok összessége. A pontok fokszáma megmutatja egy adott pont és a hálózat többi csomópontja közötti kapcsolatok számát. A fokszámeloszlás (p_k) központi szerepet játszik a hálózatelméletben. Ennek oka az, hogy a p_k számos hálózati tulajdonságot meghatároz, a hálózat robusztusságától a fejlődési képességéig. Egy hálózat átlagos fokszáma a következők szerint adható meg:

$$\langle k \rangle = \sum_{i=1}^N i * p_i, \text{ ahol } \sum_{i=1}^N p_i = 1 \text{ és } p_i = \frac{N_i}{N} \text{ (} N_i \text{ az } i\text{-edfokú csomópontok száma}^{15}\text{)}^{16}.$$

Más alakban: $\langle k \rangle = \frac{2L}{N}$, ahol L az összes kapcsolat, N az összes csomópont száma, mivel $L = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^N k_i$, ahol k_i az i -edik pont fokszáma.

A fokszámeloszlások alapján kétfajta hálózatot különíthetünk el: a véletlent és a skálafüggetlent (Barabási 2010). A véletlenszerű rendszerek fokszáma Poisson-eloszlást követ¹⁷:

$$p_k = e^{-\langle k \rangle} * \frac{\langle k \rangle^k}{k!},$$

melynek a képe haranggörbéhez hasonlít, más szavakkal a pontok többségének körülbelül ugyanannyi kapcsolata van, a nagy- és a kisszámú kapcsolattal rendelkező pontok létének valószínűsége elenyésző. Véletlen hálózatra hason-

¹⁵ $N_i = N * p_i$

¹⁶ Ha az átlagos fok meghaladja a $\langle k \rangle = 1$ értéket, akkor megjelenik egy óriás komponens, amely az összes csomópont véges hányadát tartalmazza. Ezért csak a $\langle k \rangle < 1$ esetén szerveződnek a csomópontok felismerhető hálózatba. A $\langle k \rangle > \ln N$ esetében az összes komponens magában foglalja egy óriás komponens, így egyetlen csatlakoztatott hálózat jön létre.

¹⁷ $\langle k \rangle \ll N$ esetén binomiális az eloszlás.

lít általában egy ország úthálózata, ahol a pontokat a települések, a kapcsolatokat pedig az országutak összeköttetése jelenti (Barabási 2008).

Az emberek közötti viszonyokat a legtöbb hálózathoz hasonlóan legpontosabban a skálafüggetlen (hatványfüggvény-eloszlású) hálózat írja le:

$$p_k = \frac{k^{-\gamma}}{\zeta(\gamma)},$$

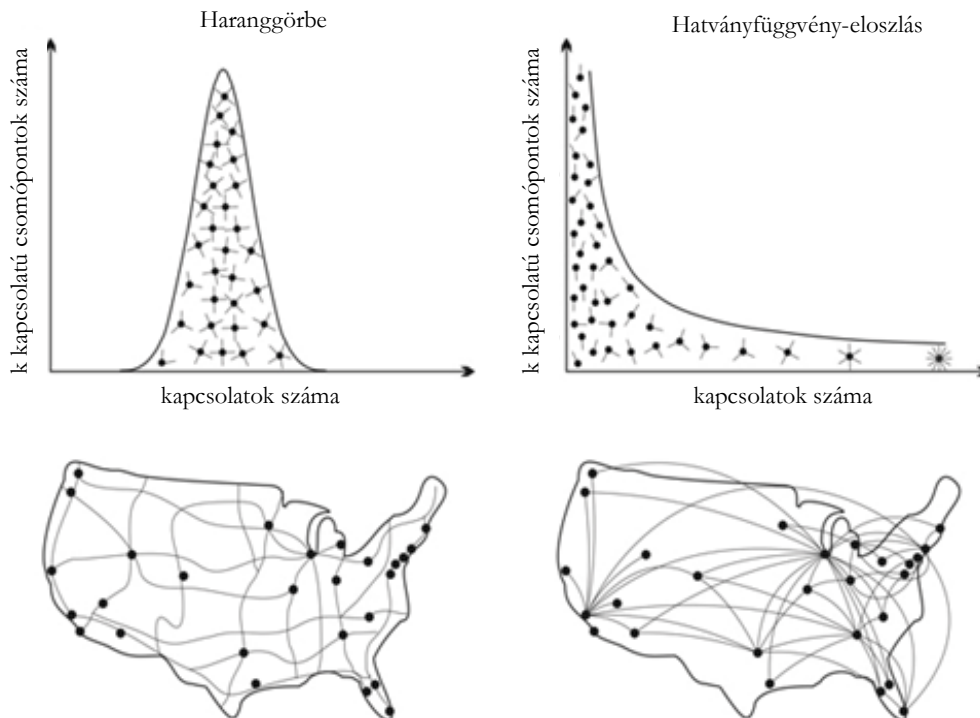
ahol $\zeta(\gamma)$ Riemann-zéta függvény: $\zeta(\gamma) = \sum_{k=1}^{\infty} k^{-\gamma}$ (Bombieri 1992)¹⁸.

A hatványfüggvény szerinti fokszámeloszlás azt jelzi előre, hogy a hálózatban a legtöbb pontnak (embernek) csak kevés (ismeretségi) kapcsolata van, amelyet néhány, nagy összekötöttséggel rendelkező központ tart össze. Jó példa a skálafüggetlen eloszlásra a 42. ábra jobb alsó részén lévő térkép, amely a légiforgalmi rendszert mutatja: sok kicsi repülőteret néhány fő központon át lehet összekötni, ezek a központok tartják össze a hálózatot (Barabási 2008). Ez a tulajdonság okozza a „kicsi világ” természetét, azaz bármely repteret kevés átszállással el lehet érni. Más megfogalmazás szerint a távolság egy skálafüggetlen hálózatban kisebb, mint egy hasonló, de véletlenszerűen elrendezett esetén. Tehát minden pont közel van a középpontokhoz. Amint ezek a központok, „hubok” megjelennek egy hálózatban, alapvetően megváltoztatják annak viselkedését (Barabási 2016).

A véletlenszerű és a skálafüggetlen hálózatok közötti fő különbségek a Poisson és a hatványfüggvények különböző formáiban gyökereznek. A véletlen hálózatok belső „skálával” rendelkeznek. Más szavakkal, a véletlenszerű hálózatok pontjainak hasonló a fokszámuk, és az átlagos $\langle k \rangle$ fokszám a véletlenszerű hálózat „skálája”. A skálamentes hálózatoknak nincs skálája, mértéke; tehát az átlagos fokszám nem ad annyi információt a hálóról. Amikor véletlenszerűen választunk egy csomópontot, nem tudjuk, mire számíthatunk: a kiválasztott csomópont fokszáma lehet kicsi vagy tetszőlegesen nagy is. Ennélfogva a hálózatoknak nincs belső skálájuk, hanem „skálamentesek” (Barabási 2017). A csomópontok, hubok jelenléte és a kisvilági jelenség a skálamentes hálózat egyetemes jellemzői.

¹⁸ Részletesebben információk a zéta függvényről itt érhetők el:
<http://mathworld.wolfram.com/RiemannZetaFunction.html>

Véletlen és skálafüggetlen hálózatok

Forrás: Barabási (2008): Behálózva.

A kiadvány szempontjából a hálózatelmélet a Magyarországot érintő, nemzetközi vándorlás által összekötött települések kapcsolatai miatt fontos. Azaz, a hálózat pontjai a települések. Két település között akkor van kapcsolat, ha a két Kárpát-medencei település között létrejött nemzetközi vándorlás, azaz az egyik (külföldi) településről elvándorolt valaki, aki a másik (magyar) településre költözött, függetlenül attól, hogy mennyi ember mozgott¹⁹. A magyar fogadó települések Kárpát-medencei kapcsolatrendszerének elemzése mutatja meg, milyen sokrétű a vándorlás, mennyire van „beágyazódva” a folyamat az adott térségben.

A 2011-ben a legtöbb *romániai* vándorlási települési kapcsolattal Budapest rendelkezett. A fővárosba 613 különböző romániai településről érkeztek vándorok, a második legtöbb összeköttetése Debrecennek (314) volt, majd Érd

¹⁹ Az elemzésben nem az összes település közötti mozgást vettem figyelembe, a belföldi vándorlások, a Magyarországról kivándorlók, a szomszédos országok közötti áramlások nem részei a vizsgálatnak. Ilyen módon az analízis egy nagyobb hálózat részeként is felfogható.

(289), Szeged (272), Pécs (271), Miskolc (246) és Kecskemét (242) volt a sorrend. 2017-re Budapest tovább növelte kapcsolatainak számát (685), akárcsak Debrecen (336), Érd (295), Szeged (281), Győr (245) miközben némileg visszaszorultak Pécs (225), Kecskemét (224) és Miskolc (221) települési kapcsolatai. Erősödött Budapest és a nagyobb megyei jogú városok (Debrecen, Miskolc, Nyíregyháza, Győr, Szeged, Kecskemét) vonzó hatása. A békéscsabai-gyulai, illetve a debreceni-nyíregyházai csomópontok fokszáma csökkenően van, helyüket a Szeged, illetve Kecskemét környéki települések veszik át. A hálózat súlypontja nyugatabbra tolódott el a vizsgált időszak alatt.

Szerbia esetén is jellemző, hogy a főváros (2011-ben 109; 2017-ben 147) rendelkezik a legtöbb települési kapcsolattal. Szeged (2001-ben 85, 2011-ben 100) összekötöttsége a második legnagyobb, viszont itt több Szerbiában született állampolgár él (8177 fő), mint a fővárosban (6379 fő). Azaz míg Szegedre a határ közelében lévő kevesebb szerbiai településről többen érkeznek (településenként is átlagosan nagyobb számban), addig a fővárosba sok szerbiai településről vándorolnak, de átlagosan kisebb létszámban. A területi kapcsolatok száma 2011 és 2017 között kismértékben emelkedett Pécs (71-ről 77), Baja (57-ről 62), Zalaegerszeg (17-ről 67), Hódmezővásárhely (44-ről 50), Tompa (35-ről 47) és Kiskunhalas (43-ről 49) esetében, Kecskemét esetében viszont (56-ről 53) csökkent.

Az Ukrajnából történő vándorlások esetén a magyar határ menti nagyobb városok kapcsolatainak száma növekedett jelentősen, míg Budapest és Pest megye több települését kisebb gyarapodás jellemzi, miközben a legtöbb kapcsolattal rendelkező települések sorrendje többnyire változatlan marad. Így Budapest (197-ről 214-re), Debrecen (115-ről 148-ra), Nyíregyháza (129-ről 171-re) és Kisvárd (81-ről 112-re) a sorrend.

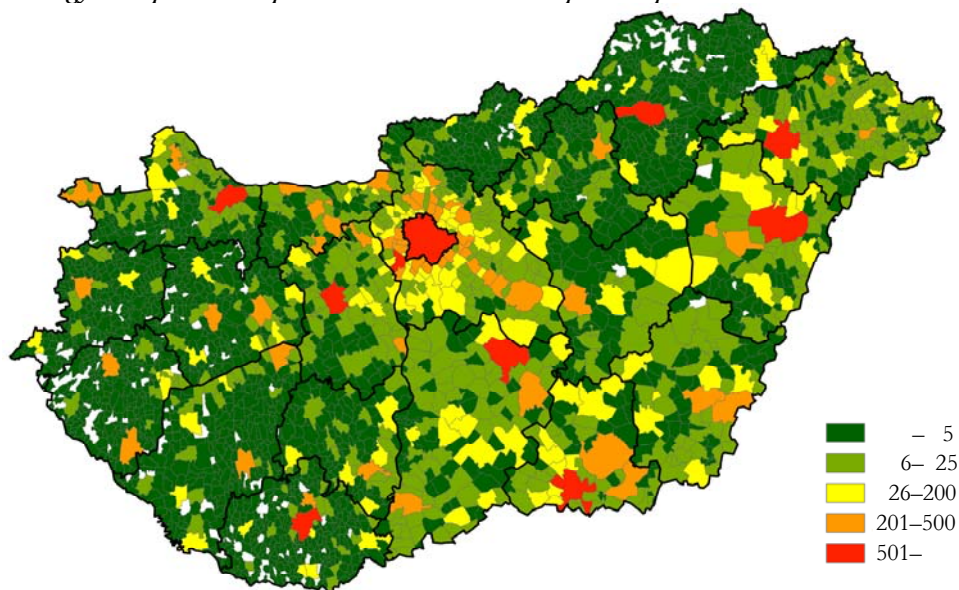
A többi szomszédos ország sokkal kevesebb települési kapcsolattal (és vándorral) rendelkezik Magyarországon. Körülkben is mindenhol a főváros erősödő dominanciája mutatkozik meg. Szlovákia esetén is Budapest (162-ről 214-re) kapcsolatainak száma nőtt a legdinamikusabban. A legtöbb helyen a volumen mellett a kapcsolatok száma is csökkent, ezek közül kiemelkedik Győr (108-ről 90-re), Miskolc (95-ről 85-re), Mosonmagyaróvár (92-ről 75-re), Esztergom (73-ről 52-re) és Komárom (85-ről 58-ra). Az osztrák településeknek is Budapesttel (128-ről 174-re) van a legszorosabb kapcsolata. Körülkben kiemelendő Sopron (37-ről 64-re), Győr (43-ről 58-ra), Pécs (40-ről 58-ra), Veszprém (18-ről 33-ra) dinamikája, Kaposváron (39-ről 31) és Mosonma-

gyaróváron (48-ről 44-re) viszont csökkent a kapcsolatok száma. Horvátország vándorlási települési kapcsolatai míg Budapesttel (35-ről 56-ra), Győrrel (1-ről 17-re) és Harkánnyal (16-ről 31-re) erősödtek, addig Pécs (51-ről 44-re), Baja (12-ről 2-re) és Siklós (28-ről 14-re), azaz a közelebbi települések vesztek a hálózati erejükből. A Szlovéniában születettek száma minimális Magyarországon, akik összesen 13 különböző szlovén településről érkeztek.

Az összes szomszédos ország településeire kiterjedő magyar vándorlási kapcsolatokat vizsgálva még egyértelműbb Budapest és Pest megye centrumpozíciója (Dövényi–Tóth 2008). Dinamikusan fejlődő vándorlási települési kapcsolat volt jellemző 2011-ben a Budapestre kiinduló Dunakeszi, Fót, Göd, Vác, Szentendre, Pomáz, Budakalász, Solymár, illetve Pécel, Maglód, Kerepes, Gödöllő tengelyek mentén. A vonalszerű fejlődés így a nagyobb küldő országok felé mutatkozik, míg a főváros nyugati oldalán inkább tömbszerűen növekvő struktúra fedezhető fel: Üllő, Vecsés, Gyál, Monor, Pilis, Cegléd, illetve Érd, Tárnok, Biatorbágy, Budaörs, Törökbálint, Budakeszi, Szigetszentmiklós vonatkozásában.

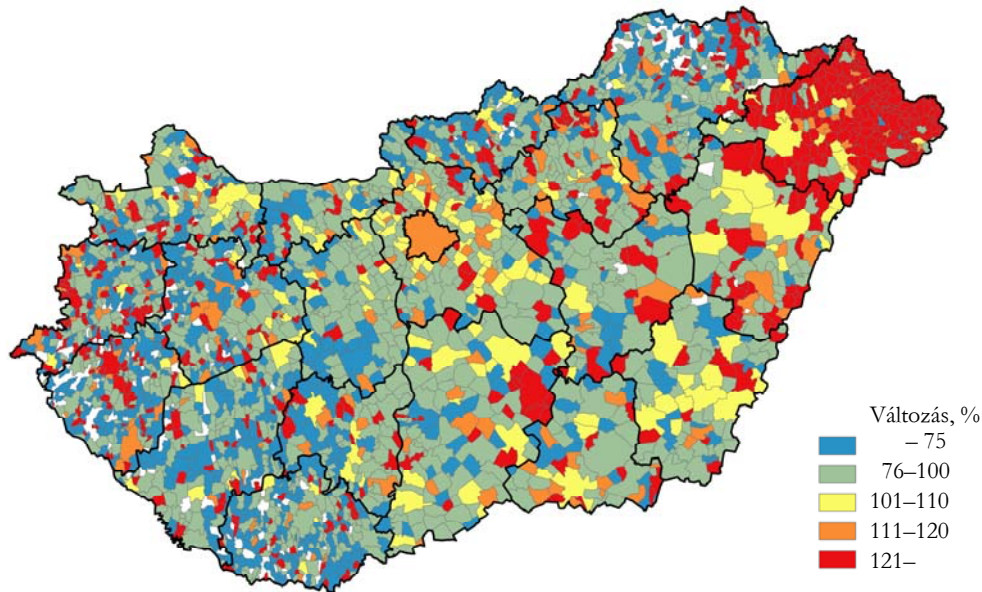
43. ábra

A magyar települések Kárpát-medencei vándorlási települési kapcsolatainak a száma, 2017

*A magyar települések Kárpát-medencei vándorlási települési kapcsolatainak
2011 és 2017 közötti változása*

2017-re Közép-Magyarország megőrizte centrumpozícióját. Budapesten 2011-ben 1361 különböző szomszédos országbeli településen született vándor élt, számuk 2017-re 1502-re növekedett. (Magyarországnak összesen vándorlás révén 1895 szomszédos országbeli településsel volt kapcsolata 2017-ben, 2011-ben 1544 volt.) Vas, Zala és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék összeköttetései az osztrák és az ukrajnai vándorok számának emelkedésével párhuzamosan erősödtek meg.

A vándorlási települési hálózatok fokszámain (kapcsolatait) vizsgálva Budapest mellett jelentős Debrecen (602), Szeged (560), Pécs (534), Győr (503), Érd (481), Miskolc (462), Nyíregyháza (461), Kecskemét (445), Székesfehérvár (428), Tatabánya (353), Sopron (336) Szigetszentmiklós (328), Budaörs (325), Békéscsaba (319), Dunakeszi (306), Mosonmagyaróvár (303), Zalaegerszeg (295), Szombathely (294) – azaz a nagyvárosok és a Budapest közeli nagyobb települések – vándorlási összeköttetése.

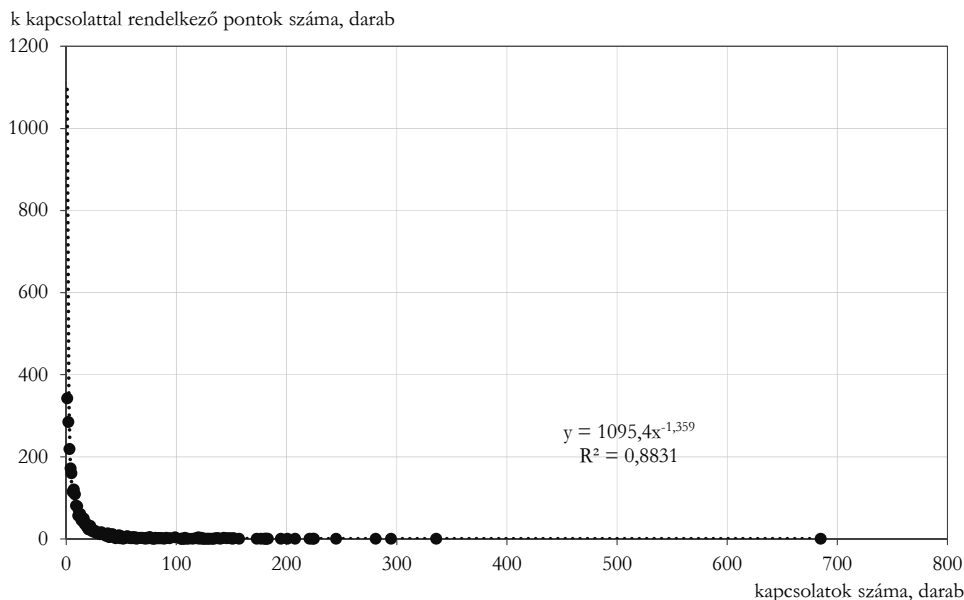
A települési kapcsolatok és dinamikájuk magukban hordozzák a jövőbeli vándorlások volumenében bekövetkező regionális változásokat is. A foksámcsökkenések (ha kevesebb lesz egy magyar település összeköttetései-nek a száma más külföldi településekkel a vándorlások révén) nagy valószínűséggel azt jelentik, hogy az adott forrásterületek kimerültek, esetleg a fogadó

területek telítődtek, a régebbi vándorlási hullámok visszaszorultak, vagy más területek vonzóbbak lettek az újonnan érkezők számára. A foksámok növekedése esetén bővül a kapcsolatok száma, mely további emelkedést vetíthet előre a vándorok számában, a potenciálisan elérhető népesség gyarapodása miatt.

A magyar településhez tartozó foksámok meghatározása után (a nemzetközi vándorlás által hány különböző környező országbeli településsel volt vándorlási kapcsolatuk a magyar településeknek), vizsgálhatóvá vált, hogy adott foksámmal (települési kapcsolattal) hány magyar település rendelkezik. Kérdés, hogy véletlen, skálafüggetlen vagy esetleg más topológiát találunk-e. Az eredményeket Románia esetén a 2017. évi állapot szerint mutatja a 45. ábra.

45. ábra

A román–magyar vándorlásban érintett magyar települések foksámeloszlása, 2017

A legtöbb magyar településnek vándorlás révén a román településekkel kevés kapcsolata van (sok a kis foksámú pontok száma), míg kevés település rendelkezik sok kapcsolattal. A kapcsolatok számával hozzávetőlegesen hatványfüggvény szerint ($R^2 \approx 0,88$) csökken az adott kapcsolattal rendelkező magyar települések száma. Megállapítható, hogy a Románia felől Magyarországra tartó vándorlás magyar települési kapcsolatai hozzávetőlegesen skálafüggetlen topológiát mutatnak. Ez nemcsak Románia esetén teljesül, hanem az összes szomszédos országra

külön-külön és együttvéve is (Kincses 2012). Az illeszkedés pontosságát mérő R^2 értékeket a 15. táblázat tartalmazza.

15. táblázat

A vándorlási települési foksámeloszlások illeszkedése a skálafüggetlen topológiához, forrásországok szerint (R^2)

Forrásország	2011	2017
Románia	0,87	0,88
Szerbia	0,94	0,91
Ukrajna	0,89	0,92
Szlovákia	0,91	0,86
Ausztria	0,86	0,83
Horvátország	0,87	0,85
Szlovénia	0,99	0,89
Összesen	0,85	0,85

Kérdés, hogy mi okozza a települési hálózatoknak ezt a mintázatát. A skálafüggetlen topológia a valódi hálózatok terjeszkedő természetének egyenes következménye (Barabási 2008). A vándorlási települési hálózatokban talált skálafüggetlen topológia oka, hogy a több kapcsolattal rendelkező települések sokkal vonzóbban lesznek a vándorok számára, mint a kevesebb foksámúak. A vándorlási hálózatok elmélete szerint (Sandu 2000, Kis 2007) a beilleszkedés az új környezetbe ott valósul meg sikeresen, ahol azt korábbi családi, baráti kapcsolatok segítik. A vándorlás „kitaposott útja” a már elvándoroltakkal való kapcsolattartás, ami jelentős hatással van a későbbi vándorlási döntésekre is (Rédei 2005). Ezt támasztja alá, hogy egyrészt az egy-egy országba történő bejutás egyik fő „vágánya” a legtöbb országban ma is a család-egyesítés, másrészt az újonnan érkezők gyakran a rokonaik, ismerőseik közelében telepednek le. Tehát a több kapcsolattal rendelkező településeken jóval „beágyazottabb” a vándorlás, nagyobb létszámú potenciális vándorló népesség és információ érhető el a családi, baráti, rokoni, ismerősi kapcsolatokon keresztül. Nagyobb valószínűséggel választ a vándor népszerűbb, sok kapcsolattal rendelkező települést, melyről így több információ áll rendelkezésére, mint olyat, melyről keveset tud. Így a – jövedelemkülönbségek és a vándorlási távolságok mellett – vándorlási hálózatok megjelenése befolyásolhatja leginkább a vándorlások irányát és volumenét.

8. Összefoglaló

Magyarországra a rendszerváltást követően kezdtek nagyobb számban vándorolni a külföldi állampolgárok. Akkoriban főként az etnicitásnak volt döntő szerepe, a magyar nemzetiségűek érkeztek túlnyomó többségben. Később, az EU-csatlakozást követően a globális tendenciák már nem hagyták érintetlenül a magyar vándorlási hálózatokat: Magyarország vándorlási forrásterülete kiszélesedett, nagyobb távolságokból is képes volt vonzani a külföldi állampolgárokat. A 2017-ben Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség összesen 175 különböző országban született. A nemzetközi vándorok népességen belüli aránya meghaladja a lakónépesség 5%-át.

Azonban Magyarország globális értelemben nem tekinthető tipikus nemzetközi vándorokat befogadó országnak. Hazánk továbbra is elsősorban az európaiak számára jelent célpontot, és inkább a kis távolságú nemzetközi vándorlások a jellemzők. Európán belül a szomszédos országok kiemelkedő aránya összefügg a határokon átívelő nyelvi, kulturális kapcsolatokkal. Azaz, az I. és II. világháborút lezáró békeszerződések következményei ma is meghatározók a Kárpát-medence vándorlási folyamataiban. Ha a békeszerződések előtti ország területén értelmezzük a Magyarországot érintő teljes nemzetközi vándorlási vertikumot, akkor megállapíthatjuk, hogy a mozgások döntő részét belföldi vándorlásként tekinthetnénk. Az adatok alátámasztják, hogy I. világháború előtti időkre jellemző vándorlási trend folytatódik, amikor is a peremterületekről az ország középpontja felé történő mozgások voltak jellemzők.

A külföldiek területi elhelyezkedésére általánosságban a nagyvárosok felülreprezentáltsága jellemző. A nemzetközi vándorlás elsődleges célterületei a nagyvárosi centrumtérsegek. Három területet emelhetünk ki vándorlási szempontból, melyben általánosan, tartósan nagyobb számban és arányban vannak jelen a vizsgált vándorlási csoportok Magyarországon: Közép-Magyarországot, a határ menti járásokat és a Balaton térségét. *Budapest és Pest megye mint gazdasági centrumterület* nagyobb távolságból vonzza a vándorokat, itt él a legtöbb nem európai külföldi. Magas a foglalkoztatottak száma, alacsonyabb az átlagéletkor, magasabb az iskolai végzettség. Itt elsősorban a gazdaságilag aktív, magasabban kvalifikált külföldön születettek telepednek le. Magyarországon, ahol a nemzetközi vándorok legnagyobb része még mindig a szomszédos országokból érkezik, a külföldi kötődésű népesség területi

megoszlásában meghatározó szerepe van a célterületek elhelyezkedésének is. Az új lakóhely választásában tehát a gazdasági centrumterületek mellett a *határ menti térségek* is fontos szerepet játszanak. Ezeken a településeken nem olyan sokszínű az állampolgárság szerinti összetétel, leginkább a határ másik oldaláról érkezők telepednek le. A *Balaton* térségét főképpen a német, az osztrák, a holland, a svájci nyugdíjasok, idősebb korúak választják új lakóhelyül, a nyugdíjak jobb vásárlóerejének kihasználása, illetve a rekreációs lehetőségek és a természeti értékek miatt.

A kis távolságú vándorlások magas arányával is magyarázható, hogy nem jellemző az a nagy befogadó országok esetén megfigyelt tendencia, mely szerint a legálisan érkező nemzetközi vándorok iskolai végzettség, gazdasági aktivitás tekintetében elmaradnának az adott ország állampolgárai mögött.

A külföldi kötődésű népesség területi koncentrációja sokkal magasabb, mint a lakónépességé. A magas koncentrációt egyértelműen a népességszámoknak településtípusok szerinti erős egyenletlenségei okozzák. A külföldi kötődésű népességet a magyartól részben eltérő térhasználat jellemzi, más területeket preferálnak, illetve a települések közötti eloszlásaik is különböznek a hazai népességétől. A nemzetközi vándorok számára a közepes méretű települések általánosságban nem jelentenek vonzó letelepedési helyet. Vagy a nagyvárosokat vagy a kisebb településeket részesítik előnyben, természetesen más-más célból. Az aktív korú külföldi állampolgárok területi eloszlását egyre inkább a gazdasági okok határozzák meg (a nyugdíjasokét pedig a természeti környezet), sokkal gyakrabban, mint a magyar népességét, míg a külföldön született magyar állampolgárokat ez kisebb mértékben jellemzi, esetükben a határ menti térségek is dominánssá válnak.

Magyarország lakónépességének 5,3%-a külföldi kötődésű (külföldön született magyar állampolgár vagy külföldi állampolgár). A szomszédos országok részesedése kiemelkedő, ami a határon átívelő nyelvi, kulturális kapcsolatokkal függ össze. 352 506 olyan állampolgár él Magyarországon, akik a szomszédos országokban születtek. Tehát 2017-ben a lakónépesség 3,6%-a a Kárpát-medence más országaiból érkezett.

Közép-Magyarország az erdélyi megyékből érkezők számára a legvonzóbb, de Budapest globálisan is kiemelt csomópontja a vándorlási hálózatnak: 2011-ben 1361 különböző szomszédos országbeli településről érkeztek ide a vándorok, számuk 2017-re 1502-re növekedett. A fővárosi térség vonzó hatása nemcsak a nagyobb forrásrégiók esetén mutatkozik meg, hanem az egész

Kárpát-medencében. A munkaképes korú, magasabb iskolai végzettségű, vezető beosztású foglalkozásokban tevékenykedő, gyermek nélküli háztartásban élőkre ez a megállapítás fokozottan igaz. A határ menti területek, főként a megyei jogú városok fontos, lokális célpontok. Az egymással határos megyék között aktív kapcsolatok, intenzív áramlások alakultak ki. Ezekben az esetekben sokkal magasabb a gyermekükkel együtt költözők aránya, a vándorok iskolai végzettsége és foglalkozása is diverzifikáltabb, viszont gazdasági aktivitásuk nem különbözik jelentősen a hosszabb távú vándorokétól.

A legtöbb magyar településnek vándorlás révén külhoni területekkel kevés kapcsolata van (sok a kis fokszámú pontok száma), míg kevés település rendelkezik sok kapcsolattal. A kapcsolatok számával hatványfüggvény szerint csökken az adott összeköttetéssel rendelkező magyar települések száma. Megállapítható, hogy a szomszédos országokból Magyarországra tartó vándorlás települési kapcsolatai skálafüggetlen topológiával rendelkeznek.

Ennek következménye, hogy „hub”-ok, központok alakultak ki a vándorlási hálózatban (5 magyar településen él a külföldi kötődésű népesség csaknem fele), mely a vándorlási stratégia kialakítása és a vándorlás folyamatának irányítása során külön figyelmet érdemel.

A skálafüggetlen topológia oka, hogy a több kapcsolattal rendelkező települések sokkal vonzóbbak lesznek a vándorok számára, mint a kevesebb fokszámúak. A több kapcsolattal rendelkező településre jóval „beágyazottabb” a vándorlás, nagyobb potenciális vándorló népesség és információ érhető el a családi, baráti, rokoni, ismerősi kapcsolatokon keresztül. Nagyobb valószínűséggel választ a vándor népszerűbb, sok kapcsolattal rendelkező települést, melyről így több információ áll rendelkezésére, mint olyat, melyről keveset tud. Így a vándorlási hálózatok megjelenése befolyásolhatja leginkább – a jövedelemkülönbségek és a vándorlási távolságok mellett – a vándorlások irányát és volumenét.

Ez a megállapítás azt vetítheti előre, hogy Budapesten és Pest megyében, valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg, Vas és Zala megyékben, továbbá a megyei jogú városokban és a határ közelében lévő településeken számolhatunk a jövőben a szomszédos országokból érkező vándorlás növekedésével.

A szomszédos országokban élő kisebbség reprodukciója nem pusztán a természetes demográfiai folyamatok kérdése, abban jelentős szerepe van a vándorlásoknak is. A Magyarországra érkezők egyrészt csökkentik az elvándorlás térségének magyar népességszámát, ahol a legtöbb esetben ettől füg-

getlenül is népességvesztés történik, természetes népmozgalmi okokból. Ahol pedig növekedhetne a magyarság lélekszáma, ott a vándorlás ezt az esetek egy részében „elviszi”. Másrészt a vándorlás, mivel korszpecifikus folyamat, közvetett hatások révén befolyásolja a forrásterületek társadalmi-gazdasági folyamatait (eltartottsági ráta, átlagéletkor, gazdaságilag aktívak aránya stb.). A külföldi területekről Magyarországra történő vándorlások a magyarság Kárpát-medencei összlétszámát rövid távon nem változtatják meg. Hosszabb távon azonban csökkenthetik, mivel az etnikai térszerkezetre jelentős befolyásuk van: lokálisan, a forrásterületeken a magyarok számával arányosan csökkennek az iskoláztatási, munkaerőpiaci, kulturális, társadalmi lehetőségek, az etnikai kapcsolatok szűkülhetnek, és a szórványosodással párhuzamosan megjelenhet vagy felgyorsulhat az asszimiláció.

Az 1980-as évek végén, az 1990-es évek elején bekövetkezett népességmozgások egyértelművé tették, hogy a magyar nyelvű közösség körében lejátszódó demográfiai folyamatokat – az 1918-ban bekövetkezett széttagoltság és a közel 100 éves „szétfejlődés” ellenére – csak akkor ismerhetjük meg, ha azokat együtt, egységes folyamatként vizsgáljuk. Fontos felismerni, hogy a demográfiai folyamatok a jelenlegi határok mentén s a határ túloldalán is hasonló jellegűek. Kérdés, hogy Európán belül Közép-Európa, nemcsak mint történelmi, hanem mint demográfiai régió is létezik-e.

A kiadványban bemutatott vándorlási folyamatok még jelentősebb hatással lennének a magyarság Kárpát-medencei etnikai térszerkezetére és létszámára, ha a többi etnikum száma nem csökkenne hasonlóan a magyarokéval. A szülőföldön maradás erősödése, a visszavándorlások számának, illetve a helyi magyarság termékenységi rátájának emelkedése megoldást jelenthetne a problémára. Így elérhető cél lenne, hogy a Kárpát-medencében újra növekedjen a magyarok száma, amivel 50% fölé is emelkedhetne az arányuk. Ennek a folyamatnak jelenleg legnagyobb gátja az a népességvesztés, amit az alacsony termékenység és a magas halálozás következtében a Kárpát-medence magyar népessége elszenved.

Irodalomjegyzék

- ANDERSON, J.–O'DOWN, L. (1999): Borders, border regions and territoriality: Contradictory meaning, changing significance *Regional Studies* 33 (7): 593–604.
<https://doi.org/10.1080/00343409950078648>
- BÁLINT, L.–OBÁDOVICS, Cs. (2017): Belföldi vándorlás. In: MONOSTORI, J.–ŐRI, P.–SPÉDER, Zs. (szerk.): *Demográfiai portré 2018* pp. 217–236., KSH NKI.
- BARABÁSI, A.-L. (2008): *Behálózva* Helikon Kiadó, Budapest.
- BARABÁSI, A.-L. (2010): *Bursts: The Hidden Pattern Behind Everything We Do* Button, New York,.
- BARABÁSI, A.-L. (2016): *Network Science* Cambridge University Press.
- BARABÁSI, A.-L. (2017): *A hálózatok tudománya* Libri, Budapest.
- BARANYI, B.–BALCSÓK, I. (2004): Határ menti együttműködés és foglalkoztatás – kelet-magyarországi helyzetkép. In: *Műhelytanulmányok 2004/20* MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest.
- BOLLOBÁS, B.–ERDŐS, P. (1976): Cliques in random graphs. *Math. Proc. Cambridge Phil. Soc.* 80 (3): 419–427.
<https://doi.org/10.1017/s0305004100053056>
- BOMBIERI, E. (1992): *Problems of the Millennium: the Riemann hypothesis* Institute for Advanced Study, Princeton, NJ 08540:
https://www.claymath.org/sites/default/files/official_problem_description.pdf
- BRUBAKER, R. (1998): Migrations of ethnic unmixing in the „New Europe” *International Migration Review* 32 (4) (Winter 1998): 1047–1065.
<https://doi.org/10.1177/019791839803200409>
- BRUNARSKA, Z.–KINDLER, M.–SZULECKA, M.–TORUŃCZYK-RUIZ, S. (2016): Ukrainian migration to Poland: A “local” mobility? In: FEDYUK, O.–KINDLER, M. (szerk.): *Ukrainian migration to the European Union. Lessons from Migration Studies* pp. 115–131., Springer, Centre of Migration Research.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-41776-9_7
- BUCHANAN, M. (2003): *Nexus, avagy kicsi a világ* Typotex, Budapest.
- ÇAĞLAR, A. (2013): Circular migration between Hungary and Ukraine: Historical legacies, the economic crisis, and the multidirectionality of

- 'circular' migration. In: TRIANDAFYLLIDOU, A. (szerk.): *Circular migration between Europe and its neighbourhood: Choice or necessity?* pp. 141–164., Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199674510.003.0007>
- DÖVÉNYI, Z.–TÓTH, P. P. (2008): Immigration, reception and integration in Hungary, In: KERTÉSZ, Á.– KOVÁCS, Z. (szerk.): *Dimensions and trends in Hungarian geography: Dedicated to the 31st International Geographical Congress, Tunis, 12–15 August 2008* pp. 111–123., Budapest: Geographical Research Institute, Hungarian Academy of Sciences, 2008. (Studies in Geography in Hungary; 33.)
- DÖVÉNYI, Z. (2011): A Magyarországot érintő nemzetközi vándorlás területi aspektusai, In: TARRÓSY, I.–GLIED, V.–KESERŰ, D. (szerk.): *Új népvándorlás: Vándorlás a 21. században Afrika és Európa között* pp. 85–95., Publikon Kiadó, Pécs.
- DRBOHLAV, D.–JAROSZEWICZ, M. (szerk.) (2016): *Ukrainian migration in times of crisis: Forced and labour mobility* Charles University, Faculty of Science.
- ERDŐS, P.–RÉNYI, A. (1959): „On random graphs. I.” *Publicationes Mathematicae* 6: 290–297.
- ERDŐS, P.–RÉNYI, A. (1960): *On the Evolution of random graphs* pp. 17–61., Magyar Tudományos Akadémia Mat. Kutató Int. Közl. 5.
- ERŐSS, Á.–KOVÁLY, K.–TÁTRAI, P. (2016): *Effects of the Ukrainian crisis in Transcarpathia: the Hungarian perspective* Centre of Migration Research, Warsaw.
- ERŐSS, Á.–KOVÁLY, K.–TÁTRAI, P. (2018): The impact of Ukraine's crisis on migratory flows and Hungary's kin-state politics. Insights from post-Euromaidan Transcarpathia. In: WINTZER, J.–FILEP, B. (szerk.): *Geographie als Grenzüberschreitung: Festschrift für Prof. Dr. Doris Wastl-Walter* Bern, pp. 125–137. , Svájc: Geographische Gesellschaft, Bern.
- ESTÉLYI, K.–KESZEGH, B.–KOVÁCS, P.–MIKÓCZY, I. (2006): Munkaerőmozgás a szlovák–magyar határ mentén. *Fórum Társadalomtudományi Kutató Szemle* 8 (1): 25–48.
- FEDINEC, Cs. (2013): Regionalizmus Ukrajnában. In: BÁRDI, N.–TÓTH, Á. (szerk.): *Önazonosság és tagoltság. Elemzések a kulturális megosztottságról* MTA TK Kisebbségkutató Intézet.

- FEDINEC, Cs. (2015): Magyarok Kárpátalján (Ukrajnában): etnoregionális szándékok elméletének és gyakorlatának néhány aspektusa. *Szemle* 24 (3): 87–100.
- FEDINEC, Cs. (2018): Regionalitás és etnikai jelleg az ukrajnai kisebbségi pártpolitikában. In: FEDINEC, Cs.–SZARKA, L.–VIZI, B.: *Etnikai pártok Kelet-Közép-Európában, 1989–2014* pp. 453–474., Gondolat, Budapest.
- FEDINEC, Cs.–HALÁSZ I.–TÓTH M. (2016): A független Ukrajna. Államépítés, alkotmányozás és elsüllyesztett kincsek. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram, Budapest.
- FEDINEC, Cs.–CSERNICKÓ, I. (2017): A 2017-es ukrajnai oktatási kerettörvény: a szöveg keletkezéstörténete és tartalma *Regio* 25 (3): 278–300. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v25i3.184>
- FEDYUK, O.–KINDLER, M. (szerk.) (2016): Migration of Ukrainians to the European Union: Background and key issues. In: FEDYUK, O.–KINDLER, M. (szerk.): *Ukrainian migration to the European Union. Lessons from migration studies* pp. 1–14., Springer, Centre of Migration Research. https://doi.org/10.1007/978-3-319-41776-9_1
- FERCSIK, R. (2008): Szülőföldről a hazába – és vissza? In: SZARKA, L.–KÖTÉL, E. (szerk.): *Határhelyzetek. Külhoni magyar egyetemisták peregrinus stratégiai a 21. század elején* pp. 124–138., Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest.
- FERENC, V. (2017): A nemzeti-etnikai identitás építőkövei kárpátaljai ukránok és magyarok körében. *Kisebbségi Szemle* (2): 21–39.
- GÁBRITY MOLNÁR, I. (2006): Vándorlási folyamatok. In: GÁBRITY MOLNÁR, I.–RICZ, A. (szerk.): *Kistérségek életerejé – Délvidéki fejlesztési lehetőségek* pp. 69–72., Regionális Tudományi Társaság, Szabadka.
- GÁRDOS, É.–SÁROSI, A.–KINCSES, Á.–NAGYNÉ FORGÁCS, E. (2008): Integrated database of international migration statistics with a particular attention to linking data sources *Hungarian Statistical Review* 86 (12): 75–87.
- GELLÉRNÉ LUKÁCS, É.–SZIGETI, B. (2005): *Munkavállalási szabályok az EU tagállamaiban az átmeneti idő alatt* KJK Kerszöv, Budapest.
- GOLUBOVIĆ, P.–MARKOVIĆ-KRSTIĆ, S. (2006): Kretanje stanovništva Vojvodine tokom XX i početkom XXI veka *Zbornik Matice srpske za društvene nauke* 121: 39–48.

- <https://doi.org/10.2298/ZMSDN0621039G>
- GÓRNY, A.–SLESZYNSKI, P. (2019): Expéldáuloring the spatial concentration of foreign expéldáuloyment in Poland under the simpéldáulified proceduce *Geographia Polonica* 92 (3): 331–345.
<https://doi.org/10.7163/gpol.0152>
- GÖDRI, I. (2007): A kapcsolati tőke szerepe a magyarországi bevándorlásban *Kisebbségkutatás* 16 (4): 699–727.
- GÖDRI, I. (2011): A Magyarországon éló külföldiek jellemzőinek területi sajátosságai és ezek összefüggése a munkaerő-piaci helyzetükkel *Demográfia* 54 (2–3): 81–120.
- GÖDRI, I. (2012): Nemzetközi vándorlás. In: (2012): *Demográfiai portré – jelentés a magyar népesség helyzetéről* pp. 137–154., KSH NKI, Budapest.
- GYÉMÁNT, R.–SZONDI, I. (2005): *A határon túli magyarság demográfiai és társadalomstatisztikai sajátosságai* Pólay Elemér Alapítvány, Szeged.
- GYURGYÍK, L.–HORVÁTH, I.–KISS, T. (2010): Demográfiai folyamatok, etno-kulturális és társadalmi reprodukció. In: ABLONCZY, B.–BITSKEY, B. (szerk.): *Határon túli magyarok a 21. században* pp. 69–123., Köztársasági Elnöki Hivatal, Budapest.
- HANSEN, N. (1977): Border regions: A critique of spatial theory and an European case studies *Annals of Regional Science* 11 (1): 1–14.
<https://doi.org/10.1007/bf01287245>
- HATTON, T. J.–WILLIAMSON, J. G. (2005): *Global migration and the World economy: Two centuries of policy and performance* Mass. MIT Press, Cambridge.
<https://doi.org/10.7551/mitpress/3303.001.0001>
- HORMEL, L.–SOUTHWORTH, C. (2006): Eastward bound: A case study of Post-Soviet labour migration from a rural Ukrainian town *Europe-Asia Studies* 58 (4): 603–623.
<https://doi.org/10.1080/09668130600652175>
- HORVÁTH, I. (2005): Változó környezet, állandó trendek? In: HORVÁTH, I. (szerk.): *Erdélyi és Magyarország közötti vándorlási folyamatok* pp. 9–133., Scientia, Kolozsvár.
- HUNYADI, L.–VITA, L. (2008): *Statisztika 1–2*. Aula Kiadó, Budapest.

- ILLÉS, S. (2008): Indirect estimation on the types of international elderly migration in Hungary *Romanian Review on political Geography* 8 (1): 55–63.
- ILLÉS, S. (2013): *Időskori nemzetközi vándorlás*. Tullius Kiadó, Budapest.
- ILLÉS, S.–LUKÁCS, É. (2002): A személyek szabad áramlásának statisztikai szempontú vizsgálata. In: ILLÉS, S.–LUKÁCS, É. (szerk.): *Vándorlás és statisztika* pp. 13–51., KSH NKI Kutatási jelentések, 71. Budapest.
- ILLÉS, S.–KINCSES, Á. (2009): Cirkuláció és vándorlás Magyarország nemzetközi vándormozgalmában *Statisztikai Szemle* 87 (7–8): 729–747.
- JUHÁSZ, A.–MOLNÁR, Cs.–ZGUT, E. (2017): *Menekültügy és vándorlás Magyarországon* Heinrich-Böll-Stiftung e.V., Prague. Political Capital, Budapest.
- KAPITÁNY, B. (2013): Kárpát-medencei népszámlálási körkép *Demográfia* 56 (1): 25–64.
- KAPITÁNY, B. (2015): Külhoni magyar közösségek. In: *Demográfiai portré* pp: 227–240., KSH NKI.
- KARÁCSONYI, D. (2008): A kelet-európai sztyep és a magyar Alföld mint frontier területek *Földrajzi Értesítő* 57 (1–2): 185–211.
- KARÁCSONYI, D.–KINCSES, Á. (2010): Az elvándorlás hatása a kárpátaljai magyarság helyzetére. *Földrajzi Közlemények* (134) 1: 31–43.
- KARÁCSONYI, D. (2018): Felosztás vagy felemelkedés? Ukrajna, Európa „nagy tortája” *Tér és Társadalom* 32 (4): 54–83.
- KARÁCSONYI, D.–KOC SIS K.–KOVÁLY, K.–MOLNÁR, J.–PÓTI L. (2014): East-West dichotomy and political conflict in Ukraine – Was Huntington right? *Hungarian Geographical Bulletin* 2: 99–134.
- KINCSES, Á. (2012): *A Kárpát-medence ezredforduló utáni vándorlási hálózatának vizsgálata* KSH, Budapest.
- KINCSES, Á. (2014a): Nemzetközi vándorlási körkép Magyarországról a 2011-es népszámlálási adatok alapján *Területi Statisztika* 54 (6): 590–605.
- KINCSES, Á. (2014b): A Magyarországon élő külföldi állampolgárok területi koncentrációja, 2001–2011 *Területi Statisztika* 54 (6): 531–549.
- KINCSES, Á. (2015): *A nemzetközi vándorlás Magyarországon és a Kárpát-medence vándorlási hálózatai a XXI. században* Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- KINCSES, Á. (2019): Magyarországot érintő magyar nemzetközi vándorlások a Kárpát-medencében 2011 és 2017 között *Demográfia* 62 (1): 43–94.

- <https://doi.org/10.21543/dem.62.1.2>
- KINCSES, Á.–RÉDEI, M. (2012): Budapest térszerkezetéről *Településföldrajzi tanulmányok* 1 (1): 76–100.
- KIS, T. (2007): Demográfiai modellek és a vándorlás *Régió* 18 (2): 160–189.
- KOCSIS, K.–BOTTLIK, Z.–TÁTRAI, P. (2006): *Etnikai térfolyamatok a Kárpát-medence határainkon túli régióiban (1989–2002)* MTA FKI, Budapest.
- KOVÁLY, K. (2018): „A mai világban minden a kapcsolatokon, az ismeretségen múlik”: Külföldi befektetők telephelyválasztási döntéseinek jellemzői Kárpátalján az informális etnikai kapcsolatok tükrében *Tér és Társadalom* 32 (1): 77–96. <https://doi.org/10.17649/tet.32.1.2883>
- KOVÁLY, K.–ČERMÁKOVÁ, D. (2016): The role of social capital in economic life of the Ukrainian entrepreneurs in Czechia *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 51 (2): 135–144. <https://doi.org/10.14712/23361980.2016.11>
- KSH – Központi Statisztikai Hivatal (2011): *Öregedő falvak Nyugat-Dunántúlon* Budapest.
- KSH – Központi Statisztikai Hivatal (2013): *Magyarország járásai* Budapest.
- KSH – Központi Statisztikai Hivatal (2017): *Új magyar állampolgárok Változások az egyszerűsített honosítási eljárás bevezetése után* Budapest. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/ujmagyarallampolgarok.pdf>
- KRUGMAN, P.–VENABLES, A. J. (1996): Integration, specialization, and adjustment *European Economic Review* 40 (3–5): 959–968. [https://doi.org/10.1016/0014-2921\(95\)00104-2](https://doi.org/10.1016/0014-2921(95)00104-2)
- KUZIO, T. (2010): Populism in Ukraine in a comparative European context *Problems of Post-Communism* 57 (6): 3–18. <https://doi.org/10.2753/ppc1075-8216570601>
- KUZIO, T. (2018): Populism in Ukraine and Europe: Similar but also different *CGP Working Papers* 09: 16–30.
- LEONTIYEVA, Y. (2016): Ukrainians in the Czech Republic: On the pathway from temporary foreign workers to one of the largest minority groups. In: FEDYUK, O.–KINDLER, M. (szerk.): *Ukrainian migration to the European Union. Lessons from migration studies* pp. 133–150., Springer, Centre of Migration Research. https://doi.org/10.1007/978-3-319-41776-9_8

- LORENZ, M. O. (1905): Methods of measuring the concentration of wealth
Publications of the American Statistical Association 9 (70): 209–219.
<https://doi.org/10.2307/2276207>
- MAJOR, K.–NEMES NAGY, J. (1999): Területi jövedelemegyenlőtlenségek a kilencvenes években. *Statisztikai Szemle* 77 (6): 397–421.
- MARINIĆ, I.–BUGARIN, R. (2006): Migracione karakteristike stanovništva Vojvodine *Zbornik Matice srpske za društvene nauke* 121: 59–67.
<https://doi.org/10.2298/ZMSDN0621059M>
- MEZENECV, K. (2010): A területi egységek lehatárolásának tökéletesítése Ukrajnában az Európai Unió normái szerint *Területi Statisztika* 50 (1): 56–66.
- NEMES NAGY, J. (1998): *Tér a társadalomkutatásban – „Ember-Település-Régió”* Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest.
- NIJKAMP, P. (1998): *Moving frontiers: a local-global perspective* Vrije Universiteit of Amsterdam, Faculty of Business Administration and Econometrics, Research Memorandum 22.
https://doi.org/10.1007/978-94-017-1235-4_1
- PETŐ, A. (2008): *A nők vándorlása Keletről Nyugatra. Társadalmi nem, mobilitás és azonosulás a jelenkori Európában* Balassi Kiadó, Budapest.
- PALUSEK, E.–TROMBITÁS, T. (2017): Vajdaság demográfiai és vándorlási jellemzői. In: ÖRDÖGH, T. (szerk.): *Vajdaság társadalmi és gazdasági jellemzői* pp. 41–72., Szabadka.
- RADOVANOVIĆ, M. (1998): Desrbizacija i albanizacija kosovsko-metohijske stare Srbije *Arhiv za pravne i društvene nauke* 84 (3): 38–49.
- RÉDEI, M. (2001): *Demográfia* Eötvös Kiadó, Budapest.
- RÉDEI, M. (2005): A nemzetközi vándorlás folyamatának irányítása *Statisztikai Szemle* 83 (7): 662–680.
- RÉDEI, M. (2007): *Mozgásban a világ, a nemzetközi vándorlás földrajza* Eötvös Kiadó, Budapest.
- RÉDEI, M. (2009): Foreigners in Budapest *Hungarian Statistical Review* 87 (13): 31–49.
- SAMERS, M. (2002): Immigration and the Global City Hypothesis: Towards an Alternative Research Agenda *International Journal of Urban and Regional Research* 26 (2): 389–402.
<https://doi.org/10.1111/1468-2427.00386>

- SANDU, D. (2000): Migrația transnațională a românilor din perspectiva unui recensământ comunitar *Sociologia Romaneasca* 3–4: 5–52.
- SCHUCHMANN, J. (2013): *Lakóhelyi szuburbanizációs folyamatok a Budapesti agglomerációban* Doktori értekezés.
- SOLTÉSZ, B.–ERŐSS, Á.–KARÁCSONYI, D.–KINCSES, Á.(2014): Hungary: cross border migration in a fragmented ethnic space. In: ERŐSS, Á.–KARÁCSONYI, D.: *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners* pp. 72–87., HAS Geographical Institute, Budapest.
- SUSHKO, I.–KULCHYTSKA, K.–KORIAGINA, D.–POZNIAK, O. (2016): Ukrainian migration abroad during the contemporary crisis: economic reasons still prevail. In: DRBOHLAV, D.–JAROSZEWICZ, M. (szerk.): *Ukrainian migration in times of crisis: Forced and labour mobility* Charles University, Faculty of Science, Prague.
- SZANYI-F. E.–FALUDI, J.–ILLYÉS, G. (2017): Elvagyódás, elvándorlás – vándorlási folyamatok Kárpátalján *Kisebbségi Szemle* 2 (2): 85–108.
- TÁTRAI, P.–ERŐSS, Á.–KOVÁLY, K. (2016): Vándorlás és versengő nemzetpolitikák Kárpátalján az Euromajdan után *Regio* 24 (3): 82–110. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v24i3.131>
- TÁTRAI, P.–ERŐSS, Á.–KOVÁLY, K. (2017): Kin-state politics stirred by a geopolitical conflict: Hungary's growing activity in post-Euromaidan Transcarpathia, Ukraine *Hungarian Geographical Bulletin* 66 (3): 203–218. <https://doi.org/10.15201/hungeobull.66.3.2>
- TÁTRAI, P.–MOLNÁR, J.–MOLNÁR, D. I.–KOVÁLY, K.–ERŐSS, Á.–FERENC, V.–RÁKÓCZI, K. (2018): A vándorlási folyamatok hatása a kárpátaljai magyarok számának alakulására *Metszetek* 7 (1): 5–29. <https://doi.org/10.18392/metsz/2018/1/1>
- TÓTH, G.–KINCSES, Á.–NAGY, Z. (2014): The changing economic spatial structure of Europe *Norwegian Journal of Geography* 68 (5): 301–309. <https://doi.org/10.1080/00291951.2014.963665>
- TÓTH, P. P. (1997): *Haza csak egy van? Menekülők, bevándorlók, új állampolgárok Magyarországon* Püski Kiadó, Budapest.
- TÓTH, P. P. (1999): *Szóróványban, A magyar vegyes (magyar–román, román–magyar) családok helyzete Észak-Erdélyben 1942–1944 között* Püski Kiadó, Budapest.
- TÓTH, P. P. (2005): A szomszédos országokból bevándorlók lakóhelyi és kulturális jellemzői *Korfa* 2–3: 3–7.

- TRAISTARU, I.–NIJKAMP, P.–RESMINI, L. (2002): *The emerging economic geography in EU accession countries* European Communities.
- UN – United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Population Division (2017). Trends in International Migrant Stock: The 2017 revision (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2017).
https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/data/UN_MigrantStockTotal_2017.xlsx
- VAN GEENHUIZEN, M.–RATTI, R (2001): *Gaining advantage from open borders. An active space for regional development* Ashgate, Aldershot.
- VENABLES, A. J. (1998): The assessment: trade and location *Oxford Review of Economic Policy* 14 (2): 1–6. <https://doi.org/10.1093/oxrep/14.2.1>

Ábra-, táblázatjegyzék

Ábrajegyzék

1. ábra. A külföldön született népesség aránya egyes országokban, 2017	11
2. ábra. A lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség nemek, valamint korcsoportok szerint, 2017. január 1.	15
3. ábra. A lakónépesség és a külföldi kötődésű (25 éves és idősebb) népesség iskolai végzettség szerint, 2017. január 1.	16
4. ábra. A 25–64 éves lakónépesség és a külföldi kötődésű népesség megoszlása foglalkozási főcsoportok szerint, 2017	18
5. ábra. A külföldi kötődésű népesség száz lakosra jutó száma járásonként	21
6. ábra. A külföldi kötődésű népesség ezer lakosra jutó száma	24
7. ábra. Magyarország települései a legtöbb ott élő külföldi állampolgár szerint, 2017.....	25
8. ábra. Az egyes népességcsoportok korcsoportos megoszlása településtípusok szerint	26
9. ábra. A külföldi kötődésű népesség átlagéletkora járásonként	28
10. ábra. A külföldi kötődésű népesség járásonkénti megoszlása főbb forrásországok szerint, 2017	30
11. ábra. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség körében, járások szerint	34
12. ábra. A foglalkoztatottak aránya a különböző népességcsoportokban, településtípus szerint	35
13. ábra. A foglalkoztatottak aránya a 25–64 éves külföldi kötődésű népességben, járások szerint.....	36
14. ábra. A munkanélküliek aránya a 25–64 éves külföldi kötődésű népességben, járások szerint.....	38
15. ábra. Az egyes népességcsoportok települési koncentrációja a Lorenz-görbe alapján	40

16. ábra. A külföldi állampolgárok települési koncentrációjának Lorenz-görbéje magyar állampolgárokéhoz viszonyítva, 2017	44
17. ábra. A külföldi kötődésű népesség települési koncentrációjának Lorenz-görbéje a nem külföldi kötődésű népességhez viszonyítva, 2017	44
18. ábra. A külföldi és a magyar népesség számának 2011 és 2017 közötti változása a települések osztályokba sorolása szerint	50
19. ábra. A külföldi kötődésű és az őshonos népesség számának 2011 és 2017 közötti változása a települések osztályokba sorolása szerint	51
20. ábra. A Magyarországon élő román kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint	56
21. ábra. A Magyarországon élő kárpátaljai kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint	59
22. ábra. A Magyarországon élő szerb kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint	62
23. ábra. A Magyarországon élő szlovák kötődésű népesség száma forrástelepülések szerint	63
24. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség száma születési régiók szerint	67
25. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség születési régiók és átlagéletkor szerint	70
26. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség korcsoportok szerinti megoszlása, születési térségenként, 2017	71
27. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség születési régió és a gyermeket nevelő háztartásban élők aránya szerint	72
28. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség megoszlása családtípusok szerint, születési térségenként, 2017	73
29. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség születési régiók és a magyar anyanyelvűek aránya szerint	74
30. ábra. A Magyarországon élő, szomszédos országbeli kötődésű népesség anyanyelv szerint, születési térségenként, 2017	76
31. ábra. A Magyarországon élő 25 éves és idősebb, szomszédos országbeli kötődésű népesség felsőfokú iskolai végzettség és születési régiók szerint	77

32. ábra. A Magyarországon élő 25 éves és idősebb, szomszédos országbeli kötődésű népesség iskolai végzettség szerint, születési térségenként, 2017	78
33. ábra. A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség foglalkoztatottsági arány és születési régiók szerint	79
34. ábra. A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség foglalkoztatottság szerint, születési térségenként, 2017	80
35. ábra. A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség a legjellemzőbb foglalkozási főcsoport és születési régiók szerint	81
36. ábra. A Magyarországon élő 25–64 éves, szomszédos országbeli kötődésű népesség megoszlása foglalkozási főcsoport szerint, születési térségenként, 2017	82
37. ábra. A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a külföldi kötődésű népesség körében	86
38. ábra. A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség körében, iskolai végzettség szerint, 2017	87
39. ábra. A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a külföldi kötődésű népesség körében, a háztartás típusa szerint, 2017	88
40. ábra. A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a 25–64 éves külföldi kötődésű népesség körében, gazdasági aktivitás szerint, 2017	89
41. ábra. A születési és jelenlegi magyarországi lakóhely régiójának kapcsolata a 25–64 éves külföldi kötődésű népesség körében, foglalkozások szerint, 2017	90
42. ábra. Véletlen és skálafüggetlen hálózatok	93
43. ábra. A magyar települések Kárpát-medencei vándorlási települési kapcsolatainak a száma, 2017	95
44. ábra. A magyar települések Kárpát-medencei vándorlási települési kapcsolatainak 2011 és 2017 közötti változása	96
45. ábra. A román–magyar vándorlásban érintett magyar települések fokszámoszlása, 2017	97

Táblázatjegyzék

1. táblázat. A külföldön született magyar állampolgárok és a külföldi állampolgárok az állampolgárság országa/születési hely szerint.....	13
2. táblázat. A 25–64 éves külföldi kötődésű népesség és a lakónépesség megoszlása gazdasági aktivitás szerint, 2017	17
3. táblázat. A Magyarországon tartózkodó népességcsoportok megoszlása településtípusok szerint	19
4. táblázat. A Magyarországon tartózkodó külföldi kötődésű népesség átlagéletkora településtípusok szerint	27
5. táblázat. A Magyarországon tartózkodó külföldi kötődésű állampolgárok megoszlása településtípusok szerint, földrészenként	29
6. táblázat. A legalább érettségivel rendelkező 25 éves és idősebb külföldi kötődésű népesség aránya	33
7. táblázat. A települési Gini-együttható értékei népességcsoportok szerint	41
8. táblázat. A Gini-együttható területi felbontásának összetevői a különböző népességcsoportokban.....	43
9. táblázat. A Hoover-index felbontása a településtípus szerint.....	46
10. táblázat. A magyar települések csoportosítása az egyes népességcsoportok létszámának 2011 és 2017 közötti változása szerint.....	48
11. táblázat. Magyarország településeinek száma és aránya a 2011 és 2017 közötti népességszám-változás szerinti osztályokban.....	49
12. táblázat. Robin Hood-index az egyes népességcsoportokban	52
13. táblázat. A jelentősebb vándorlási áramlások arányai a szomszédos országokból Magyarország felé, 2011	84
14. táblázat. A jelentősebb vándorlási áramlások arányai a szomszédos országokból Magyarország felé, 2017	85
15. táblázat. A vándorlási települési foksámeloszlások illeszkedése a skálafüggetlen topológiához, forrásországok szerint (R^2).....	98

Kapcsolat:
(+36-1) 345-6789 (telefon), (+36-1) 345-6788 (fax)
www.ksh.hu/kapcsolat

Szerkesztő:
Polónyi Katalin

Tördelőszerkesztő:
Bada I. Csilla

Borítókép:
www.fotolia.com

Nyomdai kivitelezés: Xerox Magyarország Kft. – 2020.045